

SZÁVITRÍ

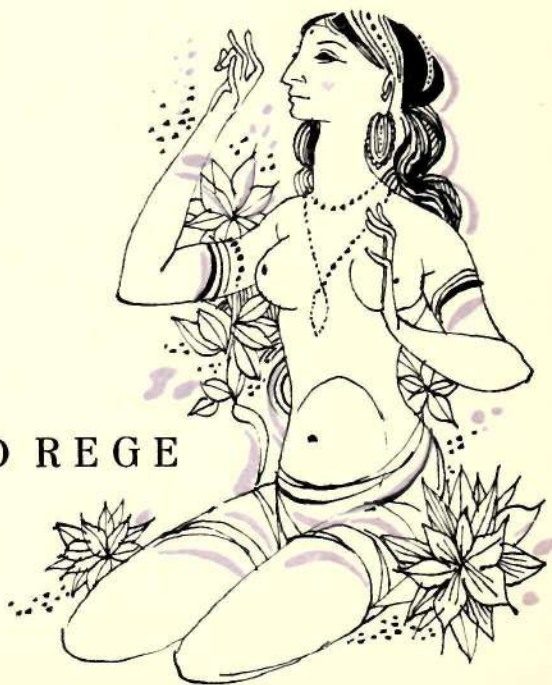
MAGYAR HELIKON • 1962

SZÁVITRÍ

AZ ASSZONYI HŰSÉG DICSÉRETE

NÉGY ÓKORI INDRÉGE

NÉGY TÖRTÉNET A MAHÁBHÁRATA
ÉS RÁMÁJANA EPOSBÓL
SZANSZKRIT EREDETIBŐL VÁLOGATTA
ÉS FORDÍTOTTA VEKERDI JÓZSEF
A MŰFORDÍTÁS JÁNOSY ISTVÁN MUNKÁJA
ILLUSZTRÁLTA KASS JÁNOS

SZÁVITRÍ • AZ ASSZONYI HŰSÉG DICSÉRETE

Volt Madra-földön egy király: jámbor, bölcs, törvénytisztelő,
az üldözötteket védő, vitéz, igaz-igéretű;
népeihez barátságos, ajándék-osztó, bőkezű,
mások javának örvendő, indulatán uralkodó,
türelmes, igazat szóló: gyermektelen Asvapati.
Midőn évei elszálltak, vezeklésre adá fejét,
hogy gyermeke születhessék: nagy fogadalmat esküdött.
Nagy maga-megvonásban élt, böjtölt, megölte vágyait.
Szávitrínak ezer égő áldozatot megáldozott.
A fejedelem csak ritkán, szabott időben étkezett.
Ily nagy fogadalomban volt tizennyolc évig; ám amint
betölt mind a tizennyolc év, elnyerte Szávitri kegyét,
ki testet öltve megjelent a férfiak ura előtt;
s az áldozat parázsából felszállva, szóval illeté
a kegyosztó nagy istennő hév örömmel a föld urát:

SZÁVITRI ISTENNŐ SZÓLT:

Elégedett vagyok buzgó lemondásoddal és szívós
fogadalmaddal, őszinte áhítatoddal, óh nagyúr!
Madrák királya, mit kívánsz? Oh Asvapati, kérj kegyet!
De úgy kérj, hogy kívánságod a nagy Törvényt ne sértse meg!

ASVAPATI SZÓLT:

Törvény iránt alázattal fogadtam fogadalmamat:
szülessék számtalan sarjam, új ágak nemzetségemen!
Tetszésedet ha elnyertem, e nagy kegyért rimánkodom!
„Utód-nemzés a legfőbb nagy törvény” — mondják a bölcs papok.

SZÁVITRÍ ISTENNŐ SZÓLT:

„Ismertem én e vágyad már, és a szent Ősatyával is
szóltam ügyedben, föld őre: szülessenek utódaid.
Az örökkön való Brahmá kegyéből, férfiőriző,
szépséges, ragyogó lányod születik nemsokára majd.
Ne felelj semmi válasszal! Felelned erre nem szabad!
A Teremtő parancsára beszéltem ezt kegyelmesen.”

„Úgy legyen!” — mondta Szávitri szavára a kegyes király,
elbűvölvén az istennőt: „Hamarosan beteljesül!”

Szávitri messzetűntével székvárosába visszatért,
s lakozott birodalmában, igazul védve népeit.
Egyszer e fogadalmában szilárd úr egyik asszonya,
jámbor első királynéja szép magzatot fogant neki.
Nőtt Málavi királyasszony méhében a parányi rügy,
mint a felhőtlen égbolton a Hold, a csillagok ura.
Hogy ideje betelt, szült egy kék lótuszszemű kisleányt.
A születési szertartást elvégezte a boldog úr.
„Áldozatok jutalmául adta Szávitri ezt a lányt,
legyen hát neve: Szávitri” — döntött apja, s megannyi pap.

Mint testbe költözött szépség-istennő, nőtt a kisleány,
s idővel hajadonná lett. A duzzadó-szép tomporú,
darázsdereku lányt látván — arany szobrát egy éginek —,
minden száj tisztelettel szólt: „Egy istennő került közénk!”
Senki se merte megkérni ezt a lótusz-szirom-szemű,
szépséggel lángoló tündért — fényétől visszatántorult.

Egyszer ünnepre virradván, bőjtölt a lány, fejet mosott,
az istenség elé járult, s a Tűznek áldozott; köszönt
a bráhmanoknak és fogta az áldozatvirágokat,

s vitéz apja elé lépett a szépség istennőjeként,
és átnyujtotta apjának, lábaihoz bocsátkozott,
majd megállt összetett kézzel a hősök ura oldalán.

Hogy atyja látta: eladó, sudár lánnyá nőtt gyermeke,
s kérője nem akad senki, nagy fájdalom szakadt reá.

A KIRÁLY SZÓLT:

Ideje férjhez menned már, de kérő tőlem egy se kért.
Te keress magadnak férjet, méltót magadhoz. És ha majd
választottál hites férjet, mondd meg, ki az. Megfontolom,
helyes-e, s néki adlak majd. Válassz tehát szived szerint.
Mert hallottam, így olvasták a Törvényből a szent papok,
s halld te is az ígét, lányom: „Az apa legfőbb szégyene:
lányát nem adni férjhez. A férj szégyene: a hitvesét
nem csókolni. Figyermeké: anyját nem óvni, védeni.” —
Halld meg szavam: keress férjet! Siess! De végbe úgy vigyed,
hogy ne valljon apád szégyent az istenek színe előtt!

Ily szóval szólt a lányához és agg tanácsadóihoz.
Majd kijelölt kísérőket, útnak bocsátva: „Menjetek!” —
Leborult apja lábához szemérmesen a tiszta szűz.
Jól megfogadta hős atyja szavait, útra kelt legott.
Arany szekérre szállott fel agg kísérőivel együtt
és a királyi bölcsek szép vezeklő erdejébe ment.
Sok tiszteletre méltó agg lábaihoz borulva ott
végigzarándokolt minden erdőn, ahol remete élt.
Osztogatott ajándékot minden szent fürödőhelyen
a legkülönb bráhmanoknak. S ment helyről-helyre így tovább.

ÍGY HANGZIK SZÁVITRÍ TÖRTÉNETÉNEK ELSŐ ÉNEKE.

II

Nárada, égi bölcs egyszer madrák földjére érkezett.
A király trón-szobájában leült, s vele beszélgetett.
Ekkor tért atyja házába Szávitri, s a tanácsosok.
Minden remete-szállást már bejártak, s tisztulás-helyet.
Amint a tünde lány apját meglátta, s nála Náradát,
mindegyiket köszöntötte, lábukhoz hajtva szép fejét.

NÁRADA SZÓLT:

Hová ment gyermeked, s honnan tért vissza, férfinép ura?
S miért nem adod férjhez már nagy hajadon leányodat?

ASVAPATI SZÓLT:

E végből küldtem őt épp el, s e pillanatban ért haza.
Oh egek bölcse, halld meg, kit választott hitveséül ő!
Mondd el apróra! — faggatta apja a tündeszép leányt,
ki apja ösztökélését jól megfogadva, így felelt.

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Élt Salva-földön egy bátor, igazszivű uralkodó.
A neve volt: Djumatszéna. Azután megvakult szegény.
E szemefénye-vesztett, bölcs királytól — gyermek volt fia —
elragadta az országát szomszéda, régi ellene.
Elbujdosott az erdőbe; vele hitvesse, kis fia.
Az erdőben vezekléssel vezekelt agg remeteként.
Városban született sarja e vezeklő-vadonba nőtt:
Szatjaván. Illik hozzám! Őt választottam ki férjemül.

NÁRADA SZÓLT:

Férfinép ura! Szávitri nem tudva iszonyú nagyot
vétett, urául választva a hőserényü Sztatjavánt!
„Atyja igazszavú, anyja igazat szól — ezért neve
legyen Igazzsavú!” — adtak neki nevet a bölcs papok.
Mint gyermek, lovakért bomlott, s agyagból gyúrt ki méneket,
s színekkal lovakat festett — ezért neve: „Szineslovú”.

A KIRÁLY SZÓLT:

És most ékes-e és bölcs-e a nemes vak király fia?
Hős-e, szülei oltalma Sztatjaván és türelmes-e?

NÁRADA SZÓLT:

Mint a kelő nap, oly ékes; esze, mint égi bölcseké;
mint a nagy Indra, oly bajnok, s olyan türelmes, mint a föld.

ASVAPATI SZÓLT:

És bőkezű-e Sztatjaván; paptisztelő, igazszavú?
Széptermetű, dicsőséges, s vajon nyájas tekintetű?

NÁRADA SZÓLT:

Szegénységéhez képest, mint Rantidéva, oly bőkezű.
Paptisztelő, igazszóló, miként Sibi király maga.
Mint Jajáti, dicsőséges; nyájas szemű, miként a Hold.
Szépségben még az Asvinok sem érik el e hős fiút.
Mértékletes, szelíd, bátor, érzékein uralkodó.
Kötelességtudó. Zokszót nem ejt. Szemérmes, hű barát.

Mindig egyeneslelkű, és kitartásában is szilárd.
Egy szó, mint száz: magasztalják a dúserényü remeték.

ASVAPATI SZÓLT:

Minden erénnyel ékes hős — mondtad felőle, szent atyám?
Hibáit is sorold fel hát, ha van olyan egyáltalán!

NÁRADA SZÓLT:

Mi erényeihez társul: egyetlen egy hibája van.
De nincs erő, mi el tudná törölni ezt az egy hibát.
Csak egy szeplője van, több nincs: mától számítva épp egy év,
s elfogy élete testéből; Szatjaván lelke távozik.

A KIRÁLY SZÓLT:

Válassz, Szávitri, más férjet! Menj, gyönyörűm, keress tovább!
Mi erényeihez társul: nagy ez az egy fogyatkozás!
Amint az istenek bölcs, szent vendége mondta, Nárada:
egy év, s élete ellobban; testéből lelke távozik!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Egyszer osztanak örökséget, férjhez egyszer adják a lányt,
egyszer mondhatja ember, hogy: „adom” — több ízbe’ nem lehet!
Akár végtelen éltű lesz, akár percéletű; akár
nemes, akár közönséges: őt szemeltem ki, senki mást!
Amit egyszer szívünk döntött, mire szavunk „igent” adott:
azt megcselekszi tettünk is! — ezért vezérem a szívem!

NÁRADA SZÓLT:

Férfiak hőse! Szávitri leányod lelke szirtszilárd!
Nem volna semmiképp méltó igazától visszatartanod!
Szatjavánnak erényekben nincs párja férfi senki más.
Ezért nekem is úgy tetszik, hogy add hozzá leányodat!

A KIRÁLY SZÓLT:

Szavad rendíthetetlen szó, beszéded szent, igaz beszéd.
Úgy cselekszem, amint szóltál, szentség! Te vagy a mesterem!

NÁRADA SZÓLT:

Legyen zavartalan boldog lányod férjhezmenetele!
Én most utamra indulok. Mindnyájatokra szálljon üdv!

Igy szólt Nárada és indult a harmadik nagy ég felé.
A király rendelést tett, hogy készüljenek a nászra már.

ÍGY HANGZIK SZÁVITRI TÖRTÉNETÉNEK MÁSODIK ÉNEKE.

III

Lánya férjhezadását így fontolgatta a nagy király,
s megkésztette a nagy nászra mindent. A sok öreg papot,
áldozárt, házi lelkészt mind magához egybehívta és
útnak indult leányával együtt egy kedvező napon.
Az erdőben Djumatszéna vezeklő kunyhájához ért,
s a papokkal gyalogszerrel kereste fel a bölcs királyt.
Ott egy sála-fa árnyában, fonott kusa-fű szőnyegén
ülve látta a fenséges, világtalan uralkodót.
Tisztelettel köszöntötte a nagy királyi bölcslet és

alázatos beszédekkel felfedte néki, hogy ki ő.
A törvényt ismerő király ülőhellyel kínálta meg,
s ajándékkal király-társát, s jöttét faggatta, mit jelent.
Az mindent sorra elmondott, egyetlen lánya szándokát,
ki végleg elhatározta: Szatjaván felesége lesz.

ASVAPATI SZÓLT:

Királyok bölcse! Szávitri e tündeszép leány neve.
Törvénytudó! Amint illik, fogadd el őt, legyen menyed!

DJUMATSZÉNA SZÓLT:

Királyi trónról lezuhanva itt lakunk,
törvéncselekvő remeték, alázkodók.
Hogyan viselné remeték nyügét-baját
e lány, ki erdőn lakozáshoz nem szokott?!

ASVAPATI SZÓLT:

Van-nincs a bánat, s az öröm... Beh változó!
Ha lányom és én tudomásul vettük ezt:
úgy hát nem illő, hogy eképp felelj nekem.
Szilárd a szándék, mivel itt vagyunk, uram!

Barátsággal hajoltam meg! Reményem meg ne öldököld!
Nem szabad visszahárítnod, ha szeretet hozott feléd!
Méltó, illő vagy énhozzám, s én is hozzád! Fogadd tehát
menyedül lányomat hősi Szatjaván feleségeül!

DJUMATSZÉNA SZÓLT:

Hisz egykor úgy ohajtoztam, hogy egyszer rokonod legyek!
Ám oda lett királyságom — aggodalom ezért emészt.
Ha így van: ez a szándékom, melyre úgy vágytam... ám legyen,
hadd teljék be ma! Rég hön várt vendég vagy nálam, óh király!

Mind a vezeklőt elhívták, ki e remetebolyban élt;
s ahogy szokás, a két király nagy fényes lakodalmat ült.
Odaadta a lányt illő hozománnyal Asvapati,
Boldog lelkendezéssel majd palotájába visszatért.
Szatjaván is örült: minden erénnyel ékes párja lett.
S örült a lány, hogy elnyerte lelkében áhitott urát.
Ahogy eltávozott atyja, ékszereit ledobta mind;
rőt vezeklő-ruhát öltött, durva, barna faháncs-csuhát.
Alázata, szerénysége, mértékletes erénye és
szolgálatkész segítsége megnyerte mindenek szívét.
Anyósát szép ruházattal, szolgálatokkal nyerte meg;
apósát istenességgel, s mértékletes igéivel;
férjét nyájas beszédével, türelmével, eszével és
a titkos, szép együttlétek tüzes szolgálatával is.
A szép remete-szálláson így voltak el e jámborok,
s vezekeltek vezekléssel, s közben csak szállt a szép idő.
Éjt-nappal egyre gondokban emésztette magát a nő,
szüntelenül a szívében forgatta Nárada szavát.

ÍGY HANGZIK SZÁVITRI TÖRTÉNETÉNEK HARMADIK ÉNEKE.

IV

Hetek, hónapok elmúltak. Elközelgett a gyászidő,
amikor Satjavánjának meghalnia kimondatott.
Szegény Szávitri számolta: nap nap után miként pereg.

Szüntelenül a szívében forgatta Nárada szavát.
„Negyedik napra meghal már!” — tünődött a nemes ara.
Három nap — fogadalmat tett — éjt-nappal mozdulatlan áll.
Hogy Djumatszéna hallotta, hogyan vezekel, elborult,
s menyét próbálta rávenni: hagyja abba a bőjtölést.

DJUMATSZÉNA SZÓLT:

Túlszigorú fogadalmat fogadtál, óh királyleány!
Három éjt állni egyvégbe kibírhatatlanul nehéz!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Atyám, értem ne bánkódjál! Betöltöm fogadalmamat!
Szilárdan elhatároztam, szilárdul véghez is viszem!

DJUMATSZÉNA SZÓLT:

Nem bírlak arra biztatni, hogy szegd meg fogadalmadat!
Remetelétet élőhöz csak e szó illik: „teljesítsd!”

Igazszívű Djumatszéna így szólt, s elhallgatott legott.
Fává-dermedve állt egyre Szávitri moccanatlanul.
Midőn érkezett férje utolsó napja, ő csak állt
bánatában emésztődve, amíg elszállt az éjszaka.
„Ez hát *az a nap!*” — gondolta, s a szomju lángba csorgatott
áldozatot, s pitymallatkor törvény szerint megáldozott.
Majd apósát, anyósát és a remeték öregjeit
köszöntve, összetett kézzel alázattal elébük állt.
S az őserdő vezeklői, e tiszta éltü jámborak
mind áldást mondtak ekkép rá: „Őzvegyasszony ne légy soha!”
„Úgy legyen!” — mondta Szávitri, s elmélkedésben elmerült,
s amit a remeték szóltak, szomjún lelkébe itta mind.

Az időt, azt az egy percet várta a szép királyleány,
búslakodón a szívében forgatva Nárada szavát.
S ahogy ott állt magányában, apósa, jó anyósa őt
örvendő szóval illette:

DJUMATSZÉNA ÉS FELESÉGE SZÓLT:

Ahogyan megfogadtad volt, úgy véghez vitted esküdet.
Itt az ideje enned már! Láss hozzá és ne késlekedj!

SZÁVITRI SZÓLT:

Ha a nap már alászállott, akkor akarok enni csak.
Szívemben ezt az elszánást fogadtam rendületlenül.

Miközbe tünde Szávitri evés-ivásról így beszélt,
vállára vetve fejszékét, ment a vadonba Szatjaván.
Így szólt Szávitri férjéhez: „Ne menj ma egyedül! Ne menj!
Veled megyek *ma!* Nem bírok én tőled elszakadni *ma!*”

SZATJAVÁN SZÓLT:

Még nem jártál az erdőben. Nehéz járni csapásokon!
S a nagy bőjt is legyengített. Hogy bírnád az utat gyalog!

SZÁVITRI SZÓLT:

A bőjtől nem merültem ki. Álldogálni se volt teher.
Eltökéltem: veled tartok! Vissza nem utasíthatod!

SZATJAVÁN SZÓLT:

Ha eltökélted: eljössz, én kedved szerint teszek, szívem.
Szüleim engedelmét kérd! Ne háruljon fejemre baj!

Nagy fogadalmu Szávitri köszönt ura szüléinek:

„Gyümölcsért indul és fáért az őserdőbe Szatjaván.
Tiszteletes apósom, jó anyósom, ha megengedik,
hadd menjek véle! Nem bírok uramtól elszakadni ma.
Mégkészíteni megy néked áldozatod. Így nem szabad
visszatartanod! Azt tenném, ha másért készülődne el.
Kevés híján egy esztendő — s sehol se voltam innen el!
Oh beh szeretném meglátni a virágba-borult vadont.”

DJUMATSZÉNA SZÓLT:

Mióta tünde Szávitrit apja menyemül adta, én
nem emlékszem, hogy egyszer is kért volna bármit is, szegény.
Legyen meg hát kívánsága; amire vágyik, az legyen!
Az uton majd kövesd, lányom, nagy óvakodva Szatjavánt!

Mindkettő engedelmével a fényes asszony útrakelt
férje mellett, gyötört szívvel színlelve nagy vidám kacajt.
Gyönyörű, színes erdőket, s bennük megannyi pávarajt
látott, amerre csak nézett, a rengetegben mindenütt.
Tiszta sodrú folyókat, sok virág-terhes faóriást.
Szatjaván édesen szólott Szávitrijához: „Ime nézd!”
Őt nézte az erényes nő, minden kis moccanást figyelt.
Már-már holtnak alította, felidézvén a bölcs szavát.
Férje nyomán haladt mindig a lepke, könnyüléptű nő.
Szinte kettéhasította szívét, hogy leste már a bajt.

ÍGY HANGZIK SZÁVITRI TÖRTÉNETÉNEK NEGYEDIK ÉNEKE.

V

A hős hű feleségével gyümölcsöt és bogyót szedett.
A kosarat tele szedte, aztán fadóntéshez fogott.
Ahogy a fát kidöntötte, veríték gyöngyözött ki rajt,
s a nagy erőfeszítéstől fejébe fájdalom nyilalt.
Szép hitvese elé lépett, s fáradságtól alélva szólt.

SZATJAVÁN SZÓLT:

A nagy erőfeszítéstől fejembe éles kín nyilalt.
A testem és szívem szinte lobogóhaju lánggal ég.
Valami fáj belül, érzem! oh halld, szerény beszédű nő!
Ugy érzem, mintha éles nyíl hasítaná a homlokom.
Nincs erőm állni... Nem bírok! Aludni vágyom, édesem!

A nő férje felé indult, mellé lépett, a földre űlt.
Ölébe fogta arcát és cirógatta babusgatón.
Emlékezett a jámbor nő, mire intette Nárada,
s kitalálta: a vészes nap eljött — az óra, pillanat.
Tüstént utána meglátott egy koronás, vörösruhás,
hatalmas termetű, ékes, napsugarakba villogó,
vörösszemű, szederjeskék, sápadt, hurkot szorongató
rémet — állt Szatjaván mellett, s halott-merőn figyelte csak.
Ura fejét a kebléről vigyázva lerakta, s felállt.
Összetette kezét. Szíve kalimpált... Kinnal így beszélt.

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Azt látom jól, hogy isten vagy, mert alakod nem emberi.
Istenek ura, jószívvel mondd, ki vagy és mi szándokod!

JAMA SZÓLT:

Szávitri, hű vagy férjedhez, vezeklésed nagyérdemű!
Most ezért felelek néked. Gyönyörűm, én vagyok Jama!
Lejárt uradnak órája, jó Szatjaván királyfinak.
Meggötözöm, s viszem tőled! Ez a szándékom övele.

SZÁVITRI SZÓLT:

Szentség, felőled azt mondják: hogy elvigyék a népeket,
darabontjaidat küldöd. Miért jöttél, uram, magad?

Jóindulatra buzdulva a halottak dicső ura
igy felelt, hogy igaz szóval feltárja, tenni mit kíván:

„Törvénytartó, nemes férjed délceg, erényben óceán.
Nem méltó, hogy futárnépem vigye el. Jöttem érte én.”

Ezzel Jama erőszakkal kitépte hősi Szatjaván
teteméből a meghurkolt lelket, mi hüvelykujjni csak.
S lám, az élete-fosztott, bús, fényevesztett, lehelletét
kifuvó test merevvé lett, — rút volt ránézni, rémület!
Jama a préda, meghurkolt lélekkel dél felé futott.
S a bőjttel tiszta szentté lett asszony, a magasztos sorú,
urához hű, gyötört szívű nő szaladt Jama nyomdokán.

JAMA SZÓLT:

Menj, fordulj vissza, Szávitri! Sirasd el őt szokás szerint!
Tartozásod leróttad már: amíg lehet, követted őt.

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Ahová páromat vonsszák, vagy ahova vonul maga:
nekem is oda kell mennem — az Örök Törvény rendeli.
Vezeklésem, rajongásom szüléim és uram iránt,
fogadalmam, s kegyed folytán korlát nem állhat útamon!
Aki hét lépést tesz együtt, az már barát, — így hirdetik.
A barátság jogán szólok. Oh Törvény, ime halld szavam!

Te vagy a Törvény ura, legnagyobb úr!
Téged tisztelve viselik a sok kint,
kik e vadonban keresik a Törvényt!
Itt ismerik meg igazak a Törvényt.

A Te törvényed igazak-becsülte
szent óhajából haladunk ez úton.
Igy senki már másik utat ne vágyják!
Itt ismerik meg igazak a Törvényt.

JAMA SZÓLT:

Térj meg! E bölcs szóddal elégedett vagyok.
— okos igékből füzögetted egybe azt!
Kegyed kívánj! Óh makulátlan asszony, én
megadok mindent, urad életén kívül.

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Vak ősz apósom, odavesztve trónusát,
vadonba bújt meg, remeték között lakik.
Oh lásson újra s legyen a sugártüzű
Naphoz hasonló sereg-úr kegyed nyomán!

JAMA SZÓLT:

Megadom néked, makulátlan, e kegyet.
Ahogy kívántad, legyen úgy! De, szép leány
már kimerített ez a hosszú vándorút.
Térj vissza hát! Fáradalom ne nyomjon el!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Hogyan lehetnék kimerült uram mögött?
Hová uram megy, az az út igaz nekem!
Amerre férjem viszed, ott az én helyem.
Oh istenúr, halld e további szómat is!

Egyszer lelünk igazi társra — ez az üdv!
Akkor barátság köti össze életünk.
Igazra lenni soha nem gyümölcstelen.
S ha rátaláltunk, maradunk együtt vele!

JAMA SZÓLT:

Lelket üdít és növeli a bölcs eszét
amit beszéltél, ez az üdvadó ige.
Kérj másodízben kegyet, óh sugár leány!
Megadok mindent, urad életén kívül!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Jámbor apósom birodalma elveszett.
Azt nyerje vissza e nemes király, de úgy,
hogy el ne kelljen az Igaztól állnia.
Im másodízben e kegyért rimáncodom.

JAMA SZÓLT:

Királyi trónját hamar elnyerendi és
nem lesz a Törvény igazához hűtelen.
Vágyad megadtam. Ime, szép királyleány,
térj vissza, hogy fáradalom ne nyomjon el!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Törvény nyugéval zabolázod azt, mi él,
s megzabolázva vezeted szived szerint.
Mégfékező nagy Jama épp ezért neved.
Hallgasd meg esdő szavamat továbbra is!

Lélekkel, testtel és szóval: Szeretet minden lény iránt.
Igazak örök törvénye: Segítség és adakozás.
Csak övével jár így el e világ gyermeke, viszont
a jó szeretve irgalmaz elfogott ellenének is!

JAMA SZÓLT:

Mint szomjazónak az ital, oly édesen
csendül fülembé e szavad, gyönyörű nő!
Kérj újra tőlem kegyet, azt, amit kívánsz!
Megadok mindent, urad életén kívül.

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Atyám, a földnek ura, rég gyerektelen.
Legyen apámnak kebeléből száz fia,
családja hírét örökéig éltető.
Im harmadízben e kegyért rimáncodom!

JAMA SZÓLT:

Legyen családját örökéig éltető
száz büszke sarja az apádnak — hű leány!
Vágyad megadtam. Ime szép királyleány,
túl messze jöttél az uton! Eredj haza!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Nincs messzeség, ha az uram közel nekem!
Fut még tovább is szívem érte távolabb.
Ha mégis tovább, vedd e füledbe csendülő,
hozzád kiáltott szavamat továbbra is!

A felkelő Nap ragyogó fia vagy, így
mondják a bölcsek: neved im a Nap fia!
Egyenlő törvényed alatt bolyong, ki él.
Te vagy a Törvény fejedelme, óh nagyúr!

Ugy, mint az igaz emberben, önmagunkban se bízhatunk.
Az igazak barátságát mindenki keresi ezért.
Minden élő iránt érzett jósból nő a bizalom.
Ezért vetik bizalmuk az igazakba az emberek.

JAMA SZÓLT:

Nem vettem ilyen szavakat fülembe még
más senkitől, csak a te szádból — óh csodás!
Örömről letem veled! Így negyedszer is
kivánj kegyet, csak ne a férjed életét!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Hős Szatjavánnak, s nekem: kettőnknek itt
szülessen ennen kebelünkből száz erős
vitéz fiunk, ki viszi majd tovább fajunk.
Negyedszer íme e kegyért rimánkodom!

JAMA SZÓLT:

Támad neked még nagyerős, vitézi, szép,
gyönyörtadó száz fiad, óh te gyenge nő!
Holtig ne fáraszd magad óh, királyleány!
Túl messze jöttél az uton! Eredj haza!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Örök törvény az igazak hazája.
Nem inganak meg, szívüket se vesztik.
Gyümölcstelen sem marad összejöttük.
És más igaztól az igaz sosem fél.

Ők igazsággal a Napot vezérlik.
Tartják a földet vezekelve másért.
Múltnak, jövőnek utait kimérik.
Igazak közt az igaz el nem omlik.

Az igazak felismerték, hogy Te e létet sziveled.
És jutalomra nem vágynak, ha mással jót cselekszenek.

Jóság nem hiábavaló e földön.
Jótett, segítség soha kárba nem vész.
Ez változatlan-örök igazak közt.
A jók azért segedelemre készek.

JAMA SZÓLT:

Törvényen élő, a szivet üdítő
szavad hogy értem, nevelő igédet
— úgy nő irántad szeretetem egyre.
Kérj végtelen nagy kegyet, óh hű asszony!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Nem mondtad itt a tagadó igét, miként
a többi kegynél cselekedted, istenem!
Kegyelmet esdek: legyen élő Szatjáván!
Hisz párom nélkül magam is halott vagyok!

Hisz párom nélkül az öröm se kell nekem!
Hisz párom nélkül a napot se vágyom én!
Hisz párom nélkül az arany se kell nekem!
Mefosztva tőle lehetetlen élnem is!

Kegyed megáldott csoda száz fiúval is.
De férjemet meg ugyanakkor elveszed!
Kegyelmet esdek: legyen élő Szatjáván!
Amit kimondtál, szavad úgy legyen való!

„Legyen!” — így szólt a felszálló Nap fia, Jama, az igaz.
S a hurkot oldva örvendő szívvel a hölgyhöz így beszélt:

„Urad szabadon engedtem! Hűséges hitves, tiszta nő,
viheted őt egészségben! Teljék sikerrel élete!
Négy évszázadot ér meg majd veled együtt, s szabályosan
végzett áldozatokkal lesz mind e földön hires-dicső.
Száz gyönyörű fiút fog majd néked nemzeni Szatjáván:
ők is királyok lesznek, hős, soksarjú, sokutóduak.

Nevedről lesznek ők majdan örök időkre híreszek.
Még jó atyádnak is szül majd anyád Málavi száz fiút.
A Málavák család-törzse örök időkre fennmarad.
A harminchárom istenhez hasonlók lesznek öccseid!”

E nagy kegyvel elárasztva a Törvény ragyogó ura
visszaküldötte Szávitrit, s maga sötét lakába tért.

Hogy eltűnt Jama és férjét visszanyerte a tünde nő,
odament ura testéhez, mely élettelen ott hevert.
Ahogy a földön ott látta urát: rögtön szaladt oda,
leült a földre melléje, s ölébe vette szép fejét.
Eszméletre ocsúdván az Szávitrit csókolgatta csak,
mint aki hosszú útról tért haza: nézte szerelmesen.

SZATJAVÁN SZÓLT:

Nagyon soká aludtam. Mért nem keltettél fel édesem?
S hova tűnt a sötét férfi, aki békót kötött reám?

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Tényleg sokáig álmodtál itt az ölemben, óh király.
Az a fenséges lény eltűnt; az élőket bilincselő
Jama volt. Ime mély álmod, s kimerültséged elcsitult.
Boldog királyfi, kelj fel már, ha tudsz! Leszállt az éjszaka.

Hogy emlékezete ismét visszatért, ocsudott a hős,
mint aki jót aludt. S nézett körül az erdőben, s beszélt:

Gyümölcsért, tüzelőfáért mentünk, sudárcsipőjü nóm,
s miközben én a fát vágtam, fejembe szörnyü kín nyilalt.
Fejem iszonyu gyötrelmét nem bírtam állni már soká.

Gyöngyöm, öledben elszúnytam. Már mindenre emlékezem.
Mig átölelve tartottál, eszem elvette révület.
Majd egy pokol-sötétségű lényt láttam, szörnyü bajnokot.
Ha tudod, mi volt az, mondd meg, karcsúdereku angyalom!
Álom-e, vagy valóság volt?

MIRE SZÁVITRÍ ÍGY FELELT:

Egyre mélyebb, sötét éj jön. Holnap minderre pontosan
megfelelek: mi történt, óh hősök urának egyfia.
Kelj fel, szívem, keressük fel szüléidet, igaz uram!
Oly mély az éj! A Fényesség ura immár aludni ment.
Az éj vigyori sok réme üvöltözve bolyong körül.
Levél zöreje hallatszik, hogy lép erdőbe kósza vad.
A Halál birodalmából rút sakálok hujonganak
vad, hátborzongató hangon, hogy beletorpad a szívem.

SZATJAVÁN SZÓLT:

Félelmetes az őserdő, ha éjbe burkolózik el.
Nem ismered a jó utat! Nem bírsz menni semerre sem!

SZÁVITRÍ SZÓLT:

Erdőtűz volt ma, még lángol, lobog ott egy száraz fatörzs.
Tüze, amint a szél fújja, fel-felvillan, szikrát lövell.
Megyek, hozok tüzet róla: a vadont hadd ragyogja be,
s megrakom — fa is van hozzá! — Oh fojtsd el aggodalmadat!
Ha nem bírsz menni — mert látom: beteg vagy és e rémteli,
homály-burkolta erdőben a jó utat se lelheted —,
holnap pitymallatkor menjünk, ha az erdő világosul.
Múlassuk el az éjt itten! Jó lesz, igazszívű uram?

SZATJAVÁN SZÓLT:

Kiállt a kín fejemből már. Tagjaimba erő nyilallt.
Jóvoltodból együtt lennék szüléimmel! A bőjtölők
tanyájáról sosem voltam el ily szokatlan éjidőn.
Még az alkony le sem szállott, már akkor visszatart anyám.
Még akkor is szomorkodnak, ha nappal megyek tőlük el.
Nem egyszer megszidott-fedett régebben is apám, anyám.
Értem gyötrődve aggódtak: „Soká tértél, fiam, haza!”
Egyre azon emésztődöm: miattam most mit élnek át.
Ha nem látnak, bizonyára szomorkodnak vigasztalan.
Éj közepén felébredvén, máskor is szól a két öreg
búsongással szomorkodva, de boldogan, hogy ott vagyok:
„Ha téged elveszítettünk, percig sem élhetünk tovább!
Amíg te élsz, fiam-védőm, addig tart a mi életünk!
Vak vének szemfénye vagy, családunk pajzsa-támasza!
Tőled várunk halott-áldást, dicsőséget, utódokat.” —
Anyám öreg, atyám aggság, kezükben én vagyok a bot.
Ha ma éjszaka nem látnak, mit éreznek miattam ők!?
Átkozom azt a dült álmat, amely miatt atyám, anyám
értem kétségben őrlődik, oh gondos, drága hitvesem!
Én is kétségben őrlődöm, keserű bú emészt belül.
Anyám, édesapám nélkül én sem akarok élni se!
Atyám, ki lelki szemmel lát, most biztos a remete-boly
lakóit kérdi-faggatja dült lélekkel, mi van velem.
Magamat én dehogy szánom úgy, mint atyámat, angyalom,
s ki atyám nyomdokában jár: gyámoltalan anyámat is.
Csak értük élek. Énnékem kell gondjukat viselnem és
örömüket keresnem, hisz tudom: a fiu dolga ez.

A kötelességtudó ifjú, szülők kedvence így beszélt,
s szeméhez tartva karját, csak búsult zokogva hangosan.

A Törvény szentje: Szávitri, látván: urát epeszi bú,
könyveit letörölgette, s így vigasztalta őt: „Ha én
vezekeltem vezekléssel, alamizsnákat adtam, úgy
apósomra, anyósomra, uramra hozzon üdvöt az!
Hogy hebehurgyaságból csak hazudtam volna egyszer is:
nem emlékszem. Ha ez igaz, szüléidet ne érje baj!”

SZATJAVÁN SZÓLT:

Szüléim akarom látni! Szávitri jöjj, ne késlekedj!
Ha látom, hogy anyámnak, vagy atyámnak veszedelme lesz,
úgy ne maradjak életben! Sugárom, előlöm magam!
Ha érzi kötelességét szived, ha éltem akarod,
ha kedvemre kívánsz tenni, úgy most rögtön gyerünk haza!

Felállott erre Szávitri, lekötötte sötét haját,
urát talpra segítette, karjával átölelve őt.
Szatjaván is felállt végül, megdörzsölgette tagjait,
körülnézett, s gyümölcsgyűjtő edényükre esett szeme.
Ekkor ezt mondta Szávitri: „Gyümölcsöt holnap is találsz.
De hogy könnyebb legyen neked, add a fejszédet, én viszem!”

Az edényt felakasztotta egy ágra, s férje oldalán
— vevén annak a fejszédet — elindult otthonuk felé.
Bal vállára tevé párja kezét az álomcombu nő,
elefántmódra himbáló léptű, és úgy karolta át.

SZATJAVÁN SZÓLT:

Itt sokat jártam. Ismérem az utakat, riadt ünöm.
Az ágak közt szüremlő, kék holdfényben látom én, melyik
úton jöttünk. Azon, mellyen le van tarolva a gyümölcs.
Honnan jöttünk: az úton járj! Gyöngyöm-szivem, ne késlekedj!

Ott, ama lombrakás mellett ágazik kétfelé az út;
mi ott túl van, az ösvényen, azon indulj el és siess!
Erős vagyok, egészséges; látni vágyom szüleimet!
Így szólt, s sietve indult már a remete-tanyak felé.

IGY HANGZIK SZÁVITRÍ TÖRTÉNETÉNEK ÖTÖDIK ÉNEKE.

VI

Nagyerejű Djumatszéna ezidőtájtba hirtelen
visszanyerte a látását. Mindent látott ujult szeme!
Minden remete-kunyhócskát bejárt maga, s az asszonya,
mert iszonyúan aggódott hű fia, Szatjaván miatt.
Férj, feleség e bús éjjel fürkészve összekóborolt
minden remeteszállást és minden erdőt, folyót, tavat.
Hogyha valami nesz zizzent, felkapták fejüket legott
és reménykedve suttozták: „Ott jön Szávitri, Szatjaván.”
Hogy tébolyultan ödöngtek: véresre tört a lábuk és
testüket tüske, sás bökte. Ekkor az erdőben lakó
remeték elibük gyűltek, körülvették mindannyian
szegényeket, s csitítgatták, s hazavezették csendesen.
Ott a vezekelésben-hős aggok régi királyurak
sok tarka szép regéjével vigasztalták a két szülét.
Ezek magukhoz térvén csak áhítoztak fiuk után,
gyerekkorát idézték fel nagy bánattal emlékezőn;
s végső kínban emésztődve így szóltak panaszolkodón:

„Jaj fiam, jaj, szelid asszony! Hol vagytok?” — így zokogtak ők.

Ekkor a remeték közül e szókat mondta Szatjaván:
„Amily igaz, hogy Szávitri önmagát megsanyargató
jámbersággal, vezekléssel ékes — úgy él ma Szatjaván!”

GAUTAMA REMETE SZÓLT:

A Tudományt, a Védákat végigbújtam, sok érdemet
gyűjtöttem vezekléssel; mesteremet, s a szent tüzet
ápolom nagy rajongással, betöltöm fogadalmamat,
s a szeleket-evő bőjtöt hiven tartom szabály szerint;
vezeklésem hatalmával tudom mindenki szándokát.
Im halljátok! Igazság ez: él, él ma hősi Sztatján!

EGY TANITVÁNY SZÓLT:

Ahogy jó mesterem száján sosem sarjadt hamis beszéd,
úgy él ma Sztatján herceg!

A BÖLCSEK SZÓLTAK:

Hogy párját, tiszta Szávitrit a szerencse-jelek szerint
nem fenyegeti özvegység — úgy él a férje, Sztatján!

DÁLBHJA REMETE SZÓLT:

Aminthogy szemed ismét lát és étket nem evett menyed:
fogadalmát betöltötte — úgy él ma férje, Sztatján!

— Vigasztalták Djumatszénát igazszavú vezekelők,
s ő ebben-abbban elrévült, búja kicsit lecsillapult.
E pillanatban — éjjel már — örömpesve, boldogan
betoppant a vezeklőkhöz Szávitri, s férje, Sztatján!

A PAPOK SZÓLTAK:

Ime szemed világát is visszakaptad, fiadat is!
engedd, hadd kérdezősködjünk mind gyarapodásodról, uram!

Menyedet újra láthattad, fiad épségbe visszatért,
látásod visszanyerted.... e hárommal épült, üdvözülj!
Amit mindannyian mondtunk: úgy van az! Győzd le kételyed!
Rá nemsokára kincsed lesz, s gazdagságod töménytelen.

A remeték ezek múltán nagy-nagy tüzet csiholtak ott,
s mindannyian körülvették Djumatszéna királyurat.
Párja, ki eddig oldalvást állott, s Szávitri, Szatjaván
a vének engedelmével leültek oda boldogan.
A királlyal együttélő valamennyi vadonlakó
ekkor kíváncsian kezdte faggatni hősi Szatjavánt.

A BÖLCSEK SZÓLTAK:

Miért nem jöttetek előbb, te és a párod, óh urunk?
Miért jöttél az éj végén? Mi kényszer állt utadba, mondd?
Atyád, anyád kínok kínját állta ki, őriző fia!
S mi is, nem tudva, mi történt! Beszélj mindent apróra el!

SZATJAVÁN SZÓLT:

Atyámnak engedelmével indultunk útnak. Ő velem.
Ahogy a fát hasítottam, fejembe fájdalom nyilallt.
Gyötrelemtől aléltan — csak sejtem — soká aludtam ott.
Egyfolytában ilyen hosszan eddig sosem aludtam én.
Tehát ne legyen aggódó szívvel senki közületek.
Ezért jöttem az éj végén haza. Nincs semmi más oka.

GAUTAMA REMETE SZÓLT:

Váratlanul a látását visszanyerte király apád!
Nem sejtéd indokát? Szóljon Szávitri hát, mi az oka!
Szólj Szávitri! Te látton látsz: múltat-jövőt, okot-hatást.

Tudom rólad: vezeklésed nagy, mint a Szávitri-fohász.
Okát bizonynyal érted te. Tárd fel az igazat tehát!
Mondd el nekünk, ha titkolni előlünk semmit sem kívánsz.

SZÁVITRI SZÓLT:

Hisz elméd csalhatatlan! Hát úgy van, amint te gondolod.
Rejtegetnivalóm nincsen. Halld meg az igazat tehát!
Uram végét jövendőlte a látnoklelkü Nárada,
s ma jött el a jövendőlt nap, ezért mentem a nyomdokán.
Míg ő aludt: követjével jött érte Jama — láttam én! —
és megkötözte.... már vitte, ahol atyáink lelkei
laknak, oda! Igaz szóval dicsértem a nagy égi lényt.
Öt kegyben részesített ő. Halljátok hát ez öt kegyét!
Ebből apósomé kettő: szemevilága, s trónusa.
Száz sarjat apám nyert tőle; s magam is száz erős fiút,
és azt, hogy Szatjaván férjem éljen négyszáz esztendeig!
Hogy férjem életét mentsem: vállaltam fogadalmamat.
Igy teljességgel elmondtam mindennek magyarázatát,
ahogy történt... Busongásom nagy boldogságra végezett!

A BÖLCSEK SZÓLTAK:

A férfiőrző siralomban elzuhant,
éj-dült tavába lemerült, vak otthonát
felemelted újra, te, erény csucsára ért,
rendíthetetlen, nemes-énü, tiszta nő!

Im így dicsérte a sok egybegyűlt tudós
a nők virágát, s leborult előtte mind;
majd elbucsúzott a királytól és haza
indult vidáman a szerencse-tárt uton.

ÍGY HANGZIK SZÁVITRI TÖRTÉNETÉNEK HATODIK ÉNEKE.

VII

A barna éj hogy elszállott és felmerült a napkorong:
a sok vezeklő mind eljött a reggeli fohász után.
A királynak el-elmondták Szávitri nagy dicséretét.
Véle betelni nem tudtak. Ám akkor Sálva-föld felől
jöttek tolongva polgárok, sokféle rendü-ranguak.
„Az ellenséget — így mondták — megölte saját tanácsosa,
kegyenceit, családját is.... Az egész nép egyet kívánt:
„Mindegy nekünk, ha vak, ha lát; legyen urunk a volt király!”
Minket ezzel a végzéssel küldtek hozzád, uram király.
Érted jöttek a hintók és a felfegyverzett harci nép.
Jőjj velünk! Győzelem néked! Hozsánna zeng a városon.
Atyáid büszke trónjára ül vissza végtelen napig!”
Megtudva, hogy a fenséges termetű király újra lát,
tágranyilt, ámuló szemmel, fejfel földre borultak ott.
A király erre búcsút vett az erdő agg lakóitól,
kik meghajolva tisztelték, s elindult városa felé.
Fia, hitvесе, Szávitri — kísérte büszke hadsereg —
tág, férfi-hordta, csillámló gyaloghintón vonult haza.
A bölcs papok Djumatszénát felkenték fejedelmükül
örömujjongva. Felkenték ifjabb királlyá Szatjavánt.
Szávitrinak idők multán száz fiusarja született:
dicsőségét öregbitő, rettenthetetlen bajnokok.
Egy méhből származó, bajnok száz fitestvére született
anyjától, ki Asvapati, Madra királya hitvесе.
Igy mentette meg egyszerre Szávitri önmagát, urát,
apját, anyját, apósát és anyósát, s mind egész fajuk.

Ki áhitattal hallgatja Szávitri hősi tetteit:
siker, szerencse jár azzal mindenütt és nem éri baj!

IGY HANGZIK SZÁVITRI TÖRTÉNETÉNEK HETEDIK ÉNEKE.

ITT VÉGZŐDIK A NAGY MAHÁBHÁRATÁBAN AZ ASSZONYI HŰSÉG DICSÉRETE.

NALA ÉS DAMAJANTÍ

Volt egy Nala nevű király, Viraszéna erős fia.
Minden erénnyel ékes volt, jó lovas, nyalka természetű.
Fejedelmek fején úgy állt, mind Indra istenek fölött.
Mint a Nap ragyogásával, úgy nőtt ki mindenek fölé.

Paptisztelő, a Védákat értő, nisadha föld ura;
kockajáték szerelmesse, hős hadvezér, igazszavú,
dicső, kire a nők vágnak, érzékein uralkodó,
alattvalói oltalma, Ósatya mása, jó nyilász.

Vidarbha földön élt Bhíma, félelmes, vakmerő király.
Minden erénnyel ékes hős; gyermekvágyó gyerektelen.
Ájtatosan azért élt-halt, őrlődött: lenne gyermeke.
Egyszer betoppant hozzá egy Damana nevű pap-tudós.
Törvénycselekedő, sarjért sóvárgó Bhíma és neje
illőn fogadva őt, kérte a ragyogó tudós kezét.
Damana meglegedve nagy kegyvel kedvezett nekik;
lett egy gyöngyszem leánykájuk, s három dicső királyfiuk,
Damajantí, Dama, Danta, s tüzes sugáru Damana,
minden erénnyel ékesek, félelmes bátorságuk.
A karcsúderekű lányka sudár alakkal és tüzes
szépséggel és vagyonnal lett híres e tág világ terén.
És mikor ifjává zsendült, száz ékszeres rabszolganő,
száz barátnője, szolgálta, mint égben Indra hitvesét.
Bhíma lánya: csodás testű, minden ékszerrel ékes ő,
barátnői között fénylett, mint ég villáma csillogott.
Mint a szépség királynője, hosszú-szemivű volt, csodás.
Ilyen varázsu szépséget tündérek, égi istenek,
emberek közt dehogyan látott, nem hallott senki még soha,
ilyen eszet-veszejtő lányt, istennők közt is ily csodást!
Nalának, férfi-tigrisnek nincs párja emberek között,
mintha benne jelent volna meg a Szerelem istene.
Damajanti előtt folyton dicsérték a csodás Nalát,
s magasztalták Damajantit a nisadha király előtt.

Egymás dicséretét hallva a nem-látottra gyúlt hevük;
szivük-sugallta érzésük csak nőttön-nőtt egymás iránt.
Szerelmét Nala nem tudta tovább szívébe fojtani.
Háreméből az erdőbe vonult, ott múltatott időt.
Megpillantott aranytollú hattyúkat. Erre megfogott
egy madarat az erdőben sétáló szárnyasok közül.
Ám a lég vándora ekkor így szólította meg Nalát:
„Ne ölj meg, óh király, engem! Igen nagy jót teszek veled.
Damajanti előtt rólad úgy fogok szólani, óh Nala,
hogy soha többet emberre nem gondol másra, csak terád!”
Igy szólt a hattyu. Hadd menjen — elengedte a föld ura.

A hattyúk erre felszálltak, s vidarbha-földre húztak el.
Majd a vidarbha városba érve, Damajanti előtt
a szárnyasok leröppentek. Meglátta rajukat a lány.
Barátnői csoportjától övezve észrevette már
a lég csodás bolyongóit, s örömmel odalépkedett
megfogni őket. Elrebbent a ligetbe a sok madár.
Mire a lányok egyenként szaladtak a hattyúk után.
Az a hattyú, amelyhez szép Damajanti szaladt oda,
tisztá emberi hangon szólt, Damajantihoz így beszélt:

„Damajanti, a nisadhák földjén uralkodik Nala.
Mint az Asvinok, oly szép. Nincs ember hozzá hasonlatos.
Széparcu, karcsutestű lány, ha te lennél a hitvese,
elnyernéd születésednek, szépségednek gyümölcseit.
Embereket, kígyókat, szent isteneket, tündéreket
láttunk elégszer. Ám, mint ő, olyant sosem csodált szemünk.
Te vagy az asszonyok gyöngye! Nala a férfiak disze.
Ha kiváló kiválóval kel egybe, az csak jót ígér!”

A HATTYÚ E BESZÉDÉRE DAMAJANTI ÍGY VÁLASZOLT:

„Nalának is csak így szólj majd rólam!” — „Ugy lesz, ne félj!” — felelt,
a vidarbha királylánynak a tojásból-kikelt madár,
s nisadha földre szárnyalván Nalának mindent elmesélt.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE ELSŐ ÉNEKE.

II

A hattyú szavait hallván, Damajanti sóhajtozott
Nala után. Szerelmének nem tudott ura lenni már.
Tünődött mindig, elcsüggedt, keszeg lett, arca megfakult,
és szüntelen sohajtozva múlatta gondban életét.
Fel-felpillantva töprengett, arcán kusza, zavart vonás.
Halovánnyá fakult színe, szerelem szállta meg szivét.
Se ülésben, se fekvésben nem lelte örömét sehogy.
Éjt-nap aludni sem bírt már, egyre csak zokogott: „Jajaj!”
Észrevették barátnői, hogy nincs magánál és beteg.
Jelentették az apjának. Midőn a vidarbhák ura,
hős Bhíma a barátnőktől ezt hallotta, igen-nagyon
eltünődött: a lányával mi esett meg, mi szörnyőség.
„Leányomat magán kívül mért kell látnom siralmasan?!”
Észrevette a föld őre: lánya eladó korba ért.
Itt az ideje: válasszon magának párt, akit szeret.
Összehívta a szomszédos királyokat a nép ura:
„Férjet választ sudár lányom, oh bajnokok ti, jőjjetek!”
Szép Damajanti párt választ! — hogy hallották a hercegek:
jöttek, kocsik elefántok zajával töltve a határt,
koszorús, ékszeres, szépen cicomázott, csodálatos
seregekkel. E hőszívű királyokat erőskarú
Bhíma illőn fogadta, s mind nagy tiszteletben voltak el.

Ezidőtájt esett meg, hogy két nagy, szent, isteni tudós
e világból bolyongásuk során Indra egébe szállt.
A tudásban, vezeklésben szilárd Nárada, Parvata
tisztelettől övezve az istenkirály lakába tért.
Indra őket köszöntötte, majd kérdezősködött örök
boldogságuk, s egészségük felől a fényes églakó.

NÁRADA SZÓLT:

Boldogságunk egész-teljes mindenkor, óh istenkirály.
S a királyok vigasságban élnek a föld egész színén.

Nárada szavait hallván kérdezte a kigyóölő:
„Törvénytudó világörök, éltük megvetve harcolók,
kik el nem forgatott arccal, karddal kezükben hálnak el,
kiknek a föld olyan kincsdús, mint nekem a csodatehén —
hol vannak e vitéz hősök, miért nem látom őket itt?
Miért nem jöttek el kedvelt földőriző vendégeim?”

Nagy Indra szavait hallván, Nárada így felelt neki:
„Halld tőlem, istenúr, mért nem látod a föld királyait!
A vidarbhák királyának Damajanti nevű szüze,
ki szépségben különb, mint a föld valamennyi asszonya,
tart futamat idő múlva férjválasztást, oh Indra úr!
Oda mennek a földőrzők, királyfiak mindenfelől.
A hercegek sovárognak a föld e gyermekére és
csak őreá ohajtoznak, oh ördög-hasgató nagyúr!”

Eközben a Világörök, legkülönb halhatatlanok
az Égkirály köré gyűltek a Tűzistennel élükön.
Fülébe vette mindenki bölcs Nárada dicső szavát,
s hallván, örömmel így szólott: „A lányért elmegyünk mi is!”

Szellem-csatlóshadukkal, s nagy kocsijukkal megannyian
vidarbha földre indultak, hová mind a királyok is.

Nala is, hogy neszét vette, hogy gyűlnek mind a hercegek,
útnak indult vitéz szívvel, lángolva Damajantiért.
Ott állt Nala a föld színén, észrevették az égiek:
mintha szépsége teljében a Szerelem nagy istene
állt volna. A Világórzők hogy meglátták e nap-tüzűt,
tanácstalan csak ámulnak: szépsége mily tökéletes.
Majd a légben megállítván kocsijukat az églakók,
a mennyboltról leszállottak, s szólitották a nisadhát:
„Királyok őre, nisadha! Te igazszavu vagy, Nala!
Férfiak legkülönb hőse! Légy hírnökünk! Segíts nekünk!”

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE MÁSODIK ÉNEKE.

III

Nala erre szavát adta: „Megteszem.” — s csendesen megállt
előttük összetett kézzel, s faggatni kezdte őket így:

„Kik vagytok és kihez kérték futárotoknak engemet?
S kedvetekre mivel volnék? Mondjátok el igaz-hiven!”

A nisadha beszédére fenséges Indra válaszolt:
„Mi istenek vagyunk, tudd meg. Eljöttünk Damajantiért.
Indra vagyok, ez a Tűzisten, emez meg a Vizek ura.
Ez meg az emberek testét elemésztő Jama király.
Damajantinak azt mondd meg: hozzá jöttünk, világnagyok.
„Élünkön a nagy Indrával sovárgunk látni tégedet.
Elnyerni áhítoz Indra, a Tűz, a Víz, az Alvilág.
Egyikünket közülünk hát válaszd szerelmes párodul!”

Istentől e szót hallván, szólt összetett kezű Nala:
„Én is ugyanezért jöttem, hogy küldenétek engemet?!
Épeszü ember egy nőnek ilyesmit hogy vihet hírül
más érdekében? Engedjék ezt nekem el az istenek!”

AZ ISTENEK SZÓLTAK:

Hisz „Megcselekszem!” — ígérted! Oh nisadha uralkodó,
mért nem teszed meg?! Indulj hát haladéktalanul, király!

Az istenek beszédére, a nisadha megint felelt:
„A kastélyt szörnyűmód őrzik! Hogy juthatok be én oda?”

„Bejutsz!” — felelt megint néki Indra. Mire Nala király:

„Meglesz, amit kívánsz.” — s indult Damajanti laka felé.

Barátnői csoportjában ott látta a vidarbha-lányt:
Alakja, arca tündöklő szépségű — gyönyörű gida.
Csodálatos finom testű, karcsúdereku, szépszemű;
teste nagy ragyogásával beárnyalta a holdsugárt.
Szive kigyúlt, hogy ott látta az ezüstkacagású lányt,
de igazul akart tenni, s bilincsbe verte óhaját.
Hogy a szépek Nalát látták, megzavarodva szerfelett
székeikről felugrottak — fényétől megigézve mind.
Ámuldoztak, csodálkoztak, el-elmondták dicséretét —
hozzá nem szóltak, csak bévül, szivükben hódoltak neki:
„Milyen termet! Minő szépség! Mily vakmerő e hős vitéz!
Ki ez? Isten? Avagy szellem? Vagy milyen égi lény lehet?”
Nem birtak szólni. Egyetlen hang se buggyant ki ajkukon.
Sugárától lenyűgözve csak lesték őt szemérmesen.
A mosolyogva ott álló s várakozó, vitéz Nalát
az elképedt Damajanti nyájasan szólította meg:

„Ki vagy, hibátlan álmotest, szivembe vágyat égető?
Istenekhez hasonlóan jöttél, oh bünt nem ismerő.
Hogy jutottál be, tudnom kell! Hogy is nem vettek észre, mondd?
A házat szörnyűmód őrzik. Szörnyűk apám parancsai.”
A vidarbha leány így szólt Nalához. Az meg így felelt:

„Tudd meg, Nala vagyok. Jöttem az égiek futaraként.
Elnyerni áhitoz Indra, a Tűz, a Víz az Alvilág.
Egyiküket közülük vedd párodnak, tündöklő leány!
Én isteni segítséggel jöttem be észrevétlenül.
Jöttömet senki nem látta. Nem állt utamba senki se.
Ily megbízást erőltettek reám a fő nagy-istenek.
Hallottad, óh sugár-tündér! Nos dönts tehát, ahogy kívánsz!”

IGY HANGZIK A NALA-REGE HARMADIK ÉNEKE.

IV

Hódolt az isteneknek, majd kacagva kérte őt a lány:
„Végy feleségedül, herceg, ha vágyol rám! Mit is tegyek
kedvedre? Hisz amim csak van, kincsem-javam, s egész magam:
tiéd! Bizodalommal kérj hű feleségedül, uram!
Mit a hattyúk daloltak fenn, az perzseli a szívemet.
A királyok sereglését érted hivattam össze, hős.
Szerelmemet ha eldobnád, dicsőségosztó, érted én
méreggel, tűzzel és vízzel, s kötéllel ölném el magam!”

A vidarbha leányt hallván, Nala így válaszolt neki:
„Kérőid a Világörök! Emberre mért ohajtozol?
Hisz e világ-teremtő, nagy, dicső hatalmasoknak én
lábnyomával sem érek föl! Feljűk tárd ki szívedet!
Ha isten kedve ellen tesz halandó: már halálfia!
Kímélj meg, óh sudártestű! Válassz férjül egy églakót!

Por nem érte ruhákban, sok tarka égi koszoruban,
csodálatos kőöntvényekben gyönyörködöl, ha istenek
közé kerülsz! Egész földet ki elaszalja, elnyeli:
az áldozat-faló Tüzet ki nem óhajtja kedvesül?!
Kinek királyi botjától félve az élők nyája mind
úgy rettegi a Törvényt, azt ki nem kívánja kedvesül?
A fenséges igazlelkűt, szörnyet-kígyót előldösöt,
isteneken-király Indrát ki nem óhajtja kedvesül?
Ha tetszik, habozás nélkül a Világőrizők közül
válassz uradnak egy istent! Vedd szívedbe baráti szóm!”

Vad fájdalom-fakasztotta könnytől homályosult szemű
Damanjanti eképp szólott, hallván a nisadhák urát:
„Hódolattal borúlok le az istenek előtt, uram,
de férjül téged óhajtlak; amint mondtam, ez úgy igaz.”

Reszkető Damajantihoz, ki összetett kézzel csak állt,
szólt Nala: „Gyönyörű lány, én követül jöttem. És ha már
isteneknek kötést tettem és vállaltam e küldetést
mások hasznára: titkon hogy járna kezem magam felé?!
Ez a Törvény. Betöltvén ezt... magam hasznára mint tegyek,
aztán tünődhetek rajta. Vedd észbe ezt, sugárszemű!”

A tiszta mosolyú lányka könnyektől fátyolos szava
lassan szakadt ki szájából. Nala királyhoz így beszélt:

„Igaz útról le nem térő kiutat látok én, nagyúr!
melyen haladva nem véthetsz hibát sehogysem, óh király.
Férfiak legkülönb hőse! Jösztek: Indrával élükön
az istenek, s te is oda, hol választom a páromat.
Ott aztán, férfitigris, majd a Világőrizők előtt
téged választalak férjül! Így semmi bűnt se vétkezel.”

A vidarbha királylányka így szólt Nalához, ő pedig
visszatért ama térségre, hol vártak rá az istenek.
Az égi nagy Világőrzők, hogy látták közeledni őt,
faggatták: mondjon el mindent, hogy-mint esett: „Csodáltad-e
a kristálymosolyú, tündér Damajantit, uralkodó?
S mi üzenete van nekünk? Beszeld el, büntelen király!

NALA SZÓLT:

Parancsotokra elmentem Damajanti lakába és
beléptem a sűrű őrséggel rakott, nagy fallal övezett
kastélyba. Ám belépésem nem vette észre senki sem
a ti varázssotok folytán — csak ő, a szép királyleány.
Megláttam a barátnőit, s ők is megláttak engemet,
s mindannyian elámultak láttomra, ég vezérei.
S amíg tirólatok szóltam, a gyöngysugáros arcu lány
örülten engem választott, óh magasságos istenek.
És balgán így beszélt hozzám: „Jöjjenek mind az istenek
veled, óh férfitigris, hol férjet választok én, oda!
Az ő szemük előtt téged választalak, oh nisadha!
Nem száll fejedre így átok, hosszúkarú, vitéz király.”
Rajtatok áll egészen, hát döntsetek, Ég vezérei!

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE NEGYEDIK ÉNEKE.

V

Majd szerencsés időpontban egy tiszta hold-hónap napon
férjválasztásra hívatta Bhíma a föld királyait.
Meghallották a Föld-őrők, sóvárgástól gyötörve mind
egybegyültek, Damajanti kezét birni ohajtozók.
A sok-sok arany oszloppal, fényes kapukkal villogó
térbe, mint nagy oroslánok, jöttek a népek őrei.

Mind drágakő fölönfüggőt hordtak, szagos virágfüzért,
mind leültek különb-különb trónokra a királyurak.
Fényes, csupasz, sikosbőrű, mint kapuretesz, oly erős
nagy karok tündököltek ott, mint fényes, ötféjű kigyók.
Mint csillagok az égbolton: uralkodók csodás szemű,
csodás szemöldökű, orrú, dúsfürtű arca csillogott.
E láng királyi gyűlésbe, melyet e férfitigrisek
betöltöttek, miként bércek barlangjait a tigrisek,
mint alvilágot őskigyók: Damajanti vonult be most,
szemüktől is, eszüktől is megfosztva a királyokat.
A hősöknek a szép testre hulló, sovár tekintete
rátapadt moccsanatlan — mert úgy nézték! —, s nem szaladt odább.
Miközben a királyoknak nevét mondták a hírnökök,
megszólamlásig egyforma öt férfit lát meg ott a lány.
Az öt hajszálla-egy testűt együtt fürkészte és külön,
de mind hiába! Nem bírta felismerni Nala királyt.
Amelyiküket épp nézte, Nalának hitte azt legott.
Elgondolkozva tűnődött elméjében a szép leány.
„Isteneket hogy ismerjek? Hogy tudjam, melyikük Nala?” —
így töprengett a kinsujtott szép vidarbha királyleány,
s a hősökön keresgélte az istenek jelvényeit:
„Mikről a vének szólottak: az istenek jelvényeit
egyiküknél se látom most, hogy itt a földön állanak.
Ideje már az Égörök segélyét kérni” — vélte ő.
Leborult szóban és tettben, tisztelettel az Ég elé.
Remegve, összetett kézzel így szólt: „Ha égi hattyusót
halottam és a nisadhát választottam ki páromul,
ha ez igaz — mutassák meg szerelmemet az istenek!
Ha gondolatban és szóban a jó úttól nem állok el,
ha igaz ez — Nalát nékem mutassák meg az istenek!
Ha őt rendelte férjemnek az Ég, a nisadhák urát,
ha igaz ez — úgy őt nékem mutassák meg az istenek!
Ha Nala elnyeréséért vállaltam fogadalmamat,

ha igaz ez — úgy őt nékem mutassák meg az istenek!
Öltsék fel a Világörök saját dicső alakjukat,
hogy szemeim felismerjék a tisztahírű herceget.”

Hallván a szép Damajanti megrikató panaszszavát,
igaz nagy eltökélését, imádatát Nala iránt,
eszét, lelke szüzességét, alázatát Nala iránt:
jeleik viselésével kimutatták hatalmukat.
Veríték nélkül álltak mind, nem pillongatva, tűzszeműn,
lábbal földet nem érintve, por nélkül, friss füzéresen.
Nala a földön: árnyékkal, porlepte-veritékesen,
hervadt koszorúval, létét pillongással elárulón.

Az isteneket elnézte a lány, s a tisztahírű hőst
választotta szerelmében törvényes hitvesül, Nalát.
A köpenye szegélyét csak megérintvén szemérmesen,
deli vállára függesztvén a százszínű virágfüzért,
őt választotta férjül a gyöngyarcu, hosszuszemű lány.

„Oh” — morajlott azonnal rá a bajnokok örömszava.
Az istenek s a nagy bölcsék: „Jól van! Jól van! Helyes!” — e szót
küldték felé csodálkozva, s magasztalva Nala királyt.

A csodás termetű lánynak Viraszéna király fia
örömtől repeső szívvel fogadott szent ígéretet:
„Amért férjül halandó lényt vettél az istenek helyett,
tudd meg: csupán a te édes szavaidnak örvendezem!
Míg egy lehellet élet van porhüvelyemben, addig én
csak veled élek — és e szóm igaz, kristálymosolyu lány!”

Miután összetett kézzel így vidította meg hívét,
egymásnak szívvel örvendve a Tűz ura körül levő
istenekhez rimáncodtak oltalomért szívük szerint.

Hogy Bhíma lánya a nisadhát választotta, az őserős
Világörök Nalának nyolc kegyet adtak nagy boldogan.
A hősnek Sacsi istennő szerelmes párja, Indra úr
adott varázslatos járást, s áldozatkor az istenek
látását. — És a Tűzisten: ahol akarja, ott kigyúl
az áldozatnyelő, s fénnel világosit világokat.
A Törvény s Alvilág őre adja, hogy igazságban áll,
s ért majd az étkek ízéhez. — Vízet fakaszt a Víz ura,
hol épp kell; s ad szagos fűzért. — S ikerpárt adnak ők együtt.
Kegyekkel záporozván őt, égbe tértek az istenek.

Örömmel és csodálkozva nézték a királyok Nala
s Damajanti frigyét, aztán, ahogy jöttek, mentek haza.
Királyok fői elmenvén, Bhíma megülte boldogan
Nala király, s Damajanti lakodalmát. A nisadha,
férfiak legkülönb hőse, kedvére mulatott időt,
s engedélyt kért apósától és városába visszatért.
A tisztahírű herceg, ki elnyerte lányok gyöngyszemét,
mint a sárkányölő Indra, nejével oly gyönyörben élt.
Tűzsugárkoszorús napként ragyogott a vidám király,
s alattvalóit boldoggá tette, törvénnyel őriző.
Mint Jajáti, Nahusa-sarj, lóáldozatot áldozott,
s sok más méltó ajándékkal kísért áldozatot e bölcs.
Aztán szívet vidámító ligetben mulatott időt
az örökéletűekhez hasonló Damajantival.
Bajnokszívű Nalának szült szép Damajanti egy fiút:
Indraszéna nevűt, és egy Inraszéná nevű leányt.
Áldozatot így áldozván, s gyönyörködven vigalmakon,
igy őrizte a kincs-méhű földet a férfiak feje.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE ÖTÖDIK ÉNEKE.

VI

Hogy Bhima lánya a nisadhát választotta, az őserős Világörök elé toppant az arra csámborgó Kali, s a Kocka-ördög. Őt látva így szólt Indra, a rémölő:
„Kali, hová? S miért vetted a Kockát társadul veled?”

„Férjet választ Damajanti. Oda megyünk. — felelt Kali. — Őt választom magamnak, mert őhöz költözött szívem!”
„Van férje már. Szinünk előtt választotta Nala királyt.”
Hogy ezt hallotta Indrától Kali, haragra gerjedett, s mind valamennyi istent ott üdvözölvén, eképp beszélt:
„Bár istenek is kérték őt, embert szemelt ki hitvesül: hárihatatlanul sújtsa iszonyu súlyu büntetés!”

Kali bösz szavait hallván, így feleltek az Églakók:
„Hisz a mi engedelmünkkel választotta a lány Nalát! Mely nő szive ne lángolna e düserényü hős iránt, minden törvényt ki jól ismer, s élete jó uton halad, ki tudja mind a négy Védát, s a hagyományt ötödikül, s házában áldozattal jól töltekeznek az istenek, ki örvend a nemártásnak, fogadalmához hű, igaz, akiben tisztaság, tűrés, mérséklet, hit, nagylelkűség, vezeklés, ügyes ész van sok, s az Örzőkhöz hasonlatos, mint férfitigris és herceg... Ki őt megátkozná, Kali: az átkozná magát, örült — maga ölné meg önmagát! Aki Nalát akarná épp megátkozni, az, óh Kali, merülne szörnyü poklokra, feneketlen mocsár alá!”

Kalihoz és a Kockához így dallottak az istenek.
Mig ők az égbe szálltak fel, Kockához így sziszeg Kali:
„Oh Kocka! Nem birom mérgem zablázní! Nalába költözöm!”

Lebuktatom a trónjáról! A lánnyal nem szakaszt gyönyört!
Te pedig légy segítségem! A kockáiba bújj bele!

IGY HANGZIK A NALA-REGE HATODIK ÉNEKE.

VII

Igy összeesküdött Kali, s a kockajátszma ördöge.
Útjukat arra vették, hol a nisadhák királya élt.
Nisadhák közt soká voltak, az alkalomra várva csak.
Tizenkét év leteltével lelt alkalomra bőszi Kali.
Nala vizelt, mosakodott, s az estimában elmerült.
A lábát elmulasztotta megmosni. Belebújt Kali.
Nalát megszállva, öccséhez, Puskarához vonult a Rém,
és Puskarához így szólott: „Eredj Nalához, játssz velem,
és Puskarához így szólott: „Eredj Nalához, játssz velem!
A hőst a kockajátékban legyőzöd, mert segítelek!
Nyerd el a trónt a nisadhák fölött, legyőzve a királyt!”

Elment Nalához, ezt hallván, Puskarára. Ám a bőszi Kali
kockává változott, s együtt viharzott Puskarával el.
A hőshöz érve Puskarára, ellenvitézek győztese,
fivérére egyre nógatta: „Játsszunk e kockával csatát!”
E kihívást a hős herceg nem tűrhette. Kötélnek állt.
Hitvese szeme láttára idejét vélte: játsszanak
aranyba, kincsbe, köntösbe, kocsikba és lovakba is.

Nala, kit Kali megszállott, csak vesztett szakadatlanul.
A kocka-dühbe kergültet nem bírta egy barátja sem
visszafogni a játéktól, az ellenre ígát vetőt.
Tanácsosokkal együtt mind a város hű lakószai
eljöttek a királyt látni, visszafogni az esztelent.
Eljött a kocsihajtója, Damajantíhoz így beszélt:
„Királyné, városod népe ott vár a kapuív alatt!

Tudasd Nalával: ott áll már minden alattvalója, mert
nem szenvedheti el törvényt-tudó uruk gyalázatát.”

És könnytől fátyolos hangon, vad kínoktól gyötörtszívűn
bánatsujtotta lélekkel szólt Nalához a hitvese:
„Ott áll a város népe a kapuban, s a tanácsosok.
Mind csak téged kíván látni bizonyítván hűségüket.
Saját szemeddel kell látnod!” — urához így rimázkodott.

IGY HANGZIK A NALA-REGE HETEDIK ÉNEKE.

VIII

Már Damajanti átlátta: a népek szenthirű ura
belekerült a játékba, eszét vesztette teljesen.
Félelemtől lenyűgözve, búsan magába révedett,
eltűnődött: mi érhet királyurát, mi szörnyőség.
Félt, hogy ura gonoszt mivel, vágyott javára tenni és
látta, hogy mindenét rútul elveszti... Megkereste hát
tisztahirű Vrihatszénát, ki szolgáló dajkája volt,
minden dologhoz értő, hű, bölcsszavu, s így beszélt neki:

„Hivasd Nala parancsára a tanácsnokokat, eredj,
nézd meg, mi kincseket vesztett, s vagyona mennyi kincs maradt.”

Nala parancsszavát hallván, mindnyájan a tanácsnokok:
„Bár sikerülne...” — szólottak, s vonultak a király elé.
Bhima lánya jelentette: alattvalói mind ime
másodszer jöttek el hozzá. — Törődött is velük Nala!

Látván: ura eszét vesztve nem hajt okos szavára már,
megszégyenült Damajanti lakosztályába zárkozott.

Hallván: a kocka elhagyta végleg a tisztahírű hőst,
s mindenét odavesztette, dajkájához szaladt megint:

„Eredj Nala parancsára Vársnéjához megint, s legott
hívd ide a szekérhajtót: Végső lépésre jött idő!”

Hogy hallotta Vrihatszéná Nala király parancsszavát,
hivatta a szekérhajtót, s más tetterős legényeket.
Bhima leánya Vársnéját kérlelte halk-szelidszavún,
alkalmazván a helyzethez szavát, idő-, hely-ismerő.

„Királyod a szerencsében mindig terád hagyatkozott,
így a szomorúságban is te kell legyél a támasza!
Mert ahogy Puskarától őt vereség éri szüntelen,
ahogy Puskara kockái úgy esnek, mint akarja az,
úgy esnek a visszájára Nala kockái szüntelen.
Barátai, rokonsága szavára fittyet hány Nala.
Zavarodott mivoltában beszédeimre mit se hajt.
Bizonyal hiszem és érzem: nem a vitéz király hibás,
hogy megbomlott mivoltában beszédeimre mit se hajt.
Egyetlen menedékem vagy, kocsihajtó! Kövesd szavam!
Szivem nem nyugszik, úgy retteg, hogy valami baj éri őt.
Fogd be Nala király kedvenc gondolat-szárnyu méneit,
ültesd fel ikreinket, s menj velük vidarbha-földre el!
Hagyd a rokonaimnál ott a kicsiket, lovat, kocsit;
maradj magad is ottan, ha akarsz, vagy menj akárhová.”

Nala kocsisa Vársnéja, mit Damajanti rábizott,
hűségesen jelentette Nala tanácsnokainak,
kik összegyűlve töprengtek, s adták jóváhagyásukat.

Az ikreket felültette, s vidarbha-földre ment velük
a kocsis. Lovakat, kincset a rokonokra bizta rá,

a fiu Indraszénát és Inraszénát, a kisleányt.
Bhima királyt köszöntötte, Nala sorsán búsulkodott.
Onnan a hű szekérhajtó Ajódhjá városába tért.
Felkereste Rituparna királyt vigasztalan busan,
s e királyhoz szegődött el kocsihajtónak ezután.

IGY HANGZIK A NALA-REGE NYOLCADIK ÉNEKE.

IX

Hogy elment tőle Vársnéja, a szenthírű uralkodó
királyságát, s egyéb kincsét kockán elnyerte Puskara.
Uralma-tűnt Nalának jót kacagva mondta Puskara:
Folytassuk-é a játékot? Mit tudsz kockára tenni még?
Damajantid maradt csak meg! Elnyertem mindened, király!
Legyen a tét Damajanti! Játsszunk tovább, ha gondolod!
Puskara ily beszédére a tisztahírű, nagy király
szívét a méreg hasgatta, s a szóra szót se válaszolt.
Majd fortyogó haragjában ránézett Puskarára még.
Tagjairól levetkezte ékszereit a nagy dicső.
Köntöse-vesztve, leplében megannyi híve kinyit
növelve ment a hős herceg, s otthagytá szörnyü kincseit.
Szál lepelben Damajanti követte őt, mögötte járt.
Vele már három éjt töltött a nisadha uralkodó
a kapun kívül. — A városban kikürtöltette Puskara:
„Akit Nala király mellett lelek: előldösi kezem!”
Puskara szavait hallván, s félvén gyűlölködő dühét,
a polgárok dehogy merték befogadni Nala királyt.
Az a város határában befogadást nem lelt sehol.
Ott három éjet eltöltött, vizen tengetve életét.
Majd elindult az útjára, Damajanti követte őt.
Sok nap után az éhségtől csigázott király észrevett
aranyként csillogó tollú madarakat repülni fenn.

Ekkor a nisadhák bajnok királya így gondolkodott:
„Lesz mára étkem ebből és lesz kincsem is!” — E szó után
testi göncét borította a szárnyasokra. Ám azok
magukkal rántva leplét csak felhussantak a légbe mind.
Röptükben így pirongették Nalát a légi szárnyasok,
látván: lecsüggetett fejjel áll ott, a leple pusztá lég:
„Mi vagyunk ám a kockák és jöttünk, hogy tőled elvigyük
ruhád, te balga! Addig nincs örömünk, míg ruhát viselsz!”
Látván: a kocka mind elszállt, maga pedig ruhátlan áll,
Damajantihoz így szólott a tisztahírű, hős király:
„Akik haragja által, lám, trónomról estem, óh te szent,
s aszódva nagy-nagy éhségtől éltémnek étket nem lelek,
akik miatt a nisadhák nem fogadtak be engemet:
madárrá váltak ők mostan, s elragadták a leplemet!
Végtelen veszedelmekben gyötrődő, megzavart eszű
férjed vagyok. Füledben vedd: magad javára e szavam!
Sok út visz itt, mi délnek tart, Avantí-földön átmenő,
aztán a Riksavant-bércen általvezetnek; erre van
a Vindhja-bérc, s a kék tenger felé folyó Pajósni-viz;
gyökérrel és gyümölcscsel dús sok bölcs remete-lakta ház.
Ez út megy a vidarbhákhoz, a kósalákhoz ez vezet;
azon túl dél felé, arrább kerül el a dekkháni föld.” —
Elismételte hányszor már e szózatát Nala király
Bhima lányához intézvén szavait, Damajantihoz.

Igy szólt zokogva, elcsúkló hangon a kín-szaggatta, szép
Damajanti a nisadhák urához panaszolkodón:

„Remeg a szívem, elszibbad mind valahány tagom, király,
amint tanácsod értelmén tünődöm újra, újra csak.
Hogy mehetnék el, itthagyván téged e zord vadonban így:
trónod-vagyonod elvesztvén, ruhátlan, szomjas-éhesen.
Ha éhes vagy, ha megfáradt, s múlt boldogságodon borongsz,

e zord vadonban én értem elüzni csüggedésedet.
Mert orvosok sem ösmernek szerelmes hitvesnél különb
gyógyírt a veszedelmekben! Igaz szavam sugallja ezt!”

NALA SZÓLT:

Karcsú övű Damajantí! amint te mondod, úgy van az:
gyógyír a bajban nincsen jobb a hitvesnél a férfinak!
Dehogy akarlak elhagyni! Miért remegsz, riadt kicsim?
Magam szeretném elhagyni, nem téged, tiszta hitvesem!

DAMAJANTÍ SZÓLT:

„Ha nem szándékszol elhagyni, óh mahárádzsa, úgy miért
magyaráztad elébb nékem: vidarbha-földre mint visz út?
Fejedelmem, beh értem már! Nem szabad elhagynod hived!
Hitvány emberek módjára magamra hagynál, föld ura?!
Ám egyre csak az útamra célozatsz, férfiak disze;
csak fájdalom kövéríted, istenek földi mása, így!
Ha mégis úgy kívánod, hogy rokonaimhoz menjek el,
vidarbha-földre menjünk el együtt, ha jónak véled ezt.
Ott a vidarbha-úr téged, dicsőségosztó, tisztel, áld!
Ott majd nagy becsületben fogsz házunkban élni, óh király!”

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE KILENCEDIK ÉNEKE.

X

NALA SZÓLT:

„Hiszem: atyád királysága úgy lesz enyém, amint övé!
Én soha oda nem térnék, most épp, hogy rám szakadt a baj!
Ahoval gazdagon mentem, mint örömed rügyezettető,
ily nyomorún hogyan mennék, mint búdat felkorbácsoló!”

Damajantihoz így szólott ismét, ismét Nala király.
Szépségesét vigasztalta, kit csak fél-leple fedte be.
Egy göncbe burkolóztván űk, csámborogván ide-oda,
éhen-szomjan eltikkadván, kunyhóra letek egyhelyűtt.
Amint elért a kunyhóhoz asszonyától kísérve ő,
gyékény nélkül, ruhák nélkül, szép Damajantival kezén,
poros-, piszkos-, csigázottan a pusztta földön elaludt.
Lenyűgözte nehéz álom a tünde Damajantit is,
a bujdosó, szerencsétlen, búsongó, gyöngé testű nőt.
Hogy Damajanti elszunnyadt, felriadott Nala király:
bánat-kavarta lélekkel aludni nem tudott tovább.
Hogy elveszett királysága, elhagyták mind barátai,
itt kóborol az erdőn — ezt agyában örölvén busong:
„Mi lenne, hogyha megtenném? Vajon mi lenne, hogyha nem?
Vajh jobb-e a halál nékem? avagy itthagyni kedvesem?
Mivel ragaszkodik hozzám, miattam csak gyötrelme van.
Énnélkülem elérhetne bujdosva tán övéihez.
Mellettem része csak kín, bú, s epedés, mert hiven szeret!
Bizonytalan: ha elhagynám, talán öröm derülne rá.”

Latolgtván soká mindezt, — mélázva újra, újra még:
jobbnak találta: itthagya sorsára Damajantiját.
Erénye oly vakító, hogy nem bánthatják az úton őt,
ki oly áldott, dicsőséges, urát imádó tiszta nő.
A lelke Damajantinál borongva múlatott időt.
Fondorkodott, hogy elhagya. Megrontotta szivét Kali.
Kettőjüknek egy leplük van — ezen búsongott —, s ő csupasz!
Mint vágja el az egy leplet, hogy föl ne ébredjen hive?
Hős Nala így emésztődött, körülfutott a ház körül.
Ide-oda szaladtában a viskóhoz közel talált
egy büszke, meztelen kardot, s elnyeste a ruhát vele,
s felét magára öltötte az ellenség-ölő király.
Megháborodva otthagya a szunnyadó vidarbha-lányt.

De visszahúzta dúlt szíve, a kalyibához visszatért.
Hív Damajanti láttára felsírt a nisadhák ura:

„Szerelmem, kit elébb vad szél nem látott, nap se, most, ime,
földön hever egy kunyhóban, nem oltalmazza senki már!
A fél-ingbe takart, bűvös mosolyú, hattyu-termetű
ha egyedül felébred majd: eszét veszítve mit csinál?
Hűséges, tünde-szép társam tőlem hagyatva mint bolyong
a szörny vadonba, hol kígyók, vadállatok bozsonganak?
Az Áditják, Vaszuk, Rudrák, Asvinok, Marutok hada
vigyázzanak reád, szépem! Az igazság a köntösöd!”

Igy szólt Nala a párjához, kinek szépségre mása nincs.
Futva indul, mivel Kali elvette tiszta, ép eszét.
Nala király el-elkószál. A kalyibához visszatér.
Kali elhúzza, ám mindig visszaúzi imádata.
Bánattól szaggatott szíve bűvában kétfelé hasadt:
mint hinta leng — el-ellódul, a kalyibához visszatér.
De végül Kali elvonssza, elfut az elborult agyú,
otthagya szép szunyó párját soká jajong keservesen.
A Rém-dúlt lelkü, megszállott király, latolva százszor ezt,
csak ment a puszta erdőben, magára hagyva hitvesét.

IGY HANGZIK A NALA-REGE TIZEDIK ÉNEKE.

XI

Damajanti, a széptestű, hogy fáradsága elcsitult,
vad rémületben rettent fel az erdő néptelen terén.
Férjét nem látta. Bánattól s kintől lesujtva, hangosan
a nisadha királyt hívta: „Maháradzsa!” — riadt szívűn.
— „Oltalmazóm, maháradzsa! Oh mért hagyta el engemet?!

Maháradzsa, hiszen törvényt ismersz, igaz beszédű vagy!

Miért tűntél el, itt hagyván asszonyodat, ki hűn szeret,
ki ellened nem is vétett?! Más vétke ösztökélt reá?
Oh férfiak vezérlője! váltsad valóra most szavad,
mit egykor a Világörök előtt felőlem esküvé!
A halandók halálnapja ki van már szabva, oh király!
Kit elhagytál: szerelmes nőd egy pillanatig él csupán.
Elég, ha ezt a játékot eddig üzted velem, uram!
Győzhetetlen fejedelmem! Félek riongva... Jőjj elő!
Látlak, látlak, király! Látlak! Ott van a nisadhák ura!
Busa bokrokba rejtőztél! Miért nem válaszolsz nekem?!Királyok ura, szégyen, hogy engem, ki eljöttem veled,
nem keresel, se vigasztalsz, ha jajgatok, fejedelem!
Magam sajnálom én? — Oh nem! Se bármi mást, de tégedet
szánlak, daliák őrzője! Hogyan fogsz élni egymagad
szomjasan, éhezőn... gyötrő fáradalom ha elcsigáz;
fa-gyökerek között szünyni este, nem látva engemet?!”

Nyugalansága kínozta, gyötrelme lobogott szivén.
Zokogva szörnyü bújában futott ide, futott oda.
Fel-felszökellt, s alácsuklott erőtlenül a gyöngé nő,
összegubaszkodott félvén, és jajgatott vad-élesen.
Gyötrő fájdalma égette, sohajtott búsulón nagyot.
Sohajtva, sirva így szólott szörnyü keservében a nő:

„Kinek átka a kinsújtott Nalára ujjabb kint zudít,
gyötrelmemnél is őrjöngőbb gyötrelmem érje azt a lényt!
Ki a gonoszt nem ismérő Nalával végbe vitte ezt,
az éljen az övénel is keserűbb koldus-életet!”
A hősszívű király párja férjét keresve jajgatott,
férjét a sűrű erdőben, hol annyi szörnyü vad bozsong.

Mig így sikoltzott ríva, mint anyasas a tengeren,
siralmas, nagy panaszszót szólott és újra, újra jajgatott:

egy éhes, behemót kígyó, — hogy arra lépkedett a nő,
s hozzá közel került, — lesből lecsapott rá, megfogta őt!
Hogy a kígyó szorongatta és átkarolta bánata:
nem annyira magát szánta, mint őt, a nisadha királyt.

„Jaj őrizőm, miért nem jössz segedelmemre?! Oltalom
nélkül szorít e szörny kígyó, kietlen erdőn fojtogat!
Ha eszedbe jutok, mint élsz, nisadhák őre, nélkülem;
ha átóktól feloldatván visszanyered majd ép eszed,
kincsed, érzéseid... hogyha fáradt, éhes, borús leszel,
rádzsák tigrise, ártatlan! fáradságod ki űzi el?!”

Fülébe vette sírását, nagysebtiben odafutott,
ki éppen arra csellengett a vad vadonban: egy vadász.

A nagy kígyó ragadmánya a tünde hosszuszemű nő!
— ezt látva odaszáguldott, ahogy tudott, s egész közel
férvén, nyilával átfúrta a mozdulatlan állatot
a vadölő! — Megmentvén őt, vízzel lemosta tagjait;
nyugtatta, óvta, étette, s megkérdezte: „Ugyan kinek
vagy párja? És az erdőbe mért jöttél, őzgida-szemű?
S miképp szakadt reád ily nagy veszedelem, gyönyörű nő?!”

Nos, Damajanti elmondott mindent neki, mi végbement.
Alig takarja fél-leple; emlője, combja duzzadó.
Sudár-finom, hibátlan-szép tagú, telihold arcu nő;
íves pillákkal árnyékolt, hosszú éj-szemű, mézszavú.
Őt látva a vadász menten szerelem hálójába hullt.
Először kedvesen szólott, dorombolt néki lágyszavún.
A szerelem emésztette. Észrevette a tiszta nő!
Hogy a hív asszony átlátta: mit forral a gonosz vadász,
heves haraggal eltelve szive dühtől lobot vetett.
A gonoszt vágy emésztette: erőszakkal szakassza le.

A nő lobogva tűznyelvként perzselt: nem tűrt erőszakot.
Urától, s a királyságtól megfosztva szenvedett, s mivel
ideje múlt a szép szónak, megátkozta a támadót:

„A nisadhák urán kívül ahogy szívembe más nem él,
aképp hulljon a vesztébe e hitvány, balga vadevő!”

Alig e szót kimondotta, holtan rogyott a földre le
a nyomorult, miként tűztől perzselt faóriás bukik.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENEGYEDIK ÉNEKE.

XII

Lesújtva a vadászt, indult a lótuszszemű nő tovább
rémséges, elhagyott erdőn, hol tücskök ciripelése zeng;
oroszlán, párduc és tigris, bivaly-, és medvenyáj bolyong,
százszín madársereg röpdős, barbár, zsvivány vigan tanyáz.
Látott különböző ércek százával csillanó hegyet,
zsibongó ligetek zöldjét, csodás formájú odvakat;
sok rémes alakú szörnyet: sárkánykigyót, kísértetet,
szittyót, zombékot és lápot, s mindenfelé hegyormokat,
folyamokat, csodás forma, zuhogó vizeséseket;
s kondástul, nyájastul látott a vidarbha királyleány
dúló vadkant, bölényt, medvét, s hüllőt, mi vadonokban él.
A fényes-szép, kitartással-ékes, dicső vidarbha lány
Nalát keresve bóklászott egyszál-magánosan, szegény.
De semmitől se félt Bhíma sarja! Az iszonyú vadont
bejárva, csak szegény férje átoksora gyötörte őt.
A bánat úgy emésztette ura miatt! Zokogva sirt.
Teste kinjában elzsibbadt; egy szirtre rogyva jajgatott:
Oh nisadhák erősvállú erőskarú királyura,
hová tűntél el, itthagynán engem e zord vadon terén?!

Férfitigris, ha a nagy ló-áldozatot, s a többit is
bemutattad, hogy lehettél velem mégis ilyen csalárd!?
Amit színe előtt mondtál, férfiak tűzsugár disze,
fogadásodra emlékezz, királyok boldog ör-ura!
S amit a lég-úszó hattyúk zsongtak neked, földöriző,
s amit nekem kiáltottak, mindazt idézd eszedbe most!
Egyfelől áll a négy Véda, minden értelmezés, tudás,
együtt nem érnek annyit, mint az egy igazság másfelől!
Igazzá kell ezért tenned, ellenség réme, férfi-úr,
a szót, amit kimondottál előttem egykor, óh vitéz!
Hisz én vagyok szerelmes nőd, te büntől tiszta, óh miért,
miért nem válaszolsz nekem e rémes erdő ernyein?!Felfal a kapzsi, borzalmas, tátott torkú vadon-király,
a rémes alakú tigris! Mért nem oltalmazod hived!
Ezt mondtad szüntelen: „Nincs más szeretted kivülem, Szívem!”
Nos teljesítsd e rég mondott fogadkozásodat, vezér!
Örjögve jajveszékő, hű párodnak, kit szeretsz, király,
óhajtott az óhajtottnak, védőm, mért nem felelsz nekem?!Sovány, csüggedt, magános, bús, csak fél ruhával elfedett,
szennyel bevert, segítséged nélkül rivó-panaszkodó,
csordától elszakadt, félénk, nagyszemű őzsutával itt
mért nem gondolsz velem, hősöm, elleneid eltapodó,
mikor úgy sírok!... Oh párom! E vadont járva egymagam,
én szólítlak, Damajanti! Miért nem válaszolsz nekem?
Nemes erényű és őszű! minden tagod gyönyörűség,
nem lellek férfiak disze, sehol sem e hegyen, sem e
tigrisek és oroszánok lakta szörnyű vadonban itt,
fekve, ülve, vagy álltodbán, óh nisadha uralkodó,
vagy amint mégy, szorongásom szítója, férfiak disze!
Bánat-gyötört, csapás-sújtott, kit faggassak felőled én:
„Nem láttad itt az erdőben Nalát? Nem volt utad vele?”
Ki mondja meg nekem, hol van az erdőben a nagy király,
a széparcú, vitézlelkű, ellenhadat alávető?

Édes hangját kinek hallom: „Itt van lótuszszemű Nala!?”
Erdő szörnyű királyhőse, a nagy állkapcsú, négyfogú,
bősz tigris jön velem szembe — nem félek én, eléfutok!
„Te vagy az állatok hőse, te vagy a nagy vadon ura!
A vidarbhák királyának lánya, Damajanti vagyok,
a nisadhák királyőre, az ellenségölő Nala
hitvesse. Keresem párom, bánkódva száz csapás alatt.
Állatok ura, adj vigaszt nekem, ha láttad itt Nalát,
vagy ha nem szólsz Naláról, úgy falj fel engem, vadonkirály!
Állatok legkülönb hőse, kínomtól válts meg engemet!”
Panaszomat az erdőben hallván, az állatok ura
megy a tengerbe-hömpölygő, tisztavizű folyam felé!

Megkérdzem e szűz ormot, sok csillogó, eget verő,
tarka, magasba nyújtózó, szívet elbűvölő hegyet,
mely telve minden érccel benn, drágakövekkel ékes és
oly kevélyen magaslik, mint e vadon büszke zászlaja.
Oroszlán, elefánt lakja, vadkan, medve, gazellanép,
ezerféle madár, szárnyas zengi körül mindenfelől,
diszítik dhava-, pannága-, kinsuka-, és asóka-fák,
szép virágba borult placcsa-, bakula-, karnikára-fák;
madarak-lakta hegycsúcsok cifrázzák, ballagó folyók —
nos, e hegyek királyát hadd faggassam a király felől!

Hegyek dicső királyőre, nagyhirű, égi külsejű,
oltalmazó, örömtáró, föld gyámja, tisztelet neked!
Leborulok előtted most, tudd meg, királyi lány vagyok:
király menyee, király párja, Damajanti néven ismerős.
Atyám a vidarbhák harcos, erősszekérű hős feje,
Bhíma nevű királyúr, a négy rend oltalma-gyámola.
Tetézve dús ajándékkal: ló-, felkenési-áldozat
bemutatója, legjobb úr, szép órjas, csillogó szemű,
papokat tisztelő, jámbor, nem lázongó, igazszavú,

erényes, hősi, dúsgazdag, tiszta, törvénytudó, s tevő,
vidarbha népnek oltalma, ellenhadat alávető.....
Magasztos bérc, Bhíma lánya vagyok, ki hódolok neked!
Apósom nisadha földön van, vitézek hőse, sziklaszirt.
Nagyhirű, nagy nevet szerzett Viraszéna. S van egy fia
Viraszéna királynak: hős, dúsgazdag, igaz és vitéz,
ki atyja rendre rászállott birodalmán királykodik:
Nala, az ellen-elvesztő, bronzbőrű. Tisztahírűnek
hívják; paptisztelő, érti a Szentírást, himesszavú,
szómát ivó, derék tettű, áldozati-tűz-ápoló,
adakozó, hív áldozó, dicső uralkodó, vitéz...
Tudd bennem e király párját, mozdulatlan hegyek feje,
ki férjem, kincseim vesztve, vésznek kitéve, védtelen
jöttem, keresve páromat, a legkülönbek legdiszét.
Magas éggel tusázó száz csúcsond nem látta a királyt,
Nalát e rémes erdőben, mozdulatlan hegyek ura?
Vezérelefánt-vitézségű, bölcs, hosszukaru, bőszdühű,
igazszavú, vitéz léptű, nagyhirű, hősi férjemet,
a nisadhák királyőret nem láttad, a derék Nalát?
Engem mért nem vigasztalsz meg, mint bankódó leányodat,
oh bérckirály, ki jajgatva támolygok egyedül, magam?!
Törvénytudó, merész bajnok, igazszavú uralkodó,
ha itt bolyongsz ez erdőben, mutasd meg arcodat, király!
Mikor hallom a hőslelkű nisadha úr szelíd szavát,
midőn nevem: Damajantit kimondja, égdörej-zenét
hasonlító, megejtő, lágy nektárhangján, a bánatom
eltörlő mély zsolozsmával, őrizve szent tanok izét?!
Bátoríts riadalmamban, törvény barátja, férfiúr!

A bércek fejedelméhez bús Damajanti így beszélt,
majd tovább bujdosott észak felé szegény királyleány.
Három nap, három éjjel ment a tündér, míg szemébe tűnt
ég-ligetet hasonlító, gyönyörű remete-vadon.

Vaszisthát, Bhrigut és Átrit követők voltak e liget
díszei: szűz lemondásban élők, magukat megvonók,
vizen és szelen tengődők, hitvány falevelet evők,
vágyaikat lebékózók, Ég-útja-látni áhitók,
faháncs-csuhába burkoltak, érzékükön uralkodók.
Látta e remeték zúgát, e lélek-üditő tanyát,
mit fákon szökdelő majmok kedveltek, erdők vadjai.
A szép szemöldü, gömb-mellű, szépcombú-haju, gyöngyfogú,
sugár, hullámosan ringó léptű, csodás erényű hölgy
a vezekelők közé lépett — nők gyöngye, Nala szerelmese.
A nagy vezekelők láttán mély alázattal meghajolt.
„Üdv jöttödön!” — fogadták a vezeklés kincsestárai,
és illően köszöntötték tisztelettel a bujdosót.
Majd: „Űlj le közibénk!” — szóltak. „Mondd, mit tegyünk a kedvedért?”
Az álom-alakú asszony így szólt: „Szentségeitek szoros
bőjtje, sok áldozat-tüze, állatai, madárai,
s igaz-ösvényen-járásuk, oh szentek, háborítatlan-e?”
Feleltek ők: „Erényes hölgy, minden háborítatlan itt.
De mondd, hibátalan testű, ki vagy és tenni mit kívánsz?
Mert látva vakitón-fénylő szépségedet, varázsodat,
ámuldozás fakadt bennünk. Ne búslakodj, vigasztalódj!
E hegynek, vagy ez erdőnek, e folyónak volnál talán
istennője? Igazságot beszélj, tündéri szép ünő!”

„Nem vagyok én ez erdőnek, sem e folyamnak istene,
sem e hegynek” — felelt vissza a bölcseknek. — „Oh szent papok,
tudjatok engem embernek, óh vezeklésben gazdagok.
Elmondom az egész dolgot, vegyétek fületekbe hát!
Vidarbha földön országol Bhíma nevű uralkodó,
bennem pedig az ő lányát lássátok, óh dicső papok.
Férjem pedig a nisadhák királya, nagyhirú Nala:
bölcs elméjű, csatán-győztes, népein úr, sokat tudó,
pap-kedvelő, az istenek ájtatos tisztelője ő,

nisadha nemzetség őre, nagyerejű, nagyot-merő,
törvénytudó, igazságos, szótartó, ellenségtörő,
istenfélő, igen gazdag, ellen-várossa-megvivő,
királynak legkülönb, Indrát hasonlító sugártüzű,
nagyszemű, telihold-arcú, elleneit alávető,
legnagyobb áldozat-nyújtó, Védánta-Véda-ismerő,
nagy vetélytársain győző, Nap-Holddal egy sugártüzű.
E törvényben, igazságban buzgólkodó uralkodót
kihívta pár bünöslelkű, gonosz fortélyu, nemtelen,
játék-hiéna, gazfickó, s trónját elnyerte, kincseit.
Királyok oroszlánjának, néki vagyok a hitvese,
Damajanti neven hívnak, s uramat vágyom látni csak.
Az erdőket, folyókat, s a tavakat, messzi bérceket,
minden mocsarat és minden ligetet nagy busongva csak
bebolyongtam, vitézlelkű, jó fegyverforgató Nalát,
csatában hős uram-párom keresve. Nem került ide,
jó szentségeitek szívet-vidítő erdejébe ő:
kormányzója a nisadhák derék népének, az, kiért
ebbe a járhatatlan, zord, rémekkel nyüzsgő, iszonyú,
őzek- és tigrisek-lakta szörnyű vadonba jöttem én?
Néhány éjen s napon belül ha nem látom viszont Nalát —
megszerzem végső vigaszom: porhüvelyemet elhagyom!
Féfiak szép oroszlánja nélkül mit ér az életem?!

Férjem után sovárogorva, gyötrődve élni mint fogok?!”

E kísértetes erdőben magában jajveszékélő
Damajantihoz így szólt az igaz-látó remetenép:

„Reád fényes jövő vár, óh sugárzó szépasszony, hiszen
vezeklésünk hatalmával látjuk: megláthatod hamar
a nisadhák királyát, az ellenség-megtörő Nalát,
törvényőrzők legelsőjét: szabadul nyavalyáiból,
szabadul a csapásokból drágakövekkel ékesen;

ellenein bosszút véve városán újra ő lesz úr:
gyűlölőit riogtatja, s oszlatja övéi bánatát!
Meglátod férjedet, hív nő, nemes ősök nemes fiát!”

Igy szólva Nala párjához, huss! elmosódtak semmivé
a remeték, az oltáron a tűz, a vezeklő tanya.

A hattyu-termetű asszony, Viraszéna király menyee,
e furcsa csoda láttára karika-nagy szemet mereszt.

„Tán álmot láttam?! Ez mily rém? Mi Sors-mutatta jósjel ez?
A remeték hová lettek? Hová a vezeklő-tanya?!

Hol annyi szép madár nyüzsgött: a gyöngy-, kristályvizű folyó,
a gyümölcsel, virággal dús, szívet vidító lenge fák?”

Szivárványmosolyú lánya Bhimának így mereng soká.
Ujra eszébe jut férje. Elcsügged. Arca elfakul.

Onnan bolyongva más földre meglát egy ős asóka-fát:
lombját lehúzza sok virág, madárdal hangicsál körül.

Az erdőben virágzó fák királyurához odamegy,
s könnyes szeműn, a sírástól fuldoklón így panaszkodik:

„Mint tündököl e boldog fa a vadon közepében itt
sok-sok virág füzérével, mint egy szikrázó hegyorom.

Gyönyörű arcu asóka! Gond soka rág! Ments meg! Segíts!

Bájos asóka, nem láttad félszet nem ismerő uram,
az ellenséget elvesztőt, imádott férjemet, Nalát,
a finom testű-, bőrű hőst, ki fél lepelbe öltözött?

Az Átok porbasajtotta.... Most e vadonban itt bolyong.

Tedd, asóka: a gond soka nélkül mehessek innen el!

Légy hű nevedhez, Asóka: te »gond-soka-eloszlato!«”

S a kinzott nő köszöntésül körüljárta a tünde fát,
s sivárabb tájra indult el asszonyok álmó ékköve.
Nem egy kies helyet, csermelyt, s nem egy fát, madarat, vadat,

dombot, odút, csodás látvány-folyót lát Bhima lánya, míg
urát keresve nagy útat tesz e sugármosolyu nő!

Hát egy nagy karavánt látott: lovakat, elefántokat,
kocsikat. Ahogy átkeltek egy áttetsző vizű folyón,
mely tiszta csillogón szikráz, partja náddal szegélyezett,
benn kócsag és sirály víjog, vadréce hápog ércesen,
sikló, teknőce, hal hemzseg, nagy szigetekkel ékszeres.
A vándor karavánt látva Nala széptestü hitvese
az emberek közé lépett őrzöngve, dúlt-magánkívül,
elgyötörve a bánattól, fél-ingbe burkolózva csak.
Sápadt volt, ösztövé, piszkos, haját belepte szürke por.
A nő láttára döbenten hátráltak egyes emberek.
Álltak tünődve némelleyek, mások kiáltoztak vadul.
Kinevették ezek. Mások szidalmazták. Volt olyan is,
ki megsajnálta, megszánta. Faggatták: „Nemes nő, ki vagy?
Kinek a hitvese? társa? S mi dolgod e vadonban itt?
Zavar fog el, hogy itt látunk! Egyáltalán ember vagy-e?
Igazat szólj! Ez erdőnek, hegynek volnál az istene,
bűbajos asszony?!... Oltalmaz! — ezt kérve fordulunk feléd.
Vagy szellem vagy? Bohó tündér? Emberevő boszorka tán?
Adjál nekünk sikert! Őrizz!.... Bájós, hibátlan alkatú!
Tedd, nemes hölgy, hogy épségben, s gyorsan haladjon útain
e karaván, s szerencsével célt érjen!” —

Általértve ezt,

a férje szörnyü balsorsán vergődő szép királyi sarj,
hű Damajanti így szólott a karaván urának és
ki csak ott volt: öreg, gyermek, fiatal, s karaván-vezér:

„Csak embert lássatok bennem! Fejedelem leány-rügyét,
király menyét, király párját, ki férje-látni szomjuhoz.
Vidarbha fejedelem: apám. Párom a nisadhák ura,
Nala, a győzhetetlen hős. Őt keresem, a bajnokot.

Nala királyt ha láttátok, adjatok hírt uram felől,
ki férfi-tigris: ellenség hadát megszagató Nala!"

A sudár testühöz így szólt az órjas karaván ura,
Sucsi kereskedő: „Halld, im nemes úrnőm, beszédemet!
Kalmárként én menesztettem e karavánt, te szűzmosolyú!
Nem láttam Nala nevű hőst, csak elefántot, párducot,
bivalyokat; sivó tigrist, medvéket, fürgé őzeket
ez egész ember-nem-lakta vadonban kívüléd. Velünk
úgy legyen jó Manibhadra, kincsőriző szellem-király!"

Most valamennyi kalmárhoz, s a karaván urához így
szólt Damajanti: „Áruld el, e karaván hová vonul?"

A KARAVÁN GAZDÁJA SZÓLT:

A csédi föld igazlelkű királyának, Szubahunak
országába siet busás hasznót remélve, földi lány!

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENKETTEDIK ÉNEKE.

XIII

Az álom-testü nő, hallván a karaván-vezér szavát,
a karavánnal együtt ment, a férjére ohajtozó.
Sok idő múlt, s a félelmes vadonban a kereskedők
megláttak egy körül bájos, lótuszvirággal illatos,
sok fás, füves, virágokkal és dús gyümölcsrel ékszeres,
ezerféle madár-lakta, édesvizű, mocsoktalan,
szívet elbűvölő, hűvös tavat. El is határozzák,
hogy fáradt lovaikkal majd szépen letáboroznak ott.
Mentek e bűvös erdőbe — a gazda beleegyezett.
S mert már az est alászállott, a karaván pihenni tért.

De éjfél tájt a nagy csöndben — nem volt egy nesz, se rebbenés,
a fáradt karaván szunnyadt — elefántcsorda csörtetett
kortyolni a halántékuk verejtjétől zavart vizű
hegyifolyóbul. Egyszerre szemük előtt a karaván!
A vad elefántok, ott látván a szelíd elefántokat,
rájuk rohantak öldöklően tombolva, vérre ittasan.
Az elefántok száguldó rohamát visszatartani
nem lehet, mint a hegycsúcsról hömpölygő, szörnyű szirteket!
A megfutó elefántok útját elállta már a vad
elefántcsorda, elzárta a karavánt, mi ott pihent
a lótusztó körül bénán, s tiporni kezdte sátrait.
A kalmárok kiáltoztak, keresve: hova fussanak!
Bebújni a bozótosba! Álomtól ittasak, vakok!
Ezt ormánnyal, agyarral mást, ismét mást talppal ölve meg,
az elefántok őrzöngtek. Tevék a gyalogok közé
vegyültek félve, száguldva egymást tapodták össze mind.
Kik meg a fákra kúsztak fel, kövekre estek. Iszonyú
rikongatással omlottak a földre tehetetlenül.
Elveszett az egész gazdag kincskaraván: ki így, ki úgy,
elefántok alakjában rájukdübörgő Sors alatt.
Három világot átjáró, rémitő láрма támadott:

„Gonosz tűz lángja lobbant fel! Fussatok! Meneküljetek!”
„Gyémánt rakásra szóródik! Szedd fel! Hová loholsz?! Hová?!
Közös, közös e kincs immár! E szavam nem üres beszéd!”

Igy óbégatva, réműlten futnak szerte, ki merre lát.
„Még egyszer mondom, óh gyávák! Vegyétek bölcsen észbe ezt!”...

Mialatt annyi embernek iszonyú, kínos veszte lőn:
vad félsztől reszkető szívvel felébredt Damajantí is.
Látott körül egész földet megrendítő vad öldösést.

Látva, mit sose látott még a lótusz-hosszú-szemü nő,
némán, fült lélegzettel kelt, a félsztől támoiyogva még.

A karaván kísérői (néhány, ki életben maradt),
mindnyájan így kiáltottak: „Mely tettünk vészgyümölcse ez?!
Nem féltük tán a felséges Manibhadrát, avagy talán
nagy Kuvérát, a Kincsőrző lelkek dicső királyurát?!
Nem hódolat a hódolat ritkán vagy egyszer adva meg?!
Vagy balszerencse-támasztó madarak zord gyümölcse ez?!
Csillagok nem jövendöltek vészt! Hogyan eshetett meg ez?!”
Mások családjuk kincseit elvesztve zúgolódtak így:
„Ki ma a karavánhoz jött: csúf külsejű, nem emberi
a testet öltött, vajákosnak tűnő, bolond boszorka-nő —
biztos ő hozta ránk ezt a káprázatot, e szörnyü vészt!
Biztos boszorka, vagy szellem, szörnyü emberevő lidérc.
S ez mind az ő gonosztette — kétkedni ebbe nem lehet!
Ha e gaz karaván-vesztőt, ki ennyi bajt hozott reánk,
megpillantjuk, göröngyökkel, földdel, fűvel, ököllet és
bottal öljük meg itt helyben: mért dülta szét a karavánt!”

Kegyetlen szavukat hallván, a reszkető, pironkodó,
megrettenő Damajantí a vadonba futott legott.
Ha rá gondolt e nagy bűnre, saját magát siratta csak:
„Jaj, szörnyü nagy haraggal van a szomju Végzet ellenem.
A jó futamatig sem tart! Minő tettem gyümölcse ez?
Nem emlékszem: akármily kis vétket követtem volna el
tettben, szóban... ha szándékban!... Mi bűnöm szörnyü zsoldja ez?
Előző életemben tett nagy bűnöm érett volna be,
hogy rámszakadt e végét nem érő tenger gonosz csapás?
Vesztett uram királysága, szülőmtől elszakadtam én,
szép ikreimet elküldtem, s elvesztettem a páromat.
S most itt vagyok e kígyóktól nyüzsgő vadonba védtelen!”

Másnap a vészben otthaltak árvánmaradt családai
összegyűltek a tájról, hogy meggyászolják a pusztulást:
fivérüket, vagy atyjukat, fiukat és barátukat.
A vidarbha leány sírt-rítt: „Vajon mi bűnt követtem el?
E népet is, mit ott leltem e vadonban megölte már
a dülő elefántcsorda! Balvégzetemből sarjadott
ez is! Bizonyosan hosszú szenvedés vár utóbb reám.
Kinek ideje el nem jött, nem hal meg! — így tanít az agg —
ezért nem tapodott szét az elefántok vad rohama.
Semmi sincs, mi ne a Végzet szántából esne meg velünk.
Ám én gyerekkoromban sem műveltem semmi nemtelent
tettben, szóban, se szándékban. Mért szakadt rám e nagy csapás?!
Gondolom, a Világörök, hogy a párválasztásomon
kosarat adtam nekik, mert Nalát szerettem — e miatt
szakasztottak el őtőle, s mérték reám e sok csapást.”

Igy panaszkolta fájdalmát Damajanti, a tünde nő,
kit ezer bú, ború kínozta, elválás tüze égetett.
A néhány Veda-értővel, kit megkímélt a szörnyű vész,
csak bujdosott tovább — őszi bús holdsarló a tág egen.
Mint mentek, alkonyattájban elérkezett a gyöngye nő
a csédik városához, hol igaz Szubáhu volt király.
Fél-ruhájába burkolva lépett e fényes helyre ő.
Az utcagyerekek jöttek utána mind kíváncsian.
Ment ezektől körülveve a nagy királyi vár felé.
A dús palota ormáról a király anyja látta meg
a tömegben. A dajkának mondta: „Vezesd elébem őt!
Csak zaklatja a nép ezt az oltalmat esdeklő szegényt.
Pedig tudom: ilyen szépség fényt áraszt palotámra csak.
Mint a hosszúszemű Szépség, olyan ez eszelős-gunyás!”
A népet félrehárítván, színe elé hívatta őt
a láng-palota ormára, s faggatta nagy csodálkozón:

„Még így, lesújtva is szépség ragyog rólad határtalan.
Ragyogsz — felhők között villám... Mond el, ki vagy, kinek neje!
Hiányzik rólad ékszer, csín — alakod mégsem emberi.
S nem félsz kíséret nélkül, ki isten tűzébe tündökölsz?”

Damajanti e szót hallván, ezeket mondta válaszul:
„Halandó lény vagyok, tudd meg. Férjem hűséges asszonya.
Nemes vagyok. De most szolgál. S lakozom ott, ahol lehet,
Gyümölcs, gyökér, bogyó étkem. Ott alszom, hol elér az est,
Uram erénye szám nélkül... Hozzám híven ragaszkodott.
Én is imádtam őt, mint hőst, s árnyként követtem útain.
Majd a Sors rendeléséből szertelen kedve támadott
a kockára. S bizony vesztett. S magában e vadonba bújt.
Én tántorogva, szál leplet viselő, háborult agyú,
hős páromat vigasztalva, a vadonba megyek vele.
Egyszer a hős az erdőben, ki tudja mért — az éhezés
gyötrelmébe bolondultan? — elhagyta ezt a göncöt is.
Magános, bajban elroskadt, már gondolkozni képtelen,
őrült uram nyomán járva, nem aludtam sok éjen át.
Nagy idő múlva, mint egyszer rámszállt az álom, otthagytott.
Lenyeste félruhám, s eltűnt. Nem vétettem pedig neki.
Őt keresem, hites párom, éjt-nap gyötrődve szüntelen,
hogy nem látom szívem szentjét: lótusz bimbó-tüzű uram,
nem lelem halhatatlanhoz hasonló, szép szerelmemet.”

Igy szólt viszont a könnyekkel megtölt szemű, siránkozó,
bánatos Damajantihoz a még búsabb király-anya:
„Maradj nálam, csodás tündér! Örömöm végtelen veled.
Embereim derék férjed majd megkeresik, édesem.
Vagy, ide-oda hanyódván, magától is betér ide.
Ha ittmaradsz, szívem, biztos elnyered a párodat!”

Királyanya szavát hallván Damajanti így válaszolt:
„Hős férfi bölcs szülőanyja, feltétellel maradhatok:
lábmosást sose végezzek, más-hagyta ételt ne egyem.
Más férfihez sosem szóljak. Ha férfi rám ohajtozik,
s bírni akar erőszakkal, meg kell büntetned a cudart.
Ha újra... a bolondját úgy meg kell öletned — esküm ez!
S a papokkal beszélhessek, hogy megkeressem férjemet.
Ha így lesz: maradok, másképp nem értem, mért maradjak itt.”

A király anyja örvendő lélekkel így felelt neki:
„Ehhez tartom magam. Áldás legyen e fogadalmadon!”
Damajantihoz így szólott a király anyja, majd utóbb
leányához, Szunandához fordult, s eképp beszélt neki:
„Szunandá lányom, ismerd meg szépséges udvarhölgyedet.
Korban is egyidős véled. Barátnőd ő legyen neked!
Felhőtlen, tiszta lélekkel örvendezzél együtt vele!”

S társul vette Damajantit nagyszámu barátnője közt
a végtelenül örvendő Szunandá, s hajlokába ment.

IGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENHARMADIK ÉNEKE.

XIV

Hogy Damajantit elhagyta a bujdosó király, Nala,
lobogó nagy tüzet látott az erdő sűrű mélyein.
S a lángok közepéből csak hangot hallott: valaki szólt.
„Siess — szólt hangosan többször — tiszta erényű hős Nala!”

„Ne félj” — szólt ő, s a szörnyű láng közepébe becsörtet.
Látta gyűrűbe görbülten a tűzben a Kígyókirályt.
Könyörgőn felemelkedve Nalához reszketeg hajolt,
s így szólt: „Nemes király, tudd meg: Karkótaka kígyó vagyok.

Rászedtem a vezeklésben gazdag, nagy bölcset, Náradát,
mire az emberek hőse haragra gyúlt, megátkozott:
„Kövülj meg mozdulatlan, míg egyszer el nem jövend Nala,
s el nem visz innen. Akkor majd kemény átkom feloldatik.”
Átka nyomán tapodtat sem bírok moccanni, béna kő.
Megmutatom szerencsédet, csak ments meg! Cimborád leszek!
Hozzám hasonlatos kígyó nincs egy se. Pihesúly leszek,
terhem nem érzed. Oh végy fel! Vigyél! Siess tovább velem!”

Nala felvette és elment tűz-nem-érte vidék felé.
Hogy elértek az ébenné perzselő lángoktól szabad
légre, szólt a kígyó hozzá, ki le akarta tenni már:
„Nisadha, tégy néhány lépést és számold jól a lépteid!
Határtalan szerencsében lesz részed, óh erőskarú!”

A számolást alig kezdte... Tíz lépés — s belemart a vad.
A harapás után eltűnt Nala szépsége nyomtalan.
Elrútult önmagát látva döbbenetén állt a föld ura,
s a maga szép alakjában tűnt elibe a rémkígyó.

Ekkor így szólt vigasztalva Nalát Karkótaka kígyó:
„Elváltottattalak, hogy ne ismerjenek fel emberek.
S ki tette, hogy e szörnyű kín tenmagadból kifogatott,
most benned az a mérgemtől gyötrődve lakozik tovább.
Amíg el nem bocsát téged: méreg emészti tagjait.
Oh mahárádzsa, kínlódva lakozik benned egyre csak.
Ki méltatlanul, ártatlant, téged így tönkretett, király,
azt meglakoltatom dühvel, megoltalmazva lelkedet.
Ellenségtől, vadállattól nincs mit félned kegyem nyomán,
se tudós bráhma-bölcsektől, óh férfiak parancsnoka.
Király, e nagyerős méreg nem plántál károkat beléd,
csatákban is tied mindig a győzelem, királyvezér.
Nisadha, menj a bűbájos Ajódhjá városába most

Rituparna királyhoz, mert a kockajátszma titkait
ő tudja. S mondjad: „Váhuka kocsihajtó vagyok, uram.”
S elárulja a kockázás, s kocsihajtás művészetét.
S barátod lesz az Iksváku-nemből való hatalmas úr.
Hogy rátanulsz a kockára, szerencséd visszanyerheted,
s rátalálsz feleségedre Ne add keservre lelkedet!
Visszanyered királyságod, s ikreidet. Igaz e szóm!
Ha újra akarod látni saját külsődöt, férfiúr,
rám kell gondolnod és íme ezt a gúnyát felöltened.
Ha ez fed, visszanyerted már saját királyi termeted.”

Nalát eképp kioktatva, s átadva néki a ruhát,
eltűnt a nagy Kigyókirály.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENNEGYEDIK ÉNEKE.

XV

Amint a nagy kigyó eltűnt, útnak indult a nisadha,
s tizedik nap Rituparna városába megérkezett.
E bölcs király elé járult: „Váhuka vagyok.” — így beszélt —
„A lóhajtáshoz úgy, mint én, senki e földtekén nem ért,
Tudományban, veszélyben csak kérd bátran a tanácsomat.
Ételek elkészítését is jobban tudom akárkinél.
Mesterség, tett, akárhány van, nehezen teljesíthető,
megtenni azt igyekszem majd. Végy, óh király, legényedül.”

RITUPARNA SZÓLT:

Maradj itt nálam! Üdv néked, ha mindezt megcselekszed itt!
Különösképp a lóhajtás tudása vonzza lelkemet.
Tedd meg, hogy végtelen gyorsak lehessenek a méneim!
A lovak fő győzője léssz. Százszor száz a zsoldod és

szüntelenül neked szolgál derék Vársnéja, Dzsivala.
Velük együtt vigadsz fennen. Maradj itt nálam, Váhuka!”

Igy szólt Nalához. Ez ráállt, s nagy tiszteletben ottmaradt
Rituparna hazájában, s vele Vársnéja, Dzsivala.
Ott élt a hős. Damajantín járt szíve-lelke szüntelen.
Minden este ez egy verset őrlötte: „Vajh hol alszik el
éhségtől, szomjuságtól nagy kínokban, elcsigázva most
szegény? S reám, a hitványra emlékszik? Vagy ki mást követ?”

A mormogó királyt egy éjt megszólította Dzsivala:
„Kiért búsúlkodol mindig? Akarom tudni, Váhuka!
Tisztelendő uram, vajjon ki asszonya, kit így siratsz?”

Nala meg így felelt rá: „Egy hitvány elméjű férfinak
imádott párja volt. Ám az ember szava nem épp szilárd,
mert valami miatt balgán faképnél hagyta asszonyát.
Az elhagyatva, oktondi kintól gyötörve bújosik,
s bánat emészti éjt-nappal. Közbe a férfi éjidőn
szüntelenül ez asszonyra gondol. Egy verset énekel.
A földet már bebujdosta. Egyhelyt jó lakozásra lelt.
Ott él a nyomorult, s egyre töpreng: mit áll ki párja most.
A nő a rémes erdőn is híven követte emberét,
az meg hitványul otthagya. Sanyaru sorsa van, ha él!
Vadonban egyedül... Ösvényt nem ismer. Nem ehez szokott.
Testét aszalja éhség, szomj. Sanyaru sorsa van, ha él.
Bolyg a vadállat-járt, szörnyű vadonban egyedül, mivel
elhagyta őt bolondlelkű, balvégzetű férje, cimborám!”

Damajantira így gondolt a nisadhák királyura,
mig Rituparna házában tengődött ismeretlenül.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENÖTÖDIK ÉNEKE.

XVI

Nala bukott a trónjáról, párjával szolgasorsba szállt.
— Bhima papokat küldött szét, meglesni vágyva hős vejét.
Kincsekkel rakta őket meg, utasítást adott nekik:
„Keressétek Nalát, vőmet, s Damajantít, leányomat!
Ha mindezt végbevittétek, s meglettétek a nisadhát,
ezer üszőt adok annak, ki idehozza véreim.
Adok gyönyörű birtokot, adok városnyi nagy falut.
Ha nem sikerül elhozni Damajantít, s Nalát ide,
csak hírt hoztok: adok úgy is tíz-száz üszőt, feles vagyont!”

Ezt hallva a papok vígan indultak el mindenfelé:
várakba, birodalmakba a hőst kutatva és nejét,
de sehol nem találták meg Bhima lányát, s derék Nalát.
Egy Szudéva nevű bráhman a csédik ősi városát
végigfűrészelve meglátta a várban a vidarbha lányt,
amint, Szunandá mellett állt, s épp üdvözölte a királyt.
Páratlan gyönyörű volta homályban derengett elő,
mint a sugárnyílú Napnak ködfátyol-fogta fénytüze.
Hogy a hosszúszeműt látta, ki szennyes volt, s igen sovány,
így tűnődött találgatva jelekből: Bhima lánya ez:

SZUDÉVA SZÓLT:

Alakja épp olyan néki, milyenek egykor láttam őt!
Célomhoz értem: őt látom! Mint égi tünde Sri, olyan!
Telihold-fényű, éj-bőrű gömbölyű melle bővölő!
Sugára minden égtájról elúzi a Sötét ködét.
Nyíló lótusz-szeme, mint a Szerelem neje, a Kéj, olyan,
ki után a világ vágyik, mint telihold-sugár után.
Mintha vidarbha-tóból a zord Végzettől kiszaggatott,
iszappal szennyezett szárú lótusz virága volna ő!

Olyan mint holdtalan, bús éj, ha a holdat rém falta fel.
Férjét siratva csüggedten: mint a kiszáradott folyó,
mint lótusz-szirma-hullajtó, felrebbent madarat vető,
zavaros, elefántoktól felkavart lótusz-tó vize!
Formás tagú, finom testű! Ékszer-zugolyba illik ő!
S lám, mint a Nap tűzén perzselt, kitépett lótuszinda most!
Fenséggel szép, erénnyel dús. Méltó ékszerre, s éktelen!
Mint az újlángu holdsarló éjkék felhőkbe vont egen.
Nincs része szerelem-kéjben, rokonai körébe' sincs!
Férjét meglátni sóvárog, tört testét alig élteti.
A férj a nő legeslegfőbb ékszere ékszer nélkül is.
Hogy őt a párja elhagyta, sugártüzébe' sem ragyog.
Nala szinte képtelent mivel, hogy tőle elszakadva most
nem roskad össze bűvában, s tetemét élni tengeti.
Ezt a fekete hajfürtű, hosszú lótusz-szemivü nőt,
örömré érdemest, bűban látva: szivem beh háborog!
Mikor ér a csapásoknak végére, szenterényü nő?!
Férje mikor talál rája, mint esthajnalcsillagra hold?
A királysága-vesztett, hős Nala is boldog végre jut,
ha visszanyeri hitvessét, s visszanyeri a földeit.
A nisadha király méltó a vidarbha urnak vele
korban, erényben egyenlő lányához és hozzá a lány.
Illő, hogy megvigasztaljam e bátor és igaz vitéz
párját, ki úgy sovárog már, hogy megpillantsa kedvesét.
Hadd vigasztaljam e tündér, teliholdsugár-arcu nőt,
ki bűvában emésztdődik. S nem ismert soha bánatot.”

Ezt-azt fontolva és lesve, miről ismerne rá vajon,
Bhíma lánya elé járult Szudéva pap, s eképp beszélt:
„Szudéva pap vagyok, bátyád jóbarátja, vidarbha lány.
Bhíma király parancsára jöttem keresni téged itt.
Apád, anyád-királynéd és véreid egészségesek.
S egészségesek otllévő ikreid — éljenek soká!

Tiéd nyája mind éltét fogyatja-veszti nélküled.
Papok százai indultak keresésedre százfelé.”

Hogy ráismert Szudévára, szép Damajanti sorra mind
végigkérdezte — hogy-mint van? — megannyi drága kedvesét.
Hogy látta bátyja kedvencét, bráhmanok legkülönb diszét,
nagy sírásra fakadt menten a bú-gyötört vidarbha lány.
Ekkor Szunandá — meglesvén: barátnője busongva sir,
s félre vonulva, kettesben Szudévával titkon susog —,
rögtön futott az anyjához: „Udvarhölgyünk igen zokog,
egy bráhmannel találkoztán. Tudd meg okát, ha gondolod.”

A király háreméből a csédik urának anyja most
odament, hol a tündér nő a bráhmannel beszélgetett.
Szudévát a király anyja magához hívta és legott
kikérdezte: „Kinek lánya, vagy hitvese a szép ünő?
S hogy szakadt el a férjétől, övéitől e lángszemű?
Te jól ismered őt, bráhman! Erényes nő hogy járhat így?
Mindezt az utolsó szóig hallani akarom! Felelj!
Titkáról az igazsághoz híven mindent beszélj el itt!
Ki ez isteni szép?” —

Hallván Szudéva ezt, a legkülönb
bráhman, örömmel elmondta a valót Damajantiról.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENHATODIK ÉNEKE.

XVII

„Vidarbha földön országol a törvénytisztelő Bhima.
E nemes nő az ő lánya, Damajanti néven dicső.
A nisadhák királyfője Vírászéna fia, Nala.
E büszke hölgy: e délceg, bölcs és tisztahírű hős neje.
Nalát fivére játékban legyőzte, s trónját elvevé.

Damajantival ő eltűnt. Sehol se bukkantak reá.
Mi a földet Damajanti keresésére járjuk át.
S lám, fiad palotájában leltem e gyöngye nőre most!
Nincs földi nő, kinek bája az övéhez hasonlatos!
Középen két szemöldök közt e sötétbőrű nőnek ott
lótuszt utánozó, bűvös természetes szépségjegyet
vélttem látni, de lám eltűnt szemem elől a szenny miatt,
mely úgy borítja, mint felhő a holdat. Mert az Alkotó,
hogy kitüntesse, alkotta e foltot két szemölde közt,
de, mint holdújuláskor hold homályos csikja, nem ragyog.
A testére tapadt szennyből szépsége mégsem alszik el.
Ékesség nélkül is fénylik, mint az arany, sugárossan.
E termet és e szépségjegy elárulta a büszke nőt.
Felismertem a hercegnőt, mint hőről eldugott tüzet.”

Szudéva szavait hallván, Szunandá a szépségjegyet
borító szennyet elmosta. Damajanti csodás jegye
sugárzott, mint az éj lángja a felhőtlen egen: a hold.
Szunandá, s a király anyja meglátva a varázsjegyet,
zokogva megölelték őt, s csak álltak mozdulatlanul.

Majd lassan a király anyja könnyeit záporozva szólta:
„Húgom leánya vagy, mint azt e szépségjegy mutatja itt!
Én és anyád Szudámannak vagyunk egy-vér leányai,
a dasarnák királyának, a hősnek, istenarcu lány!
Őt adták Bhima rádzsának, engem meg Vírabáhunak.
Dasarnák birodalmában születéskor láttalak.
Olyan neked az én házam, mint atyád háza, kedvesem.
S ahogy enyém ez ország, úgy a tied is, vidarbha lány!”

Szép Damajanti ujjongó szívvel köszönve meghajolt
anyjának édes nővére előtt és így felelt neki:
„Mikor még nem is ismertél, nálad beh szépen voltam el.

Mindennel, amit kívántam, elláttál, védelemmel is.
Ám e kellemes otthonnál is kellemesebb vár reám.
Sokáig voltam el távol, most már bocsáss el, óh anyám!
Kit messze küldtem el, két kis ikrem apátlan ott lakik
bánattól senyvedőn. Anyjuk nélkül hogy is lehetnek el?
Ha valami szivességet kívánsz megtenni még velem:
vidarbhá földre indulnék — adass nekem hamar kocsit!”

„Jól van!” — felelte nagynénje vígan, s nagy oltalom gyanánt
hős fia engedelmével rendelt erős hadat vele.
Aztán útnak bocsátotta szép, boldog unokahugát
szolgák-vitte gyaloghintón, étel-itallal rakva jól.
Nemsokára Damajanti a vidarbhákhoz érkezett.
Tisztelettel, ujongással fogadták őt övéi mind.
Jó anyját és derék apját, rokonait, kis ikreit,
s valamennyi barátnőjét jóegészségbe’ lelte meg.
Dicsőséges Damajanti istenek, bráhmanok előtt
hódolatát mutatván be: legnagyserűbben áldozott.

Meglepte jó Szudévát is ezer tehénnel a király,
faluval és aranykinccsel — leányát látva boldogan.
A széplány atyja házában múlatta el az éjszakát,
s hogy fáradtsága elszállott, édesanyjához így beszélt:

„Ha akarod, hogy éljek még — igazat szólok én neked! —
igyekezz ide meghozni férfiak tigrisét, Nalát!”

Ezt hallva Damajantitól, s könnyektől elborítva már
a bánatos királyasszony egyetlen szót se válaszolt.
Az egész hárem úrnőjük szomorodása-látva: „Jaj!” —
felzokogott keservessen, s tőn szörnyü jajveszékélést.

Ekkor Bhima királyúrhoz ily szóval szólt a hitvese:
„Leányod, szép Damajanti ura után busúlkodik,
s levette szégyenérzését maga szólalt meg így: Király,
szolgáidat bocsásd el már megkeresni dicső Nalát!” —
A hős ez ösztökélésre engedelmes bráhmanokat
küldött ki minden égtájra: „Nalát meglelni törjetek!”

Vidarbha úr parancsára ekkor a bráhmanok legott
felkeresik Damajantit, s vigasztalták: „Elindulunk!”
Rá Bhima lánya így szólott: „Mindenhol ily beszédeket
mondjatok a gyűlésekben újra meg újra, itt meg ott:
»Hol vesztél, kockajátékos? Mért nyested el ruhám felét?
Mért hagytad ott az erdőben alvó, hozzád ragaszkodó
szerelmedet? Ki csak szenved, s úgy ül, miként parancsolád,
s csak vár reád, beburkolva fél leplébe vigasztalan.
Búsultában szünet nélkül zokogó feleségeden
könyörülj meg, vitéz herceg, irgalmasan felelj neki!«
— ezt kell beszélnetek, s mást is, csakhogy megszánjon engemet,
mert a szélfúttá tűz lángja a szálerdőt leperzseli.
Feleségét a férjnek kell táplálni-oltalmaznia!
Miért szegted meg e kettőt? Hiszen törvénytudó vagy, úr!
Irgalmazó, nemes, bölcs — így dicsért mindenki tégedet, —
most im könnyörtelen lettél, mert a szerencse elhagyott,
gondolom... Férfi-tigris, hát légy irgalommal élvezem!
Az irgalom a fő törvény — hányszor beszélted ezt nekem!”

Ha e beszédek hallván, valaki felel, úgy az ő!
Nala. Akárhogy is meg kell tudni, ki ő, kinél lakik.
S ha valaki e szót hallja — valaki férfi — és felel,
úgy a szavát tudassátok velem, oh legkülönb papok!
S cselekedjétek ezt gonddal, hogy meg ne tudja: ezt az én
parancsomra beszélétek, s visszatértek jelenteni.

Az az ember, akár gazdag, akár ha semmivel bíró,
akár vagyontra sóvárog — tudjátok meg a szándokát!"

Igy szólt nekik, s a bráhmanok elindultak ezer felé,
hogy Nalát megkeressék, ki nagy-nagy nyomoruságban élt.
Sok-sok várost, királyságot, falut, cserényt, remetebolyt
bebolyongtak: Nalát mégse lelték meg e derék papok.
S ezt a beszédet, úgy mint azt szájukra adta asszonyuk
nagy fennszóval kiáltozták itt is, ott is ezerfelé.

IGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENHETEDIK ÉNEKE.

XVIII

Nagy idő múlt — egy Parnáda nevű pap visszaérkezett
a szép vidarbha-városba, s így szólott Damajantihoz:
„Nala királyt kerestemben, Bhíma lánya, a nisadhát:
értem Ajódhjá városba Rituparna király elé.
Üzenetedet elmondtam, ahogy előmbe adtad azt,
hatalmas Rituparnának, oh fenséges, gyönyörű nő!
Hogy Rituparna hallotta, egy szót se szólt a nagy király,
sem senki a kíséretből, pedig nem egyszer mondtam el.
Mikor a herceg elküldött, valaki szóra félrevont.
Szolgája Rituparnának, derék Váhuka névszerint,
a király kocsihajtója, rútalakú, rövidkarú,
száguldásban király-mester, édes ízre inyenc szakács.
Meggérdezte egészségem, majd sűrű sóhajok között,
sírva fakadva, mindegyre könnyezve így beszélt nekem:
»Tisztességes, erényes nők, kik elnyerték a mennyeket:
biztos, ha vész szakad rájuk, önmaguk őrizői ők.
Ha férjük őket elhagyta, nem támad bennük bosszu, düh.
Azért, hogy az a vész-tépte, gyönyöre-veszített, bolond,
örjögő férje elhagyta: nem szabad haragudnia.

Kinek madarak elvitték leplét, mig étket keresett
gondban: a barna bőrűnek nem szabad haragudnia,
— ura vele ha jól bánt, ha ebül — látván, mi sorsot ért:
hogyan elűzték a trónjáról, szerencse-vesztve éheznek!«

Amint e szavait vettem, száguldottam eléd ide.
Hallottad! Magad ítéld meg, s tudasd királyapáddal is!” —

Ezt hallva Damajantínak szemébe sűrű könny szökött.
Titkon elment az anyjához, s ezt mondta néki csendesen:
„Semmiképpen se kell mindezt apámnak tudni, óh szülém.
Veled a legkülönb papnak, Szudévának hagyást teszek.
Ha javamat ohajtod, mind azon kell lenned, óh szülém:
Bhima király ne jöjjön rá, hogy mit kívánok tenni most.
S ahogy Szudéva sebtében rokonaimhoz elhozott,
ugyanolyan szerencsével induljon útnak iziben,
hogyan most, anyám, Nalát hozza Ajódhjá városába ő.”

Parnáda, a papok dísze kipihente az út nyügét.
Megrakta rengeteg kincsel a fenséges királyleány:
„Ha Nala ideér, bráhma, még több kincset adok neked.
Ha férjemet vizontlátom, óh legkülönb erényű pap:
énvelem annyi jót tettél, mennyit már senki nem tehet!”
Igy szólt. Szerencse-kívánó áldást adott reá a szent
és megelégedett szívvel köszönt és hajlokába tért.

Damajanti Szudévához fordult, s anyja színe előtt
nagy fájdalomba torpadtan, búsongva így beszélt vele:
„Eredj Ajódhjá városba, s e szavaim beszéld el ott
Rituparna királyúrnak, mintha véletlenül jövén
szólnál: Férjet kíván újra Damajanti választani.
Jönnek már minden égtájról a királyok, királyfiak.
Ahogy számítom, ez holnap végbemegy már. Ha gondolod,

hogy te is... kerekedj útra, elleneid alávető!
Nápfölkelte után választ második férjet ő, mivel
nem tudni: él-e még, vagy sem ura, a hős király, Nala.”

Erre Szudéva pap ment a királyhoz, s tudtul adta ezt
Rituparnának úgy, amint hallotta Damajantítól.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENNYOLCADIK ÉNEKE.

XIX

Szudéva szavait hallván, Rituparna király legott
Váhukához barátságos hangon kérlelve szólt eképp:
„Vidarbha földre indulnék. Férjet választ az asszonyuk.
Egy nap alatt — ha úgy véled, lovak tudója, Váhuka!”

Ezt hallva Rituparnától Nala szívét sötét ború,
bánat hasgatta és tépte... s magában így gondolkozott:
„Ezt Damajanti rendelte? S zavarodva meg is teszi?
Vagy talán éppen érettem eszelte ki e cselfogást?
Tisztalelkű Damajanti szégyenletes művet kíván...
Kit én hitvány, bűnös fejjel megsértettem, a nyomorult!
A nő ingatag e földön! Szörnyű pedig az én bűnöm!
Feledte a barátságot a távolság miatt talán?
Vagy mert értem emésztődött és megzavarta csüggedés?
Sohase tenne ilyet, hisz ikrei vannak! Elmegyek
s bizonyosságot szerzek, hogy nem igaz... Vagy ha mégis az?...
Jó, Rituparna kedvéért megcselekszem... s magamnak is.”

Igy latolgatta lelkében a csüggedt szivü Váhuka
a dolgot, s összetett kézzel állt a király elé, s beszélt:
„Igérem, megteszem vágyad. Egy nap alatt, parancsoló,
elhajtok a vidarbhák szép városába, tigris-király!”

Aztán fürkészve szemlélte a paripákat Váhuka,
s Rituparna parancsára az istállóba ment legott.
A király nógatására, s mert Váhuka a méneket
jól ki akarta ismerni, s mindent meghányva-vetve jól:
a sovány paripákhoz ment, melyek méltók, utat-birók
erősek és kitartóak, ügyesek, jó fajúak is,
nagy állkapcájuk, széles orrúak; semmi rossz jegyük;
tizcsimbókossak és tiszták, tüzes, Indus-vidékiek.

A király ezeket látva egy kissé megboszankodott:
„Miben fondorkodol? Mit téssz?! Engem ne szedj reá, zsvány!
Hogy visznek el e gyöngécske, cingártüdejü méneim?!
Ilyen girhes gebékkal mint járnánk be azt a nagy utat?!

VÁHUKA SZÓLT:

Egy jel a homlokán; mellén kettő; kettő az oldalán;
egy a hátán, fején kettő láttatik. E derék lovak
Vidarbha földre elvisznek — kétségbe vonni nem lehet!
De ha más lovakat gondolsz — szólj: azokat fogom be majd!

RITUPARNA SZÓLT:

A ménekhez te értesz, te ismered őket, Váhuka!
Melyeket jónak ítéled, azokat fogd be most ahelyt!

Ekkor négy jó, nemes fajta, szélvész-futó erős lovat
fogott ura szekerébe paripákhoz tudó Nala.
Majd a jófelszerelt, ékes kocsira felszökött az úr.
Ekkor a nagy dicső mének csak térdre rogytak ott ahelyt!
Mire a legkülönb férfi, dicsőséges Nala király
nem győzte csillapítgatni a szívós, büszke méneket.
Felemelte a kantárnál fogva őket, s elindula.

És felültetve Vársnéját, száguldott irgalmatlanul.
Váhuka biztatására a remek paripák legott
szinte a légbe röppentek, elkábitván vezérüket.
Ajódhjá nagy király-őre fölötte elcsodálkozott,
látván a szél rohantával száguldó, büszke méneket.
A kocsizaj, s a vad mének üzése hallatára még
Vársnéja is csak elképpedt: hogy ért a lóhoz Váhuka!

„Nem Mátali, az istennép királyának kocsissa ő?
Az ő nagy jegyeit látni Váhuka nagy művészetén.
Lovak természetét, fajját ismerő Sálíhótra ő,
s emberi testet öltött fel a páratlan sugártüzű?
Vagy épp Nala király volna, az ellen várait törő?
Férfiak őre jött volna ide? — eképp töprenkedett —
Vagy Váhuka is ismerné a tudományt, amit Nala?
Mert egyenlőnek ítélem a kettejük művészetét.
Korban is épp egyenlők Váhuka és vitéz Nala.
Ha Nala mégse ő volna, tudása mégis egy vele.
Hiszen szokták az égőrző istenek is e földtekét
bekóborolni rangrejtve, álcázva égi lényegük.
Ingadozom, mit is véljek felőle: teste oly csunya...
De nincs reá bizonyságom: igen? Nem?... Gondolom, lehet.
Kora: bizonyság — egyenlő. — Ellenemond a külseje.
Váhukában azért mégis jámbor Nalát gyanítom én!”

Igy latolgatva szívében mindent a tisztahírű hős
kocsihajtója, Vársnéja, tündődött egyre, szüntelen.
Váhuka lóhoz-értését fürkészve Rituparna is,
a legkülönb királyúr is, Vársnéjával együtt örült.
A legnagyobb vidámságra buzdult, hogy látta: Váhuka
sasszemmel mint irányítja szívós-buzgón a méneket.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE TIZENKILENCEDIK ÉNEKE.

XX

Mint levegőbe szállongó madár: erdőkön, szirteken,
folyókon, tavakon, tájon oly sebesen röptül Nala.
Miközben a szekér így szállt, az ellen várait törő
Rituparna király látta: vállkendője alázuhant.
„Felveszem” — szólt e hőslélkű király Nalához — „Bölcseszű!
Állítsd meg e tüzesvillám-vágtájú méneket, amíg
Vársnéja elmegy, elhozza felsőruhámat!” — Így felelt
neki Nala: „Igen messze van már a leesett ruhád.
Több, mint egy röpke mérföldre. Nem lehet érte menni már.”

Rituparna királyúrhoz miközben így beszélt Nala,
termő vibhítaka-fához érkeztek a vadonban épp.
Hogy a király a fát látta, szólt Váhukához ízibe:
„Kocsihajtó, te is lásd, mily boszorkányosan értek én
a számoláshoz. Egy ember se mindenek tudója itt.
Hisz nem egyetlen emberben fészkeít meg az egész tudás.
Váhuka, nos, te mit gondolsz, hány levél fekszik itt, s gyümölcs
földre zuhanva fájáról? Összesen ennyi: száz meg egy.
És eggyel több levél fekszik emitt, meg eggyel több gyümölcs.
Ott van azon a két ágon: ötször tizmillió levél.
Számold meg ezt a két ágat és rajta mind a gallyakat!
Rajtuk kétezer, s öt híjján egyszáz gyümölcs találtatik.”
Megállította Váhuka a kocsit, s szólt urához így:
„Távol van, amiről szólasz, ellent szétszaggató király!
Szemed előtt kidöntöm most e vibhítaka fát, király!
Mert nem tudom: ahogy mondtad, úgy van-e, vagy se. Fővezér,
szemed láttára számlálom meg e két ág gyümölcsseit.
Egy percig tartsa Vársnéja a ménék gyepeljét csupán.”

A király így felelt neki: „Késedelemre nincs idő.”

Ám összeszedve Váhuka minden nagy igyekezetét, így szólt: „Várjál csak egy percig! Vagy, ha sietsz, ez az út visz el egyenest oda. Vársnéja vezesse kocsidat tovább.”

De Rituparna kérlelte: „Hisz nincs e széles földtekén még egy olyan kocsihajtó, mint te vagy, deli Váhuka! Segítned kell, hogy eljussak vidarbha földre, ló-tudós! Nem szabad akadályt vetned, hisz oltalmul kerestelek! Inkább bármit kívánj tőlem, amit kimondasz: megteszem, ha vidarbhákhoz eljuttatsz, mielőtt még leszáll a Nap.”

Szólt az: „Ha már megolvastam a vibhítaka-gyümölcsöket, úgy megyek a vidarbhákhoz. Nos, tedd meg ezt a vágyamat!”

Nagy kelletlenül állott rá Rituparna: „Olvasd meg ott a gyümölcsöt ama gallyon, mit mutatok, te büntelen! Ezen az ágon olvasd meg, s örülj, igazságot tudó!”

Leszállt Váhuka sebtében, és kidöntötte azt a fát, azután Rituparnához nagy ámuldozva így beszélt: „Nos megolvastam. Épp annyi, mennyit mondtál, gyümölcsre rajt. E tudományod, úgy látom, szörnyű csodálatos, király! Hallani akarom, mily bölcs fortéllyal tudni ezt, vezér!”

Ki már indulni sóvárgott, a király így felelt neki: „Értem titkát a kockáknak, fő számolás-tudós vagyok.”

Váhuka erre így szólott: „Add nékem e művészetet! Cserébe érte vedd tőlem a ménhez-értés titkait.”

Ekkor a hős Rituparna — mert fontos volt ez ügy neki —, ló tudásra sovároghatva: „Úgy legyen!” — beleegyezett — „Nos vedd tőlem, amint mondtad, kockák tudása titkait.

Nálad van ellenértéke: a ló-hajtás művészete.”
Igy szólt, s Nalának átadta a kockajátszma titkait.

Ahogy e titkot ismerte, Nalából távozott Kali,
Karkótaka tüzes mérgét száján okádva szüntelen.
És Damajanti átkának tüze is erre távozott
Kaliból. Nala kinlódva sokáig volt magánkivül.
Hogy szabadult a méregtől, en-képét vette fel Kali.
Erre Nala haragjában átkot akart olvasni rá.
Ám Kali összetett kézzel, könyörgött félve, reszketeg:
„Zabolázd meg dühöd, rádza! Örök magasztalód leszek!
Damajanti haragjában nagy átokkal megátkozott.
Mind amióta otthagytad, attól fogva keservesen
laktam benned gyötörtetve, rádzsák győzhetetlen feje.
A nagy kigyókirály mérge éjjel-nappal csak égetett.
Oltalmamért futok hozzád! Kegyes füledbe vedd szavam!
Félvén oltalomért hozzád jöttem, ha meg nemátkozol:
kik e világba majd buzgón magasztalják neved, király —
a halandókat éntölem sosem kinozza félelem.”

Dühét magába fojtotta, fülébe véve ezt Nala.
Kali is megjuhász kodva egy vibhítaka-fába bújt.
A többiek nem is látták a Nalát kérlelő Kalit.

A bajtól szabadult bajnok, ellenvitézeket verő,
Kali semmibe-tüntével, a gyümölcsolvasás után
határtalan örömmel, s nagy vitézi buzdulással ott
kocsira szállt, s tovább indult villámgyors paripáival.
Hogy Kali beleköltözött elátkozottá lett a fa.
Nala meg repeső szívvel űzte a büszke méneket,
melyek, mint szárnyasok, szállón szökkentek újra, újra fel.
Aztán a nagy dicsőségű vidarbha föld felé vonult.

Igy szabadult a kinjától Nala király, a föld ura.
Most még csak szép alakjától volt megrabolva külseje.

IGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZADIK ÉNEKE.

XXI

Estére az igaz-bátor Rituparna megérkezett
a vidarbhákhoz, s ez Bhíma királynak megjelentetett.
Bhíma szavára ő aztán Kundina városába tért,
kocsija dőrejével mind betöltve ott a tájakat.
A kocsi vad dübörgését fülelték Nala ménei
s hallván úgy megörültek, mint hajdan, Nala otlétekor.
Nala szekere zörgését fülelte Damajanti is,
mint mély dőrejü felhőjét fellegek torladásakor,
s a zengő szent zőrejt hallva elfogta nagy csodálkozás,
mint akkor, amikor hajdan Nala hajtotta méneit.
A lovak dübögését így hallotta ő, s a mének is,
a palotán a pávák is, ólban az elefántok is.
Nala kocsija zengését fülelték mind a mének is.
Feltartva fejüket zúgtak a pávák, elefántok úgy,
mint felhők nagy sovárogra várt első dörrenésekor.

DAMAJANTI SZÓLT:

Ez egész földet eltöltő kocsidőrej a lelkemet
Gyönyörrel beh vidámítja! Hisz ez Nala, a föld ura!
Ha most nem láthatom menten holdfény-tekintetű Nalát,
a számtalan erényű hőst — bizonynal elemésztetem!
Ha karjai gyönyört-táró közére nem von engemet,
s nem ölel meg a hős még ma — bizonynal még ma meghalok!
Ha hozzám nem jön el még ma a felleg-dőrejü király —
az arany lobbanásokkal égő máglyára hágok én!

Ha oroslán-erős, bőszült elefánt-bátorságu hős
királyom nem jön el még ma — akkor bizonynal elveszek!
Hazugságára nem emlékszem, rosszcselekedetére sem,
se könnyelmű beszédére még kis bohóságokba' sem.
Fenséges volt, türelmes, hős, minden királynál bőkezűbb,
s titkos kis félrelépést sem követett el a nisadhám.
Ha rá gondolva éjt-nappal erényein elrévedek:
páromtól elszakasztott, dúlt szívem bűvába megszakad!"

Így, szinte már esztét veszítve zokogott-jajgatott szegény,
s egy háztetőre ment fel, hogy lássa a tiszta-hirű hőst.
A magasból meg is látta a kocsi közepén ülő
Rituparnát, s kísérőit: Vársnéját, s Váhuka kocsist.
Eztán Váhuka, Vársnéja a remek kocsiról leszállt,
a szekeret megállatták és kifogták a méneket.
Férfivezér Rituparna az ülésről lelépkedett,
s Bhíma király elé járult a rémítő merész vitéz.
Bhíma fogadta őt nagy-nagy tisztelettel, tünődve csak,
hogy e fenség nem ok nélkül toppant váratlanul ide.

„Jöttöd legyen szerencsés! Mit parancsolsz?” — üdvözölte őt.
Férfiak őre nem tudta: lánya kezére jött ide.

A bölcs, igaz vitézségű Rituparna király pedig
egyetlen egy királyfit sem látott, sem egyetlen királyt,
sem a papok gyűlését, sem férjválasztásra készülést.
Midőn a kósalák őrző ura jól észbevette ezt,
így szólt Bhímához: „Eljöttem felségedet köszönteni.”

Bhíma király mosolygón csak azt fontolgatta: vajh miért
tehetett e király jó száz mérföldnél is nagyobb utat.
„Számos falun vonult által. Nem jött csak semmiért, csak úgy.

Jövetele okát holmi apró ügyben jelölte meg.
Kipuhatolom én holnap: mi lehet a való oka!”

Megvendégelte hát Bhíma, s elbocsátotta a királyt:
„Pihenj!” — szólt újra — „Fáradt vagy!” és újra... s nagy vigadva csak
jól tartotta a vig szívvvel lelkendező uralkodót,
majd szolgálai kísérték el kijelölt lakhelyére őt.
Jó Rituparna Vársnéja kíséretében elvonult.

Váhuka a szekérrel meg a kocsiszinbe távozott.
Ottan kifogta, gondozta a méneket szabály szerint;
ajnározta, becézgette. Majd a kocsiülésre ült.

A bánatos Damajanti ily állapotba látva meg
Rituparnát, kocsit hajtó Vársnéját, csúnya Váhukát:
tűnődött csak: „Kitől támadt ez égzengés-szekérezőrej?
Mint Naláé, olyan zengő — de nem látom a nisadhát.
Bizonytal kitanulhatta Vársnéja e művészetet,
ezért volt, mint Naláé, most oly zengő e szekérezőrej.
Vagy tán, mint Nala, úgy érti a hajtást Rituparna is;
kocsizaja azért tűnik olyannak, mint a férjemé?”

Igy tűnődött Damajanti, s az egyik szép cselédleányt
küldte el, hogy kifürkéssze, s tudassa, hol lehet Nala.

IGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZÖNEGYVEDIK ÉNEKE.

XXII

„Menj, tudd meg, Késiní, ki e rútalakú, rövidkarú
kocsihajtó, ki gubbasztva ott a szekérülésen ül!
Eredj hát oda hozzá és kérdezd ki tőle kedvesen,
hogy szolgál az egészsége, igaz szerrel, figyelmesen.

Nagy kétségben emésztődöm: vajon Nala király-e ő
— ami szívem vigassága volna, lelkem igézete.
Beszélgetésetek végén mondd néki, mit Parnáda szolt,
s puhatold ki a válasszát, hibátlan, csuda-combu lány!”

A buzgó hírhozó elment Váhukához, s beszélt vele.
Addig szépséges úrnője a palotában várt reá.

KÉSINI SZÓLT:

Jószerecsés legyen jöttöd, emberek ura, üdv neked!
Figyelmezz hát Damajanti szavára, férfiak feje!
Mikor indultatok útnak? Ide mivégre jöttetek?
Mondd meg a színigazságot! Tudni kívánja asszonyom!

VÁHUKA SZÓLT:

Az úr a tisztelendő, bölcs paptól fülébe vette, hogy
holnap másodszor is férjet választ Damajanti. E hírt
hallván, indult uram jó száz mérföldet is benyargaló
szélsebes ménein, s itt van. Kocsihajtója én vagyok.

KÉSINI SZÓLT:

S ki veletek a harmadik? Hová való, s ki embere?
S kinek embere volnál te? S hogy tettek néked rendelést?

VÁHUKA SZÓLT:

Bölcs Nala kocsihajtója — Vársnéja néven ismerős.
Rituparna szegődtette, miután elfutott Nala.
Engem is lószakértőként Rituparna szegődtetett
— értvén a kocsihajtáshoz — kocsisnak is, szakácsnak is.

KÉSINI SZÓLT:

S vajon tudja-e Vársnéja, hová tűnt el Nala király?
S mi van vele? Miket szólott ő erről néked, Váhuka?

VÁHUKA SZÓLT:

Miután nálatok hagyta rúttettü Nala ikreit,
tovább vonult taláalomra. Naláról mitse tud sem ő,
sem senki más halandó lény, oh dicső hölgy! A föld ura
a földön rejtekezvén jár, alakja-vesztve bújdosik.
Naláról maga tudhat csak: Nala, s ki őt követve jár;
mert Nala el nem árulja soha ismertető jelét!

KÉSINI SZÓLT:

Az a pap, ki először járt Ajódhjá városában, az
ez asszony-adta mondókát ismételte szüntelen:
„Hol vesztél, kockajátékos? Mért nyested el ruhám felét?
Mért hagytad ott az erdőben alvó, hozzád ragaszkodó
szerelmedet? Ki csak szenved, s mint rendelted, magánosan
fél lepelébe burkolva csak vár reád vigasztalan.
Búsultában szünet nélkül zokogó feleségeden
könyörülj meg, vitéz herceg, irgalmasan felelj neki!”
Azt a szavadat óhajtja hallani a vidarbha lány,
mit erre válaszul mondtál, hallván ez üzenet szavát:
ugyanazt újra óhajtja hallani a vidarbha lány.
Mondd neki újra, hősl elkü, ama kedves beszédedet!

A szolgálányka így szólott Nalához. A király szive
nyugtalan egyre háborgott. Szemébe sűrű könny toltult.
A király szörnyü kínjában visszafojtotta bánatát,
s könnyétől fátyolos hangon ismét elmondta válaszát:

„Tisztességes, erényes nők, kik elnyerték a mennyeket,
biztos, ha vész szakad rájuk, önmaguk őrizői ök.
Ha férjük őket elhagyta, nem támad bennük bosszu, düh.
Az erény gyepeljét fogva tengetik életük hiven.
Azért, hogy az a vész-sujtott, gyönyöre-veszített, bolond,
háborult férje elhagyta: nem szabad haragudnia!
Kinek madarak elvitték leplét, míg étket keresett
gondban: a barna bőrűnek nem szabad haragudnia,
— ura vele ha jól bánt, ha ebül - látván, mi sorsot ért:
hogy elűzték a trónjáról, szerencse-vesztve éheznek!”

Ahogy e szavakat mondta, nem tudta visszatartani
nehéz könnyűit, órjás-dúlt búvában sirva fakadott.

Késini ment, s jelentette úrnőjének: miket beszélt
a férfi, s mily megindultság nyűgözte le, mi döbbenet.

IGY HANGZIK A NALA-REGÉ HUSZONKETTEDIK ÉNEKE.

XXIII

A megbúsult Damajanti, ahogy fülébe vette ezt,
gondolta: hátha ő mégis! S Késininek eképp beszélt.
„Eredj, Késini még egyszer! Jobban fürkészd ki Váhukát!
Közelében időzz mindig és jól figyeld ki tetteit!
Bármit cselekszik, ott légy és titokban lesd meg őt, szívem,
jártában-keltében mint él, mit tesz, hogyan viselkedik.
Ha tüzet kér, ne adj néki; mond azt, hogy nincs időd reá.
Ha vizet kér, ne adj néki; mondd azt, hogy épp igen sietsz.
Fürkéssz ki tőle mindent és jelentsd, hogy- s mint viselkedik.
S nem emberi jelet vajjon mit vettél észre Váhukán.”

Damajantí szavát hallva Késini menten elvonult;
majd meglesvén a ménékhez tudó Váhuka sok jelét,
megtért, s hiven jelentette úrnőjének: miket művelt,
s nem emberi jelet, furcsát mit is vett észre Váhukán.

KÉSINI SZÓLT:

A tettei igen tiszták. Eddig sohase láttam én,
se hallottam ilyen férfit, oh Damajantí asszonyom.
Ha ér alacsony ajtóhoz, előtte nem hajol le ő:
kényelmére, amint épp kell, a szemöldök emelkedik.
És Rituparna számára sokféle fajta étkeket
csinált, sokféle állathúst küldött be a király elé.
E húсок megmosásához tetek elé edényeket;
s ránézett ez edényekre, s vízzel teltek azok legott.
A húсокat megöblítvén, tűzhelyre tette Váhuka,
és egy marék füvet fogván, a nap felé emelte azt.
Azonnal villogó tűzláng lobbant fel a marék fűvön.
E félelmes csodák láttán ámulva jöttem én ide!
De láttam nála még másik, még hihetlenebb csodát:
ha tűzbe ér, a tűz lángja nem égeti meg, oh te szép!
S akaratának engedve folyik a víz akárhová.
De láttam nála még másik, ennél hatalmasabb csodát!
Virágokat szakasztott le, s kezében morzsolgatta szét,
s az ujjai között immár sárrá-morzolt virágbugák
szavára felsudárlottak és illatoztak édesen.
E nagy csudás jelek láttán szaladva jöttem én ide!

Damajantí, a szenthirú királynak hallva műveit,
gondolta: Nala jött el, hisz elárulják e tettei.
Urát, Nalát gyanította Váhuka jelmezében és
felsírt: hízkelkedő szóval fordult Késinihez megint:

„Menj újra el, s a konyhából csend el és hozzd el veled a banga-balga Váhuka-sütötte húst, szerelmesem!”

Késini Váhukához ment, s a húst forrón kicsente és szaladt, hogy Damajantinak kedvezzen. A vidarbha lány hajdan gyakorta izlelte a Nala-készítette húst. Megkóstolta, s megérezte: Nala az! Sírt keservesen.

Vég kétségbeesésében száját megmosta, majd utóbb Késini által elküldte Nala királyhoz ikreit. Amikor Indraszénára és nővérére Váhuka ráismert: odaröppent és ölébe vonta kincseit. Istenfiat hasonlító ikreit megpillantva ott, nagy bánat-marta lélekkel felzokogott keservesen. Így többször is jelét adta megindult voltának, szegény, kicsinyeit elengedte és Késinihez így beszélt: „Oly csodásan hasonlítanak az ikreimhez e kicsik! Szemem ezért fakadt sirva, amint megláttam őket itt. Ha gyakran jössz, a súsárlók vétékkal gyanúsítanak. E föld vendégeként élünk... eredj, kedves, szived szerint.”

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZONHARMADIK ÉNEKE.

XXIV

Látván, mi szörnyen elsápadt a tisztahírű, bölcs király, Késini elszaladt, s mindent jelentett Damajantinak. A bánatos Damajanti megint elküldte Késinit anyja színe elé, mert csak Nalát kívánta látni már.

„Nalát gyanítva Váhukát próbára tettem anyyiképp. Csak külseje miatt van még kétségem. Én magam fogom

megtudni... Vagy hivasd őt el, vagy engedj oda engemet,
Édesapám ha tud róla, ha nem.... Erről te dönts, anyám!”

Ezt mondta a királynőnek, az meg Bhímának mondta el.
Bhíma király megengedte: a lány tegyen, amit kíván.
Igy Damajanti elnyervén apja, anyja igaz szavát,
lakosztályába hívatta az álarcos Nalát legott.
Nala királyt, amint szembe meglátta Damajantiját,
szánalom, bánat égette, elöntötték a könnyei.
A gyönyörű, midőn párját ily állapotba látta meg,
megszomorult, szívét bánat éles nyila szegezte át.
Majd a barna csuhát öltött, porral, szennyel beverdesett,
varkocsbafont-hajú asszony jó Váhukához így beszélt:

„Láttál valaha, Váhuka, oly törvényt-ismerő vitézt,
ki erdőn szunnyadó párját otthagya vésznek, elszökött?
Tisztahírű Nalán kívül ki hagyná a vadonban ott
fáradtságtól alélt, drága, ártatlan, szerető hivét?
Vagy talán balgaságomban vétettem egyszer ellene,
hogy a vadonban otthagyván, elment, míg álom zsongatott?
Kit, szemtől szembe mellőzve isteneket, a páromul
szemeltem, az hogy is tudta otthagyni szerető hivét?!

A tűz fölött kezem fogva, így szólt az istenek előtt:
»Veled leszek! Igazság ez!« — hová lőn ez ígérete?!”

Hogy Damajanti ezt mondta, szeméből mint özön szakadt
a fájdalom-kisajtolta víz úgy ömlött vigasztalan.
Korom-bogáru, biborló szemhéjú szeme áradó
özönét Nala csak nézte, s a szenvedőhöz így beszélt:
„Hogy elveszett királyságom, azt Kali tette és nem én.
És Kali tette azt is, hogy otthagytalak, riadt ünöm.
Kitartással, s kemény, őrlő vezekléssel legyőztem őt.
Szépségem, szenvedésünknek véget kell egyszer érnie!

A Gonosz elbocsátott és elment. Most ide tértem én
éretted, duzzadó combú! Jöttömnek semmi más oka.
Hogy teheti meg asszony, hogy hűséges, szerető urát
elhagyja, s másikat választ, mint, szépem, te cselekszed ezt?!
Királyapád parancsára az egész földre hírnökök
mentek szét: »Damajantí ma férjet választ másodszor is,
hozzávalót — szabadsággal, szive szerint cselekszi ezt!«
Rituparna, e szót hallván, háborodva rohant ide!”

Nala panaszszavát hallván, Damajantí riadt szívűn
remegve, összetett kézzel, alázatosan így felelt:
„Nem szabad, óh nemes párom, vétekkel gyanúsítanod!
Hisz, isteneket mellőzve, téged szemeltelek ki, hős!
S a papok is azért szálltak szerte, hogy megtaláljanak,
a tiz égtáj irányában szavaimat dalolva csak.
Egy Parnáda nevű bölcs pap talált meg végre tégedet
Kósalában, Rituparna palotájában, óh király.
Ő szavát ésszel ejtette, s lám feleletet is hozott.
Erre én cselet eszeltem ki, hogy idecsalogassalak.
Mert senki e világtérben, óh föld ura, tekivüled
nem bir egy nap alatt jó száz mérföldre mént zavarni el.
Ez igazsággal omlok le lábaidhoz, óh férfiúr,
hogy még csak gondolatban sem cselekedtem szemernyi bűnt.
Örökkön bujdosó Szél, mely minden élő tanújaként
kószál: az oldja fel létem, ha büntett nyomja lelkemet!
A tág világ fölött folyton bolyongó tűzsugarú lény,
a Nap: az oldja fel létem, ha vétek szárad lelkemen!
A minden lény tanújául felettük úszó Holdvilág:
az oldja fel szegény létem, ha vétek nyomja lelkemet!
A három tág világot mert e három isten élteti:
szóljanak ők igazságot, vagy hagyjanak azonnal el!”

A Szél, kit így kiáltott meg, a levegőből így felelt:
„Kimondom az igazságot! Nem tett ő semmi bűnt, Nala!
Sok szép erénye záporozó kincshalmát híven őrizi még.
Mi voltunk három év óta tanúi, őrizői is.
E páratlan csalárd cselt is teéretted eszelte ki:
ki egy nap tenne száz mérföld utat, nincs csak te, senki más.
Visszanyerted Damajantit és ő is tégedet, király!
Nem szabad késlekedned már: szép hitveseddel egyesülj!”

Ahogy a Szél eképp szólott, százszín virágeső szitált,
isten dobjai zendültek, fuvallat simogatva szállt.
Nala, e nagy csodát látva, gyanúját eltemette már.
Majd azt a portalan köntöst öltötte fel a föld ura.
Kígyókirályra gondolt és elnyerte régi termetét.

Férjét saját alakjában pillantva meg, a tiszta nő
fennhangon felkiáltott és ölelte a dicső vitézt.
A volt fényében szikrázó Nala örömpresve ott
átkarolta Damajantit és üdvözölte ikreit.
A sugárceru nő: férje fejét keblére vonta és
kintől gyötörve sóhajtott a hosszúív szemű ünő.
Átkarolván a szenny-mocskolt testű, kristálymosolyu nőt,
sokáig állt busongón a borongó férfi-tigris ott.
Eztán Nala s Damajanti nehéz viszontagságait
Damajanti szülőanyja Bhimának elmesélte mind.
A mahárádza így szólott: „Ha Nala megmosódva már
az éjt öröme múlatta, én holnap keresem meg őt.”
Így hát ők végre kettesben töltötték el az éjszakát,
mesélgették az erdőben átélte, szörnyű kalandokat.
Bhima úr palotájában maradtak nagy vidámszivűn,
egymásnak kéjt s vigasságot kívánva-adva boldogan.
Negyedik évben így Nala hitvesével találkozott,
betölt minden kívánsága, legvégső boldogságot ért.

Visszanyerte a nő férjét — erejét nyerte vissza így,
mint a félig kisarjadt, új vetés, ha víz pereg reá.

IGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZONNEGYEDIK ÉNEKE.

XXV

Nala, amint az éj elmúlt, felékesítve jókorán
hitvesével együtt indult, hogy meglássa a föld urát.
Üdvözölte apósát ott, előtte mélyre meghajolt;
és üdvözölte jó apját a tünde Damajanti is.
Örömprepesve fiaként látta Nalát erős Bhíma,
méltón tisztelte, majd lányát, a hős Nalával egybekelt,
urához hű Damajantit vigasztalgatta nyájasan.
Nala király, amint illő, fogadta a kitüntetést,
s felajánlotta Bhímának szolgálatát szabály szerint.
A városban öröm-szülte nagy zsibogás keletkezett.
Örvendeztek a polgárok, hogy hős Nala körükbe jött.
Felékesítve zászlóval, lobogóval, koszorúval,
az utakat megöntözték, virággal hintették tele.
Minden ajtón virághalmok — füzérrel várta mind Nalát
és valamennyi szentélyben: tisztelkedő imák kara.

Rituparna neszét vette: a Váhukában-rejtező
egybekelt Damajantival — örült ezen a nép ura.
Nala meghívta őt szépen és esdekelt bocsánatért,
Nalától meg a bölcs rádza kért sok miatt bocsánatot.
Nalát csodálkozó arccal köszöntötte a föld ura,
Nala vendége: „Üdv! Végre találkoztál nejjeddel itt!
De mondd: valamiben vajjon nem vétettem teellened,
mig álcás ismeretlenként laktál nálam, oh föld ura?
Ha tudva, vagy nem is tudva olyat követtem volna el,
mit nem lett vón szabad tennem, meg kell nekem bocsátanod!”

NALA SZÓLT:

Nem vétetted a legkisebb hibát sem ellenem, király.
S ha igen, sem neheztelnék, hiszen meg kell bocsátanom.
Barátom, rokonom voltál eddig is, emberek ura,
eztán még több barátsággal ajándékozz meg engemet!
Betölt minden kívánságom, most is jól voltam el veled,
magam házába sem jobban, mint házadban akármikor.
Még nálam van, amit kértél: a lóhajtás művészete.
Szeretném neked átadni, ha gondolod, uralkodó.”
S átadta Rituparnának a ló-tudást a bölcs király,
Rituparna pedig tőle megtanulta szabály szerint.
Hogy Rituparna átvette a ló üzése titkait,
a nisadhának átadta a kockázás művészetét.
Szerzett másik szekérhajtót, s a maga városába tért.

Jó Rituparna tüntével nem túl hosszúira nyúlt időn
Kundina városában volt, s ott időzött Nala király.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZONÖTÖDIK ÉNEKE.

XXVI

Nala egy hónapig volt ott, majd búcsút vett Bhímától és
indult csekély kísérettel nisadha földre: lángoló
egyetlen hadszekérrel, meg tizenkét elefánttal is,
jó ötven lóval és hatszáz gyalog vitézzel ékesen.
A száguldó alatt szinte belezendült a föld öle,
amint dühvel, sietséggel megérkezett a hősszívű.
Majd Puskara elé lépett Viraszéna fia, Nala,
s szólt: „Játsszunk újra kockával! Tenger kincset szereztem én.
Tétem legyen Damajantí, s amit csak látsz: egész mesés
mindenem! Ám te meg tedd fel a trónt egészbe, Puskara!

Pörögjenek a kockák hát! Vas lelkem ezt tökélte el.
Tegyük fel hát a létünket egy dobásra! Szerencse fel!
A győztes, ki a másiktól trónját elvette, kincseit:
adjon a visszavágásra alkalmat! Ez örök szabály!
Vagy ha nem állod a játékot: játék helyett legyen csata!
Párbaj szerezen elnyugvást vagy néked, vagy nekem, király.
Az örökölt királyságot meg kell szerezni bárhogy is,
bármily eszközzel! — így hangzik az öregek parancsszava.
Kettő közül az egyikre szánd el szived ma, Puskara:
játssz velem kockajátékot, vagy feszítsd harcra ijadat!”

Felkacagott a nisadha szavait hallva Puskara,
biztosra véelve győzelmét, a föld urának így felelt:
„Üdv, hogy a visszavágásra szereztél kincseket, Nala!
Üdv, üdv, hogy Damajanti nagy kinzattatása végetért!
Üdv, hogy a feleségeddel együtt vagy, ép, erőskarú!
A kincseiddel ékitett Damajanti úgy áll velem,
mint égben Indra mellett ott állnak tündér szerelmei!
mindíg eszembe jártál és vártalak vissza, nisadha.
Barátaimmal úgysem telt a kockában vigalmam itt.
Ha elnyerem a gyöngytestű, hibátlan termetű, sudár
Damajantit — elég nékem! Csak ő epezti szívemet.”

Ezt hallva, a bolondjában sokat is csácsogó fivér
fejét már-már leszabdalta kardjával a dühödt Nala.
Dühtől a szeme bíborlott, mégis mosolygva szólt neki:
„Mit fecsegsz te?! No játsszunk már! Nem fecsegsz, ha legyőztelek!”

Eztán megint tovább pergett a kocka kettejük között.
Egyetlen egy dobással már legyőzte Puskarát Nala.
Elvesztette e játékban sok gyöngye, kincse halmazát.
Hogy Nala Puskarán győzött, így szólt nagyot kacagva rá:

„Enyém tehát az országom ellenség nélkül, biztosan.
Nem látod már Damajantít, királyok rongya-szégyene!
Kiséreteddel együtt már szolgálja vagy, futóbolond!
Nem a te műved volt az sem, hogy győztél rajtam egykoron!
Kali művelte. Ám ezt te nem is sejtetted, ostoba.
Mégsem veszek bosszút rajtad, nem ontom rád a mérgeket,
mit más szított! No, élj vígan! Visszaadom az életed,
s minden vagytonodat. Néked hagyom az örökrészedet.
És örömem telik benned, ne kételkedj ebben, vitéz!
Szívbeli nagy barátságom tőled már soha el nem áll.
Puskara, hisz fivérem vagy! Élj száz esztendeig nekünk!”

Igy vigasztalta testvérét az igazul-vitéz Nala,
és megölelve jópárszor en-városába küldte őt.
Nala vigasztalását hallva, így felelt néki Puskara;
a tisztahírű rádzsához összetett kézzel így beszélt:
„Legyen örök dicsőséged! Tízezer évig élj vígan,
mert visszaadtad életemet, s városomat, uralkodó!”

Puskara, férfik őrzője, Nala tisztelt vendégeként
egy hónapig időzött ott, majd saját városába tért,
készséges szolganéppel, nagy sereggel és övéivel,
ugy fényeskedve testével, mint a nap. Miután Nala
tenger kincsével épségben elbocsátotta Puskarát,
páratlanul kidiszított, ő városába bévonult.
A hű város lakosságát megvigasztalta nyájasan.
Örömeiben magánkívül a városi, s falusi nép
összetett kézzel egyként szólt — élén a bölcs tanácsnokok:

„Városban és a falvakban ma boldogok vagyunk, király:
újra szolgálhatunk néked, mint Indrának az istenek.”

Hogy megnyugtatta fivérét és elcsitult az ünnep is:
nagy sereget bocsátott, hogy elhozzák Damajantiját.
Damajantit vitéz apja, ellenség réme, hős Bhíma,
a szörnyü erejű s bátor elküldte ünnepélyesen.
Hogy betoppan Damajanti ikreivel együtt: Nala
oly boldog volt, miként Indra az ég gyönyör-virányain.
Nagy híre-neve nőttön-nőtt India sok királya közt,
s visszaszerzett királyságán dicsőséggel uralkodott,
s szétosztva sok ajándékot dús áldozattal áldozott.

ÍGY HANGZIK A NALA-REGE HUSZONHATODIK ÉNEKE.

ITT VÉGZŐDIK A NAGY MAHÁBHÁRATÁBAN NALA TÖRTÉNETE.

A GANGÁ ALÁSZÁLLÁSA

Ajódhjá városán egykor egy szent király uralkodott:
a törvénytartó Szagara. Magtalan volt, fiat kívánt.
Első neje Szagarának a vidarbha királyleány,
nevén nevezve Késini, törvénytevő, igazszavú.

Szagara második nője Aristanémi lánya volt,
erénye, bája páratlan, tündér Szumati név szerint.
Az úr vezekelést kezdett, s két hitvese együtt vele
a hegyen, hol a bölcs Bhrigu oltalmazta vizér fakad.
Száz év után a bölcs Bhrigu, a legkülönb igazszavú
kegyelmezett ez urnak, mert vezeklése tetszett neki.

„Vezeklésed jutalmául születik számtalan fiad.
Páratlan hírnevet szerzel fiaiddal e földtekén.
Egy fiat szül az egyik nő, nemzetséged rügyeztetőt;
hatvanezer finak támaszt a másik asszony életet.”

A szent remete ezt mondta. Nagy-nagy örömtől repesőn,
jámborul összetett kézzel így szólt a két királyleány:

„Egy fia melyikünknek lesz, és kinek születik a sok?
Hallani vágyjuk, ó szentség! Legyen kegyes igaz szavad!”

Az asszonyok szavát hallván, a törvénytisztelő Bhrigu
kegyesen szólt: „A választást tetszésedekre rábízom.
Nemzetség-lombozó sarjat szül egyik; nagy-erős, dicső
sokat a másik. Az lesz meg kinek-kinek, amit kíván.”

A remete szavát hallván, a szent erényü Késini
választotta az egyetlen, nemzetség-lombozó fiat.
Szép Szumati, a másik nő hatvanezer fiat kívánt,
hatalmas hősöket, kiknek nyomán dicsőség lombozik.
Most a király körüljárta jobbkéz felől a szent Bhrigut,
a törvény támaszát, s mindkét nejevel városába tért.

Idők multán az első nő, Késini fiat szült a hős
Szagarának, s nevezték őt Aszamandzsasz derék nevén.
Aztán Szumati megszülte magzatát: egy kerek tököt.
Felnysték, s belsejében volt hatvanezer fiúgyerek.
Nevelték őket olvasztott vajjal telt fazekakba' vén
dajkák és nagy idő multán ifjává cseperedtek ott.
Igy lett hát nagy idő multán hatvanezer figyermek
Szagara úrnak: egyforma bátor, egyforma természetű.

Aszamandzsasz, a hős harcos, idővel gonosz útra tért:
polgárok sanyarításán örült — atyja elűzte hát.
Aszamandzsasz fiat nemzett, daliát, Ansumán nevűt,
kit mind a nép igen tisztelt, mert nyájas, szép beszédű volt.

Egyszer sok-sok idő multán eszébe vette Szagara:
„Lóáldozatot áldozom!” — s elméjében az áldozást
így eltökélve, megtette az előkészületeket.
S tudós papi segédlettel megkezdte a nagy áldozást.

ÍGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN SZAGARA FIAINAK SZÜLETÉSE.

II

Hol a hegyek király-hőse, a dicső Himálaja ül,
s a Vindhja bérce, s egymással versengve néz farkasszemet:
áldozatát e térségben végezte Szagara király,
mert e vidék hires, tiszta, és törvénytisztelők hona.
Szagara úr parancsára a biztosiju, nagykocsis
Ansumán óvta-gondozta az áldozatra szánt lovat.

Midőn Szagara áldozta holdváltozáskor a lovat,
a föld alól előkúszott egy sárkány, s elrabolta azt.

Hogy elragadtatott ménük, az összes áldozattudó,
megannyi pap az áldozni készült királyhoz így beszélt:

„Elragadta egy sárkányszörny innen az áldozatlovat.
Ragadd meg hát a lórablót, hozd vissza hát a büszke mént.
Áldozat megszakítása mindannyiunkra vést hozand.
Tedd, hogy az áldozatnak most ne kelljen megszakadnia!”

Hogy a papok szavát hallja a fejedelem ott, ahelyt
hatvanezer fiát hívja, s ily szavakat beszél nekik:

„Szerintem lehetetlen, hogy szörny zavarta volna meg
áldozatunk. A nagy bölcsek elűzik a kígyókat is.
Sárkány-alakban eljőve csak egy isten rabolta el,
nem bírva nézni azt, hogy szent áldozatom zavartalan.
A föld gyomrába bújt légyen, a vizek mélyein bolyong:
induljatok, keressétek, járjon szerencse véletek!
Az egész óceán-mosta földet bolyongjátok be hát!
Ássátok át meg át buzgón, míg meglátjátok a lovat.
Ásson mindegyik egy mérföld teret, úgy járjatok nyomán,
a szent paripa rablóját keressétek, parancsolom!
Itt várok én beszentelve, míg meg nem láthatom lovam,
unokámmal, s a bölcsekkel. Járjon szerencse véletek!”

Ekkor atyjuk parancsára a nagyerős királyfiak
nagy örömmel hasították a földet valamennyien.
Mindegyik férfitigris jó mérföldnyi televénytalajt
ásott gyémánt-keményységű karja izmával ott ahelyt.
Ástak kapával, ásóval, bárdal, nyárssal, szigonnyal is.
És az így összeszabdalt föld felsikoltott kezük nyomán.
Kígyók és szörnyü sárkányok, öldöklő szörnykisértetek,
lidércek mind sikoltoztak gyötrelmükben a föld alatt.
Hatvanezernyi mérföldre ásták a daliás fiúk

a rögöt, míg elérték a mélyben az alvilág színét.
Igy keresztül-kasul vájták e nagy királyi tigrisek
a hegyekkel rakott földet, kóborolván ezerfelé.
Ekkor az istenek, kígyók, lidércek, lények mind együtt
az Ősatyához járultak — lelkükben örvénylett iszony.
Rémületben köszöntötték a Fenségést a szellemek;
s így szóltak alkotójukhoz — iszonyat-rendítette nép:

„Magasztos, az egész földet ássák Szagara sarjai,
s nyomukban az élőlények kivesznek valamennyien.
»Ez volt az áldozatrabló! — A lovat ez orozta el!«
— így szólnak, s minden élőlényt menten halálra sújtanak.
Hallod nagyerejű Fenség, s gondolnod illik arra, hogy
e lókeresők ne irtsák ki mind, aki él teáltalad!”

IGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN A FÖLD KERESZTÜLÁSASA.

III

Az istenek szavát hallván, a nagy Magasztos Ősatya
a megriadt sok istennek el-eltűnődve így beszélt:

„Ki a világot hordozza, — senki se tudja honnan ő —,
a nagy Visnu ragadta el Szagara áldozatlovát.
Kapila alakját öltve a földet tartja szüntelen:
az ő tüzes haragjától égnek meg a királyfiak.
A föld kettéhasítása már örökkönvaló leend
és e nagy balgatag vaksi Szagara-nép veszése jő.”

Az Ősatya szavát hallván, a három ég lakói mind
visszatértek, amint jöttek — vígan a győztes istenek.
A föld alól kihallatszott zord égzengésszerű robaj,
amint a rögöt ásták a nagyerejű királyfiak.

Felásták az egész földet, s jobbkéz felől az apjukat
körülkerülve mind együtt hozzá ily szózatot beszélt:

„Bejártuk az egész földet, s műveltünk szörnyü gyilkolást
démonok, szellemek, kigyók, ádáz szörnyetegek között,
de nem láttuk a lórablót, s a mént se. Mit tegyünk tehát?
Légy szerencsés! A dolgot jól fontold meg! Add tanácsodat!”

Fiai szavait hallva Szagara, s észbevéve jól,
valamennyihez így szólott: „Keressétek lovam tovább!
Szerencsével hasítsátok az alvilágot és ha majd
megleltétek a lórablót, kész művel térjetez haza!”

Szagara szavait hallván, mind a hatvanezer fia
az alvilágra rárontott. Ásva-hasítva újra azt,
látták: egy elefánt áll ott, oly nagy, mint egy hegyóriás,
Virúpáksa. S a vén földet tartotta busa homlokán
valamennyi hegyormával, szikláival, erdőivel;
falvakkal telecifrázva, szép városokkal ékesen.
Midőn holdfordulás jő és kifáradván az elefánt,
hogy pihenjen, fejet mozdít: megrendül abba mind a föld.
A világőr Virúpáksát jobbkézről a királyfiak
körüljárták, köszöntvén őt, s ástak a föld alatt tovább.
Amint buzgón tovább ástak a déli égirány felé:
a déli tájon is láttak egy világelefántot ők:
a nagyszivű Mahápadmát, hegyórjához hasonlatost.
Fején a föld terét hordta; lesték nagyon csodálkozón.
Jobbkéz felől körüljárták, köszöntve őt, a nagy királyt,
majd a nyugati égtájat hasgatták a királyfiak.
A nyugati világtájon is egy hegyhez hasonlatos
ős világelefánt állott: a nagyerejű Szaumanasz.
Jobbkéz felől körüljárták, hogylétét tudakolva, majd
tovább kotorva csörtettek az északi világ felé.

Feljebb északra is volt egy elefánt: Himapándura,
szép alakjával ő szintén a földet hordta homlokán.
Jobbkéz felől körüljárták, érintették köszöntve őt.
És mind a hatvanezren csak vágták a föld belét tovább.
Majd Szagara hős fiai északkeletre térve mind
ott túrták össze vad dühvel lenyűgözve a föld rögét.
S ott aztán mind e nagylelkű, nagyerős, féktelen dühű
daliák ime meglátták Visnut, a nagy örök királyt.
S ott nem messze az istentől legelészett a paripa.
Sejtvén: Visnu a lórabló — szemük dühtől homályosult —,
odafutottak őrjöngve: „Állj! Állj meg!” — mind rikongatott.
A mérhetetlen istenség ekkor pedig rájuk lehelt,
s menten hamurakássá vált valamennyi királyfiú.

IGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN VISNU MEGPILLANTÁSA.

IV

Bölcs Szagara tündökölt csak: rég oda már a sok fia.
Hősi fényében tündöklő unokájához így beszélt:
„Eredj, keresd a lórablót! Nagybátyáid nyomán kutass!
De mert sok szörnyeteg sárkány lakozik lenn a föld alatt,
hogy velük harcot állhass: vidd szablyádat, ijadat veled!
Bátyáidat keresd! Öld meg a tettem-gátolót! S ha ezt
megtetted, térj meg és vedd le rólam az áldozat nyügét!
Vitéz vagy, nagy tudást szerzett, ösödnél nem alábbvaló!”

Ansumánhoz eképp szólott hős Szagara, a nagyszivű.
Az vette kezivét, kardját, s ment könnyű léptein tova.
Ment az úton, melyen hősi nagybátyjai a föld alatt
jártak: király nagyatyjától serkentve arra lépkedett.
Nézte a szörnyű öldöklést a sárkányok, kigyók között,
s meglátta bölcs Virúpáksát, ott állott moccanatlanul.

Jobbkéz felől körüljárta, hogylétét tudakolta és
bátyjairól kifaggatta, s a pariparabló felől.
Az elefánt, a hőst hallván, nagy bölcsen így felelt neki:
„Véghez viszed a megbizást, s a paripával érsz haza.”
Az elefánt szavát hallván, a többi elefánthoz is
elment sorra szabályosan, hogy kifaggassa őket is.
Valamennyi világőrző, igék tudója így beszélt
a hőshöz biztató szóval: „A mént meghozva térsz haza!”
Szavukat hallva száguldott oda a könnyü léptü, hol
szörnyű hamurakássá vált bátyjai, Szagara-fiak
nyugodtak. Itt a bánattól lenyűgözött jajongva sirt,
iszonyodott, amint látta megöldökölve bátyjait,
s ott legelészve nem messze az eltűnt áldozat-lovat,
mit a Kígyókirály vitt el a Hold megújulásakor.
A királyfiakért vágyott bemutatni vízáldozást:
vizet keresett és nem lelt sehol a nagy erős vitéz.
Hogy ide-oda pillantott, meglátta a madárkirályt:
a nagybátyjai nagybátyját, Szuparnát, a szelet verőt.
Hős Ansumánhoz így szólott e szárnyon szálldosó vitéz:
„Ne búsulj, férfi-tigris! Hisz egész világ e vészre várt.
A mérhetetlen úr, Visnu perzselte el a hősoket.
Halotti vizet máshonnan nem adhatsz nekik, óh vitéz:
a Gangá, a Himálaja legidősb lánya, ősfolyam,
a világ-szennye-tisztító itassa át e hamvrakást!
Ha a világ-vidámító Gangá vizébe nedvesül
e hamu: hatvanezren mind akkor jutnak a mennybe majd.
Járj szerencsével és hozd a Gangát a föld színére le.
Leszállását a Gangának vidd végbe — képes vagy reá!
Fogd a lovat, s eredj vissza, ahogy jöttél, dicső vitéz!
Nagyapád áldozatját már neked kell végrehajtani.”
Szuparna szavait hallván, a dicsőséges Ansumán
gyorsan idült a ménnel, hogy véghezvigyék az áldozást.
Az áldozatra megszentelt király színe elé vonult,

s tudatta vele — úgy mint volt — a bölcs Szuparna szózatát.
E szörnyü szózatot hallván, a lesujtott szívü király
nem örvendezve lelkében vitte végbe az áldozást.
Áldozata után megtért városába a föld ura.
A Gangá lehozására módot sehogyse lelhetett.
Módot nem lelve, hogy immár harmincezer esztendeig
uralkodott az országán, — lejárt ideje — halni tért.

ÍGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN SZAGARA ÁLDOZATÁNAK BEFEJEZÉSE.

V

Követte az idő-törvényt népek őrzője, Szagara.
Majd királlyá kiáltották törvénycselekvő Ansumánt.
Áldott, derék királyúr volt törvénytevő nagy Ansumán.
És fia született néki, Dilipa néven ismerős.
Majd ráhagyta királyságát Dilipára, maga pedig
vezeklésre adá fejét a Himálaja csúcsain.
A Gangá földreszállását akarta végbevinni ő.
Nem érte el kívánságát királyok fénye, gyöngyszeme.
Harminckétezer esztendőt vezekelt nagy keservesen
ez istenekkel-egy-fényű, majd égbeszállt a nagyszivű.
Dilipa is, a nagyfényű, sok áldozattal áldozott,
s utóbb húszezer évig, mint a föld őre, királykodott.
Gangá aláhozására mivel módot sehogyse lelt,
nagy bánatban emésztődve követte a Végzet-rendelést.
Indra egébe szállt fel, mit jótetteivel érdemelt.
S Bhagíráthára hagyta rá trónját a férfiak ura.
Törvénytartó királyúr lett jámbor fia, Bhagírátha,
ámde gyermektelen volt és utód után ohajtozott.
Ezért Gókarna tájékán vezeklésbe fogott: úgy állt
felemelt karral öt tűz közt, s egyszer evett egy hónapon.
Víz volt télen a szállása, fölötte felleg a tető.
Hullott levélen élt; lánkra verte érzékeit, szívét.

Irgalmatlan vezeklését ezer év múlva végre is megszánta a teremtmények ura, Brahmá — s hozzá vonult nagy isteni kísérettel, pompás szekéren állva és a vezeklő, nemesszívű Bhagíráthához így beszélt:

„Bhagírátha, gyönyörködtem benned, óh férfiak ura!
Kegyadományt kívánj bármit, amit akarsz!” —

A nagy tüzű

királyúr összetett kézzel, megalázkodva így beszélt
a Mindenség nagy Őséhez, hogy látta: maga jön felé:

„Ha örömed van énbennem, s vezeklésem gyümölcsöző,
nyerjen halotti vízöntést a Szagara-fiúk pora!
Hamvukat mossa tisztára a Gangá áradó vize!
s szálljanak égbe mindnyájan mocsoktalanul őseim!
És soha ne szakadjon meg késő utódaim sora
Iksváku nagy családjában! Ezt kérem, ezt a kedvezést!”

Bhagírátha eképp szólott. Mire így válaszolt neki
a Mindenség nagy Ősatyja édes beszédü nyájasan:

„Vezeklés kincseit bíró, nagy kocsijú Bhagírátha!
Sokasodjék az Iksvákuk családja szakadatlanul!
Ám az égből aláhulló Gangá, a folyamok feje,
vad árjával lezúdulva a földet áthasítaná.
Ezért nyerd meg elébb Siva kegyét, hogy tartsa a folyót.
Gangá lezúdulásának terhét nem tartja fönn a föld.
Nem látok mást Siván kívül, ki elbírná e nagy folyót.”

A Teremtő eképp szólott, s ígérte: Gangá földre száll,
aztán az összes istennel a harmadik nagy égbe tűnt.

ÍGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN BHAGÍRATHA MEGJUTALMAZÁSA.

VI

Hogy a világ ura eltűnt, a szent király egy évig állt
lábujjhegyen, nagyujjával gyötörve meg a föld színét.
Karját emelve, szél-étken, támasztalan, hajléktalan,
mozdulatlan fatörzsként állt, éjt-nappal ernyedetlenül.
Ahogy betölt egy esztendő, Siva, az állatok ura,
kit minden isten úgy tisztelt, szólította Bhagirathát:

„Mert örömökre vagy, hősök legjobbjá, vedd kegyelmemet!
Fejemen, ime, fenntartom a hármasútu ég-folyót.”

Eztán a Himálajára szökkent az isten és: „Zuhanj!” —
így szólította Gangát, a nagy, levegőben folyó folyót.
Tág hajfonatkoszorúját széttolta körbe százfelé,
miként megannyi mérföldre széttáruzó hegyüregget.
Sustorogva a szent Gangá, égből eső isten-folyó,
a végtelen sugárzású isten fejére rázudult.
Ott kóborolt egy esztendőt tévelygve Siva nagy fején.
A hajfonatkoszorúból kiutat nem talált sehogy.
Vezekelt erre ismét a kegyelemért Bhagiratha.
Könyörgött újra Sivához: a Gangát szabadítsa ki.
Szavára elbocsátotta Gangát Siva kegyelmesen,
egy varkocsát odébbtolva szabad utat adott neki.

Lehőmpölygött a nagy Siva fejről hármas útain
a tiszta, fényes isten, mely elmossa a világ bűnét.
Teknősbékák, halak, hüllők, delfinek seregeivel
— zuhanókkal — aláhullott... Felragyogott belé a föld.
Ekkor az istenek, bölcsek, szeráfok, tünde szellemek
az égben mind csodálkoztak, odagyültek sietve mind
lovakkal, elefántokkal, különféle kocsik szerén;
odaszállott az istennép, s a habokba alámerült.

Maga Brahmá, a Mindenség ősatya is leszállt oda.
A Gangá földre szállását, e legnagyobb világcsodát
vagyva látni alágyültek a nagyhatalmu istenek.
Az isten-ékszerektől már, hogy eltűntek a fellegek,
oly fényes volt az ég, mintha száz nap szikrázott volna ott.
Főnt, mintha szertevillongó villámokkal: betölt az ég
kigyókkal, krokodilokkal, halak nyüzsgő csatáival.
Beszórta haloványfényű vízfodrokkal ezerfelé,
ősszel a tiszta égbolton úszó hattyúk ragyognak így.
A víz hol sebesebben folyt, hol nagy kanyarral ívelőn,
hol száguldó szökelléssel, hol szétterülve szélesen,
hol vízával szoritotta, lökte vizét, hol fölfelé,
hol ismét lefelé omlott alá a szomszéd föld felé.
Ömlött Siva fejről le Gangá, s haladt a föld színén.
Szikrázott tiszta, kristályos, bünfoltot elmosó vize.
Tündérek, szellemek, bölcsek, a kincses föld ölében lakó
kigyók nyitottak utat a veszett sodrú folyó előtt;
Siva testét megérintve, szentelt vize megszentelő;
benn megmosódva bünfolttól tisztultak valamennyien.
S kik átok-sujtva mennyekből zuhantak volt a földre le:
vizétől tiszta lélekkel az égbe tértek vissza mind.
Himnuszt zengtek a nagy bölcsek, a szentek, égi szellemek,
istenek, légi dalnokok; tündérek tánca csillogott.
Vezeklők népe örvendett, felüdült az egész világ.
Örült Gangá leszállásán az ég, a föld, az alvilág.
Az égi bölcs, Bhagíratha, isteni kocsijába szállt,
s elől haladt a nagyfényű, Gangá pedig mögötte járt.
Mintha csak táncot járt volna hullámok szörnyű torlatán
hab-tajték koszorújával, kavargó vízzel áradón,
örvények kavarással, hordozva sodra nagy sulyát,
mint mámorban ujongó nő, haladt Bhagíratha nyomán.
Istenek, démonok, bölcsek, sárkányok, szörnyeteg-fiak,
a lég lakói, kincs-őrők, nagy égi dalnokok, kigyók,

tündérnépek Bhagíratha égi kocsija nyomdokán
követték lelkesen Gangát és mind a vízi lények is.
Amerre járt Bhagíratha, arra haladt a szent, dicső.
A hős az óceánhoz ment, Gangá pedig mögötte folyt,
s a Szagara-fiúk által keresztülésott földbe szállt.
Innen az alvilág színén vitte Gangát a nagy vezér;
megannyi hamuvá omlott ősenek örömet hozott.
Ekkor az égbe szálltak a Gangá vizével öntözött
Szagaridák, egy-egy isten alakját öltve boldogan.
Látva, hogy ez a nagy lélek mind megöntözte őseit,
Bhagírathához így szólott Brahmá, az istenek feje:

„Hős-tigris, üdvözítetted hajdani ősatyáidat.
Bajnok-lelkű Szagarának hatvanezer vitéz fiát.
E végtelen vizű tenger Szagaráról vegyen nevet.
A világban Szagarának nevén legyen híresnevű.
S amíg e földön fennáll e végtelen, örök óceán,
addig marad az égben fenn Szagara, s mindahány fia.
Neve lesz: „Három-ösvényű, mert három úton hömpölyög.
Igy hívják majd a bölcssek a három világot áztatót.
Második neve lesz: Gangá mert »Gán gatá« — a földre ment.
Nagy fogadalmu! — harmadszor a neve lesz: Bhágírathi,
s ajándéku^l leányod lesz ettől fogva a Gangá már.
Most őseidnek adjad meg a halotti vizáldozást,
embereket irányító! Oh töltsd be az Igéretet!
Nagy, páratlan dicsőségű ősed, a bölcs Szagara úr,
törvénytudók legelsője nem érte el, amit kívánt.
És e világba' páratlan erejű-fényű Ansumán
sem nyerte el a nagy Gangát, nem érte el nagy óhaját.
Nagy szenteket hasonlító tüzű királyi bölcseket
felülmúló vezeklésű Dilípa, lángoló atyád
— szilárdan állt a harcosrend törvényeiben — ő maga
sem érte el, mit úgy kívánt: Gangát lehozni, óh király.

E nagy kegyet te nyerted most, férfiak oroszlána; lásd:
e világban a legvégső dicsőség néked osztatott.
Mert a Gangá leszállását te vitted végbe: nagy helyet
vívta ki az Igazságban, ellenség-megtörő király.
Férfiak legkiválóbbja! mosódj e tiszta vízbe meg,
légy makulátlan és élvezd erényeid gyümölcseit!
Őseidért szerencsésen vidd végbe áldozásodat!
Király, szerencse véled! Most égi hazámba távozom.”
Igy szólt az ellenén győztes Bhagíráthához ő s Brahmá,
s a többi istenekkel szent, örök lakába elvonult.
S bemutatta Bhagírátha a nagy vízáldozatot is,
mind valamennyi őséért, s Ajódhjá városába tért.
Dúsgazdag férfiak díszé birodalmán uralkodott,
s alattvalói örvendtek, hogy székhelyére visszatért.

ÍGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN A GANGÁ ALÁSZÁLLÁSA.

A REMETEFIÚ HALÁLA

Királyném, te még lány voltál, még ifju herceg voltam én.
Egyszer jött az esős évszak; felvidította szívemet.
Szitta soká a föld nedvét a Nap, gyötört sugártüze;
most a szörnyü, halottlakta déli égtájra vándorolt.

Elrejtezett a nagy hőség, feltűntek üde fellegek,
örvendezett a zápornak antilop-, béka-, páva-had.
Sok ázott, tollruhás szárnyas mind lefürdötte kínjait,
hogy megpihenni a szélfűjt, esővert csúcsu fákra szállt.
A lehullott, s tovább hulló esőviz burnuszába bűjt
párzó antilop bőre, mint tó néma tükre, csillogott.
Sárga-, fakoszínűn siklott sok tiszta, folttalan folyó,
mint kígyó, hegyi ércektől behamvazódva. E csodás
időben nekiindultam nyilakkal, ijjal és kocsin
a Szarajú folyó mentén. Szivem vad-üzni ösztökélt.
Szerettem volna már lőni elefántot, kis őzikét,
bölényt az itatók táján, nem tudva győzni vágyamon.
A vak homályban hallom, mint bugyog egy megmerült köcsög
látásom birodalmán túl, mint elefánt, ha trombitál.
Vettem egy csillogó, kígyó mérgébe áztatott nyilat,
s a hang felé kilőttem, hogy az elefántot ejtsem el.
A nyil suhant, s ember szava sikoltott fel a hely felől:

„Mért lőnek a magunkfajta remetére gonosz nyilat?!
Jöttem éjjel meríteni az elhagyott folyón vizet.
Ki csapott rám nyilával?! Óh kinek ártottam én vajon?
Botom sincs... Itt az erdőben, mit az erdő ad, azt eszem.
Mért kellett durva fegyverrel életemet kioltani?!
Hasznot ki húz halálomból?! Ruhám állati bőr, faháncs.
Vezeklő-varkocs ékíti fejem... Mi bűnöm ellene?!
Ilyen gyümölcstelen tettet, miből csak átok, vész fakad,
senki sem tarthat erkölcsnek, mint apa-ágy-megfertezést!

Nem azt sajnálom annyira, hogy elveszítem életem.
Halálomban csak egy búsít: mi lesz apám, anyám sora!
Holtom után miként él majd, mily nyomorún a két szülém?!
Apám, anyám elaggott már; engem meg elveszít e nyíl!
Ki az a féktelen, balga, ki mindhármunkat így megölt?!”

E jajszóra kezemből, mely Törvényt őrizni hivatott,
kihullott nyilam és íjam, úgy elfogott a döbbenet.
Bánat-sujtotta lélekkel, búsan indultam el oda,
s láttam a Szarajú partján egy nyilsebzette remetét.
Varkocsa szétzilálódott, korsajából a víz kifolyt.
Testét por, vér rutította, nyíltól találva ott hevert.
Amint látta, hogy ijedten, eszemet veszve állok ott,
mintha hatalmas lángjával perzselt volna iszonyszava:

„Mit vétettem, király, néked, én erdőlakó, hogy midőn
vizet vinnék szüleimnek: gyilkos nyilad reámcsapott?!
Egyetlen kósza nyilvessződ, mely átszegte testemet,
két vak öregot is gyilkolt: nemzőapám, szülőanyám!
Most az a két erőtlén vak szomjúhozón ohajt reám;
elfojtva szomjuságát is táplál soká hiú reményt.
Bizonytal nem terem termést se vezeklés, se szorgalom,
ha apám azt se tudhatja: itt földre bukva senyvedek.
S ha tudná is, mit is tenne?! Ereje nincs, jární se tud!
Kivágott fát a másik fa megtartani sehogyse bír!
De most indulj! Magad mondd el apámnak, óh uralkodó,
hogy mérge el ne hamvasszon, mint erdőt lobbanó zsarát.
Közél van ide kunyhója. Ez az ösvény vezet felé.
Menj, engeszteld meg őt: dühhel ne sújtsa rád nagy átkait.
S a nyilat húzd ki húsomból! A mérges nyílhegy, óh király,
úgy marja szenvedő testem, mint magas partszegélyt folyó.”

„A nyíl kiozza életét. De ha kitépem, belehal!”
A nyilvessző kirántásán tanácstalan tűnődtem így.
A remete, a bölcs ifju észrevette aggályomat,
hogy porbasujtva bánkódom, és elemészt a kétkedés.
Szenved iszonyu kinjában, vonaglón hánytörögva csak,
s szörnyen gyötrődve megszólít, közel végét alítva már:

„Fékezd borúd szilárdsággal! Légy most erősszívű! Ne félj!
Távoztasd el szivedből a bráhman-ölés iszony-hitét!
Bháhman kasztbéli nem voltam! Ne emészd lelkedet, király!
Szolga nemzett kereskedő-kasztbéli nőnek, óh uram!”

Midőn gyötrődve, nyilütötten így szólt:
földön vonagló, remegő husából
nyílam kihúztam. Szemeit reám veté
a nagy vezeklő szomorún, s kiszenvedett.

IGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN A REMETEFIŰ HALÁLA.

II

Kihúztam a tüzes kígyó mérgeként égető nyilat
s a korsóval elindultam az apai hajlék felé.
Ott láttam a szerencsétlen két agg, világtalan szülét:
szárnyuk-nyesett madárpárt, hogy éltető gyámoluk sehol.
Róla mesélve vigaszként, ott vártak nyugtalan reá.
Remélték: fiukat látják; két áldozatom ebbe hitt.
Akaratlanul véghezvitt bűnöm miatt csüggedt szívűn
léptem a két vezeklőhöz, ki a gunyhóban üldögélt.
Az agg remete megszólalt, meghallva lépteim zaját:

„Jöjj gyorsan! Oh miért késtél!? Adj innunk! Szomjazunk, fiam!
A víznél oly sokáig mért játszottál, Jadzsnadatta? Lásd,

anyád aggódva várt, s én is vele, oh drága jó fiam!
Hogyha vétettem ellened magam, avagy szegény anyád:
bocsásd meg most nekünk, s többé ne késs, ha mégy akárhová!
Védtelen árnyak oltalma, világtalan világa vagy!
Élet-leheltelem rajtad csüng! — Mért is nem felelsz, fiam!"

Míg fiára ohajtozva szívtépő szóval így beszélt,
odaléptem elé, s lassan, büntudattól rettegőn,
könnyekkel telt torokkal, bús elszánással feszítve meg
hangomat és a két kezem összetéve, akadozó
nyelvvel nyögtem: „Dasaratha nevem. Nem a fiad vagyok!
Iszonyú bűnbe estem most, amelyért megvet a világ.
Mentem a Szarajú partján, kezemben ijjal, óh te szent!
Hallom, hogy bugyborékol lent egy vízzel megtelő köcsög.
Gondoltam: elefánt prüszköl, s lőttem! Fiad az áldozat.
Azt hittem: elefánt, s célzok, mint szoktam, csak a hang után.
Nyilam a légbe lőttem ki. S e nyíl megölte gyermeked.
A nyíl szívét hasította... Hallván a jajveszékelést,
riadtan arra törtettem, s láttam a remetefiút.
Hogy a nyilat kirántottam, életét hagyva égbe ment
hosszan búsongva kettőtök sorsán, ti szent vezekelők.
Igy nem akarva öltem meg, remete, drága gyermeked,
méltó vagyok reá így, hogy rázmúdítsd haragod tüzét.”

Ezt hallva, percig elkábult. Hogy lelke visszatért belé,
s ocsúdott, így szólt hozzám, ki összetett kézzel álltam ott.

„Ha bűnöd elkövetvén, azt nem mondtad volna el magad,
átkom parázsa lángokká perzselte volna néped is.
Ha vezeklőt akarattal gyilkoltál volna meg, cudar,
lebukott volna hét ősőd az égből, s hét utódod is!
De mert nem tudva öltem meg, mentve maradt az életed.
Másképp veled kihalt volna a Rághava király-család.

Vezess el arra csöndben, hol nyilad találta kisfiam,
vak ember vezető botját, oh férfi-nem gyalázata!
Földre bukott fiacskámat szeretném megtapintani;
ha életben maradnék is, többé már nem cirógatom.
Vérrel virágozott testű, szétilált üstökű fiam,
ki a Halál uráé már, még egyszer apja, anyja őt
hadd simogassuk!” —

Elvittem a két nagy bánatú szülét
oda, hogy megtapinthatja a földön elzuhant fiút.
Sarjuk miatt emésztődvén, hogy ujjuk a tetemhez ért,
ők is a testre omlottak, s zengték gyötrő sirámukat.
Anyja a holttetem száját csókolta szenvedő-mohón,
síránkozott szivettépőn, mint borja-veszített tehén.

„Jadzs nadatta, ki éltednél jobb szerettél bennünk, szívem,
hogyan lehet, hogy nagy útra indulva nem beszélsz velem?
Gyöngyöm-fiam, ölelj meg még, aztán mehetsz utadra már!
Neheztelsz rám talán, szívem, hogy árva szót se szólsz velem?”

Majd meggyötört szülőapja tapogatta sorra tagjait,
s kinjában így beszélt hozzá, minthogyha élne holt fia:

„Én vagyok itt, apád, sarjam! Jöttem hozzád, s anyád velem.
Gyere, kelj fel! Öleld át a nyakunkat, drága kisfiam!
Kinek hallom szelíd hangját e nagy vadonban éjszaka,
amint tanulni sóvárgón mondja a szent parancsokat?
Gyökereket az erdőből, s gyümölcsöket ki hoz, fiam,
nekünk, vakoknak eztán, ha várunk reád nagy-éhesen?
Remeteként vezeklő, agg, világtalan anyád, fiam,
mint támogassam én, vak vén, hogy elfogyatkozott erőm?
Legalább egy napig várj még, ne menj el innen, óh fiam!
Holnap indulj el utadra anyáddal egyben és velem!
Érted busongva, oltalmunk nélkül, óh gyermekem, hamar

búcsút veszünk az élettől, halálra szánva lelkeink.
Én is veled együtt majd a Halál urához járulok,
s könyörgök néki, mint koldús: Add vissza alamizsnaként!
Elvégezhén a szertartást, este fürdöm, megáldozom:
ki dörzsöli gyötört lábam?! Testemnek enyhülést ki ad?!
Ahogy ártatlanul ölt meg az a gonosztevő, fiam:
e földre vissza nem térő hősök egét úgy érjed el,
az örök hajlokot, melyben ujjászületéstől mentesült
vezeklők, áldozók laknak, a Mestert félve tisztelők;
oda jutnak a Védákat tudók, s a Bölcsék titkait,
több régi szent: Jajáti és Nahusa és a többiek
ott élnek hitvesükkel szent, áldott családi életet;
oda került, ki oltalmat nyújtott és igazat beszélt.
Térj az Örök világokba... Mindig rád gondolok, fiam!
Alantas helyre nem juthat az, ki ilyen család rügye.
Ha menned kell, fogadjon be a nektárt csorgató Világ!"

Igy zokogott a párjával együtt a bús remete-szent,
s kétségbeesve öntött a halottnak áldozat-vizet.

A remetefiú ekkor isteni testet öltve állt
egy csodás, légbé surrongó kocsin és szólt szüleihez:

„Titeket gonddal ápolván, megváltás tiszta útja várt.
Az áhított mezőket már ti is hamar elértek.
Fiatokért a gyász tiltott! S ez a király se vétkezett!
Kellott halálom útjára lépnem, mert úgy rendeltetett.”
A remetefiú így szólt, s az Égbe felemeltetett.
Hogy bemutatta érette áldozatát a két szüle,
igy szólt a remete hozzám, ki összetett kézzel álltam ott:

„Hogy születted a nagyhírű, dicső, vitéz, királyi bölcs
Iksvákuk nemzetéből te, törvényt nem ismerő gonosz?”

Sohase volt perem véled, se nő, se kincs, se föld miatt,
egyetlen egy nyiladdal mért öltél meg engem, s asszonyom?!
Mert fiacskámat elveszté tudatlan, féktelen szived,
azért átkon megátkozlak! Szavamat halld! Ahogy fiam
sorsán búban emésztődve, nem természet szerint halok:
fiad után sovárogyva, búsongva úgy veszel te is!”

Szóttan fogadtam átkát és váramba vettem útamat.
Fia után szomorkodván hamarosan kiszenvedett.

„Nos, utólért a bráhmañ nagy, hárihatóatlan átka most!
Fiam után busúlkodván, lelkeñ indulni ösztökél.
Szemeim már alig látnak, emlékfónalom elszakadt.
Királyñm, im, sietetnek a Halál darabontjai!”

Im így regélte a király lesújtva
forróñ imádott fia távozását,
s midőñ az éjfélt tovaszállt, leroskadott
ágyára — búsan odahagyta életét.

ÍGY HANGZIK A NAGY RÁMÁJANÁBAN A REMETE ÁTKA.

JEGYZETEK

Az európai irodalom eposzsal kezdődik: Homérosz Íliászával. Indiában az eposz megszületését évezredes irodalmi termelés előzi meg: himnuszok, legendák, bölcselkedő szövegek keletkeznek, amelyeket szájhagyomány tart fenn. Ennek a három évezredes — vagy talán még ennél is régibb — vallásos irodalomnak az eredete éppúgy ködbevész, mint magának az eposznak a létrejötte. Az indiai hagyomány egy legendás régi szent nevéhez fűzi a hatalmas terjedelmű Mahábhárata megalkotását. A hagyomány mitsem tud arról, hogy mikor élt a szent Vjása: évszázadokkal, vagy évezredekkel ezelőtt? India a világteremtés legendáiban évbilliókkal dobálózik, de a földi élet évszázadai iránt nincs érzéke.

Az európai kutatás kiderítette, hogy a Mahábhárata és a másik nagy eposz, a Rámájana, időszámításunk első századaiban nyerte mai alakját. Nem használhatjuk azt a kifejezést, hogy a két eposz ekkor keletkezett: kialakulásuk hosszú évszázadokat vett igénybe. A Mahábhárata létrejöttét körülbelül így képzelhetjük el: időszámításunk kezdete előtt hosszú idővel, talán fél évezreddel, fejedelmi udvari énekesek megénekelték két rokon uralkodócsalád véres testvérharcát, amelyből az egyik fél hosszas megpróbáltatások, száműzetés és bujdosás után került ki győztesen; az eposz címének jelentése: „A Bhárata-nemzetség nagy harca.” Ez a központi mag később folyton bővült. Minden vidék énekesei beledolgozták a maguk helyi mondáit, majd az egész eposzt átvették az énekmondóktól a papok, és átalakították saját elgondolásaik szerint: a főhősöket istenek megtestesüléseivé tették, végtelen hosszúságú vallásos elmélkedéseket adtak szájukba, sőt a cselekménnyel semmi összefüggésben sem álló teológiai fejtegetéseiket is beleerőszakolták az eposzba. Így pl. az egyik halálra sebzett hőssel jó két kötetnyi jámbor intelmet mondatnak el, mielőtt meghal. Lassanként a Mahábhárata azonosult az irodalom fogalmával: a költők egyszerűen a Mahábhárata részleteként adták elő saját szerzeményüket, valamilyen rövid bevezetéssel kapcsolva az eposzhoz, pl. azzal a formulával, hogy ez és ez a remete ezt és ezt a történetet adta elő a száműzött királyi család szórakoztatására. Körülbelül addig tartott a Mahábhárata növekedése, amíg — az i. sz. III. sz. táján — írásba foglalták az eposzt, és rögzítették szövegét, amely ekkor már kétszázezer verssort tett ki. Összehasonlítás kedvéért megemlíthetjük, hogy a Toldi-trilógia összterjedelme kb. 12 ezer sor; a Mahábhárata legutóbbi teljes kiadása 18 kötetben jelent meg.

A Mahábhárata költőinek nevét nem ismerjük; azt sem tudjuk, hogy a hagyományban szerzőként említett Vjásának — ha egyáltalán létezett — volt-e valami köze az eposzhoz. Szerencsésebb helyzetben vagyunk a másik eposz, a Rámájana esetében. Ez jóval rövidebb, 48 ezer verssor, azaz kb. négy-öt kötet; létrejötte is „legfeljebb” egy-két évszázadot vett igénybe: az i. sz. II. sz. táján zárulhatott le a szöveg. Szerző-

jeként Válmiki remetét említik, s ez az adat valószínűleg elfogadható. A Rámájana cselekménye egységesebb, mint a Mahábháratáé. A cím jelentése: Ráma pályafutása. Az eposz elmondja, hogy Ráma királyfit atyja, az agg Dasaratha király az őserdőbe száműzte, mert második felesége a saját fia számára követelte a trónt. Ráma királyfit neje követte a száműzetésbe, ám az emberevő óriások fejedelme elrabolta, és Ceylon szigetére hurcolta. Ráma a majmok népével szövetségbe, legyőzte a szörnyeteget, és kiszabadította hitvesét, majd birodalmát is visszanyerte, és boldogan uralkodott tízezer esztendeig. Ehhez a cselekményhez a későbbi átdolgozók szintén vallásos keretbe toldották: Rámát Visnu isten megtestesülésévé tették, s az eposz ebben a formájában vált a hindu tömegeknek mindmáig valóságos bibliájává. Mint irodalmi alkotás, egységesebb volt miatt sikerültebb a Mahábháratánál. Stílusa is fejlettebb művészetre vall: a Mahábháratá még a régi, dramatizált előadásmódra emlékeztetve emeli ki a beszélőket („Szávitri szól” stb.), a Rámájana már nem él ezzel a fogással. Nyelve és verselése csiszoltabb, a közbeszótt epizódokat szervezesebben kapcsolja a cselekményhez, mint a Mahábháratá.

Kötetünkbe a két eposz legszebb és leghíresebb epizódjait vettük fel. Nala és Damajanti bűbajos történetét Indiában a későbbi évszázadok során számtalanszor feldolgozták, s a múlt században úgyszólván minden európai nyelvre lefordították; első magyar fordítója érdemes szanszkritistánk, Fiók Károly volt. A Nala-rege méltó párja Szávitri legendája, a hitvesi hűség és szeretet halált legyőző hatalmának megragadó képe. E két történet az ind irodalmon belül is magában áll: alig fordul elő, hogy az eposz ilyen gyöngédséggel rajzolja az emberi érzelmeket, úgyszólván teljesen elvetve a mitológiai elemeket, istenek és szörnyek világát, ájtatos példázatokat. Arra sincs több példa, hogy ilyen fokú önállóság jusson a női szereplőknek: elveszett férj megkeresése, halállal megvívó bátorság. A régi Kelet életében és irodalmában a nő rendszerint akarat nélküli, gyenge báb, férje rabszolgája, s több Damajantit vagy Szávitrit nem teremtett az indiai irodalom. A női szereplők önállóságából arra következtethetünk, hogy mindkét történet a Mahábháratá legrégebb rétegével egyidős, abból a korból való, amikor még egynejlőség volt a szokás Indiában, és nem történt meg az asszony rabszolga-sorsra jutása a családban.

Rámájana-szemelvényeink közül a Gangá legendája az eposz később hozzáadott, mitológikus részből származik, s a fantasztikus hindu mitológia egyik legjellegzetesebb darabja. Jól megfigyelhető az a változás, amelyen a hindu világnézet az epikus költészet korai és késői szakasza közötti évszázadokban átment. Az emberi élet legfőbb intézőjévé e késői korban a Végzet válik, az egyén cselekvési lehetősége megbénul. Istenek és haragvó remeték átka sújtja porba a hősokeket. Legfőbb férfi-erény nem az

erő és bátorság, hanem az ájtatosság, a vezeklés. Az európai *vezeklés* szó nem fed pontosan az indiai fogalmat. Indiában a remeték nem bűneiket akarják levelezelni, mint a kereszténységben, hanem öncélú önsanyargatást folytatnak: önkínzással hatalmat szerezhet az ember a többi halandó, sőt az istenek fölött is. Ez a világnézeti változás furcsán tükröződik másik Rámájana-szemelvényünk szövegén. A történet az eposz régi — bár nem legrégebbi — részei közé tartozik. Alapmotívuma ősrégi balladatéma: emberölés tévedésből a vadászaton. Ennek a témának eredetileg nem volt helye a Rámájában. Akkor dolgozták bele, amikor a hiedelem szerint a Végzet vált a sorsok intézőjévé, és az agg király nem udvari intrikák következtében száműzte fiát — mint az eposz feltételezhető eredeti kidolgozásában —, hanem átok következtében. A történetet Dasaratha király mondja el első feleségének, Ráma anyjának, hogy indokolja, miért kellett emberfölötti hatalmak rendelése folytán száműznie fiukat. Az elbeszélés még ekkor is megmaradt emberi síkon. A Rámájana utolsó átdolgozása során, amikor a csodás elemek elárasztják az eposzt, az átdolgozók ebbe a történetbe is betoldanak néhány sort: a remete fiú megdicsőülését és égi jelenését, ami szemmel láthatólag nem tartozik bele a szövegbe.

Az eposzok nyelve szanszkrit, a régi India irodalmi nyelve. A szanszkrit már az eposzok létrejötté idején félig-meddig holt nyelv volt, amelytől a beszélt népnyelvek erősen eltértek, de a hasonlóság olyan fokú a szanszkrit és leány-nyelvei, a mai indiai nyelvek (hindi, bengáli, stb.) között, hogy széles rétegek megértették a szanszkritul előadott eposzokat, amelyeket faluról falura járó vándor énekmondók szavaltak az írástudatlan tömegeknek a legutóbbi időkig (később hindi átdolgozásban). Versformájuk az ún. slóka: 16 szótagos, időmértékes sor, közepén — a 8. szótag után — sormetszettel. Csak a sorvég és a metszet előtti négy szótag mértéke van megkötve, a többi közömbös. Képlete a következő: $\approx \approx \approx \approx \cup \text{---} \approx | \approx \approx \approx \approx \cup \text{---} \approx$
A Szávitri-történetben az asszony és a Halál párbeszédének versformája más. Két sorfajta váltakozik, a következő képlettel: $\approx \text{---} \cup \text{---} | \cup \cup \text{---} \cup \text{---} \approx$ és $\approx \text{---} \cup \text{---} | \cup \cup \text{---} \cup \text{---} \approx$. Rimet a régi szanszkrit költészet nem ismer.

A két eposz szövege erősen romlott állapotban maradt ránk. A Mahábháratának szinte minden sorát egy-két szó eltéréssel adják a különböző kéziratok. A Rámájana szöveg hagyományának az a különlegessége, hogy két, erősen eltérő stílusú kidolgozásban adja az eposzt: az ún. bengáli és az ún. bombayi változatban. Az előbbi általában diszesebben, bőbeszédűbben mondja el ugyanazt a történetet. Kötetünkben a a Gangá-epizódot a bengáli, a remete fiú történetét a bombayi változathoz fordítottuk. A Mahábháratá-szemelvényekhez az európai kritikai (Kellner, ill. Bopp) kiadásokat vettük alapul. A szöveg néhány betoldott, értelmetlen sor kihagyását leszámítva, teljes.

SZÁVITRÍ

7. old. *Szávitri* — az ima istennője, Brahmá isten (l. köv. jegyzet) neje. — Az eposzban állandóan visszatérő motívum, hogy imádsággal, áldozatokkal, önsanyargatással keresik valamely isten kegyét (leggyakrabban Siváét), s az isten megelégedése jutalmául teljesíti a könyörgő kívánságát.
8. old. *Brahmá*, az *Ősatya* — a világ teremtője. A késői hindu mitológiában három isten emelkedik a többiek élére: a lótusz-trónon ülő, önmagától származó *Brahmá*, a Teremtő; a Világkigyón pihenő vagy madarán lovagló, hajítókoronggal harcoló, emberszerető *Visnu*, a Megtartó; a véres tetemeken táncoló, koponya-fűzéses, kezében szigonyt tartó, háromszemű, rettenetes *Siva*, a Pusztulás istene, a vezeklők ura. A két utóbbi vált népszerűvé, ők a mai hindu vallás fő istenei; Brahmá szerepe túlságosan elvont maradt.
9. old. *bráhman* vagy *bráhmana* — pap.
10. old. *Nárada* — az istenek követe, aki szüntelenül vándorol a Három Világban: égen, földön és alvilágban.
Szatjaván — a név jelentése: igazszavú.
11. old. *Rantidéva* — bőkezűségéről híres legendás király. A legenda szerint naponta százezer tehenet áldozott és ajándékozott a bráhmanoknak.

Sibi — legendás király. Egyszer egy galamb menekült hozzá, hogy védje meg az üldöző ölyvtől. Sibi király az ölyvet sem akarta megfosztani táplálékától, ezért az oltalmáért esdő galamb helyett saját húsát ajánlotta fel az ölyvnek.

Jajáti — legendás király. Azt a kegyet nyerte, hogy öregségét átadhatja másnak. Legifjabb fia hajlandó volt átvenni tőle, s Jajáti ezer évet töltött ifjú szerelmi élvezetekben. Azonban ezer év után sem tudott betelni a szerelemmel, s ekkor rájött minden kívánság hiábavaló voltára. Remetének ment, s vezeklése jutalmául az égbe jutott, ahol hatalma az istenekét is felülmúlta.

Asvinok — égi ikerpár, a legszebb istenek.

22. old. *Jama* — a halál és egyben a Törvény istene. Szávitri állandóan e kettős szerepére hivatkozik. Nevének jelentése: Megfekező. Birodalma, a holtak hona, délen van. Szerepének megértéséhez tudni kell, hogy a szanszkrit *dharma* „törvény” szó a mi *igazság* fogalmunkat is magába foglalja. Jellegzetes indiai elképzelés, hogy egy-egy isten kegyét magasztalásával lehet elérni, s a megelégedett isten jutalomban részesíti imádóját.
34. old. *Védák* — a hindu vallás szent könyvei; istenekhez intézett magasztaló éneket tartalmaznak. Szövegeiket az áldozati szertartásban énekelték a papok, akiknek kiváltsága volt a Védák ismerete. Négy Véda van. A Védák az indiai irodalom legrégebb termékei, amelyeket szájhagyomány őrzött meg három évezreden keresztül, bámulatra méltó pontossággal.

szeleket-evő böjt — a legteljesebb böjttőlés, amelyeknek során a böjtlő semmit sem eszik és iszik, csupán levegővel táplálkozik.

NALA ÉS DAMAJANTI

43. old. *Indra* — az istenek királya. Eredetileg az eső istene volt, ezért fegyvere a vilám, amellyel széthasítja az esőt elzáró szárazság-démonokat, és kiszabadítja az esőfelhőket; innen kapta jelzőit: *ördög-hasító*, *kigyóölő* stb. Elefánton lovagol, ija a szívárvány, szolgálói tündérlányok. Hiveit a csatában diadalra segíti, ezért *Városromboló*, *Százerejű* a neve. A *Százerejű* nevet később *Százáldozatú*-nak értelmezték. Földi asszonyokkal számos kalandja akadt.
48. old. *csodatehén* — mitikus tehén, amely minden kívánságot teljesít: teje gazdagságot, ifjúságot, hadseregeket stb. stb. ad.
- Világőrök* — a négy (olykor nyolc) világtáját őrző isten: Indra, Varuna (a vizek istene), Kuvéra (a kincsek ura) és Jama.
59. old. *Kali* — egy gonosz szellem neve.
67. old. *Áditják* stb. — különböző istenek.

71. old. *ló-áldozat* — a legnagyobb áldozat, amelyet az egész földet meghódító uralkodó mutathat be. Az áldozatra kiszemelt ló egy évig szabadon kószál, és ahová elvetődik, kísérőinek meg kell hódítaniok a területet.
72. old. *négy rend* — Európában kasztnak is fordított kifejezés, amely a régi indiai társadalom négy alapvető rétegét jelöli: első a papok (bráhmanok) rendje, utánuk következnek rangsorban a harcosok, akik közé a király is tartozik, alattuk állnak a vaisják (kereskedők, iparosok, részben földművelők). E három rendet együttesen „kétszerszületett”-nek is nevezik, egyik értelmezés szerint azért, mert a lélek-vándorlás során legalább kétszer kellett megszületniök, hogy e magasabb rendekbe jussanak, másik értelmezés szerint azért, mert a Védák ismeretével újjászületnek. E három rend együttesen jogosult elnyomni és kizsákmányolni (szanszkrit szó szerint „megenni”) a negyediket, a szolgák rendjét.
73. old. *szóma* — egy növény szárából sajtolt szeszes ital, amelyet elsősorban áldozatokhoz használtak.
74. old. *Vaszistha* stb. — nagy remetéek.
75. old. *Védánta* — „a Védák vége”, misztikus filozófiai rendszer. Fő tétele: az egyén lelke a világlelekkel azonos, s ez az egyetlen valóság; a világ csak látszat, érzék-szerveink káprázata.
78. old. *Manibhadra* — alárendelt szerepű istenség, a karavánok védelmezője.
80. old. *Kuvéra* — a Kincsek Istene, a Világörök egyike.
85. old. *lábmosás* — megalázó foglalkozás, amelyet a három felső rend tagjai nem végezhetnek, különben tisztátalanokká válnak; ugyanez a helyzet az ételmaramaradékok elfogyasztásával, ezért kéri az álruhás Damajantí, hogy e kettőt ne kelljen végeznie.
86. old. *tíz lépés* — *tíz* szanszkritul *dasa*, s a szó ezt is jelenti: „harapj”. Egy babona szerint a kigyó csak akkor haraphat, ha erre felszólítják.
89. old. *Sri* — a szépség istennője, Visnu neje. Kezében lótuszvirággal ábrázolják.

90. old. *ha a holdat rém fálta fel* — indiai hiedelem szerint egy szörnyeteg üldözi és időnként felfalja a Holdat és Napot, ez okozza a fogyatkozást. A szörny haragjának oka az, hogy amikor az istenek megköpülték a Tej-tengert, és a halhatatlanság italát nyerték belőle, a szörny titkon inni akart az italból, ám a Hold és Nap észrevette, és figyelmeztette az isteneket, mire Visnu hajítókorongjával leszelte a szörny fejét. A fej már megízlelte az italt, ezért halhatatlan maradt, s azóta üldözi elárulóit.

99. old. *Mátali* — Indrának, az istenek királyának kocsihajtója.

Sálihótra — legendás bölcs, lószakértő.

111. old. *varkocsbafont-hajú* — az özvegyek és azok az asszonyok, akiknek férje hosszú úton van, valamint a remeték egy hajfonatba fonva hordják hajukat.

A GANGÁ ALÁSZÁLLÁSA

121. old. *Gangá* — nálunk a görög *Gangesz* néven ismeretes folyam, a hinduk szent folyója. Vize a hit szerint megtisztít a bűntől, ezért ma is hatalmas tömegek zarándokolnak megfürdeni a Gangában.

123. old. *Bhrigu* — legendás nagy szent.

körüljárta jobbkéz felől — tiszteletadási szertartás valakit úgy körülkerülni, hogy közben állandóan jobb oldalát fordítsa felé az üdvözlő. Hasonlóképpen a tisztelet jele a homlok és arc előtt összetett két tenyér.

124. old. *Vindhja* — nagy hegység Közép-Indiában.

126. old. *Kapila* — homályos szerepű nagy szent, félisten. Olykor Visnu megtestesülésének tartják.

Visnu — a hindu mitológia isten-háromságában a Megtartó, a jóság és ember-szeretet istene, a legnépszerűbb hindu isten.

129. old. *világelefánt* — négy elefánt tartja a fején a Földet.

131. old. *vizáldozás* — halottakért mutatandó be.

133. old. *Siva* — az isten-háromságban a Pusztító; ő a vezeklés istene. (L. fent, *Brahmá* névével.)

138. old. *szagara* — szanszkritul *óceánt* jelent.

TARTALOM

SZÁVITRÍ • AZ ASSZONYI HŰSÉG DICSÉRETE	5
NALA ÉS DAMAJANTÍ	41
A GANGÁ ALÁSZÁLLÁSA	121
A REMETEFIÚ HALÁLA	141
JEGYZETEK (ÖSSZEÁLLÍTOTTA VEKERDI JÓZSEF)	153

A Mahábhárata és Rámájana legszebb két-két epizódját az eredeti versformában először olvashatja e kötetben a magyar olvasóközönség. A magyar versek tartalmi és formai hűségét Vekérdi József ellenőrizte, s látta el a kötetet magyarázó jegyzetekkel. Felelős szerkesztő Geréb Béláné. A kötéstervezés, a védőborító és a tipográfia Szántó Tibor munkája. Műszaki szerkesztő Gergely Tibor. Műszaki vezető Kugler Andor. Nyomatott a Gyomai (volt Kner) nyomdában, ofset papíron, Egyetemi antikva betűvel, kézi szedéssel, 6200 példányban.

62.600 Békés megyei Nyomdaipari Vállalat Gyomai Telepe (volt Kner Nyomda).
Felelős kiadó a Magyar Helikon Könyvkiadó igazgatója.